

LAPSIPERHEIDEN SOSIAALITYÖ SANOMALEHTIKIRJOITUKISSA

Maija Mero

Maisterintutkielma

Sosiaalityön maisteriohjelma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2020

TIIVISTELMÄ

LAPSIPERHEIDEN SOSIAALITYÖ SANOMALEHTIKIRJOITUKSISSA

Maija Mero

Sosiaalityö

Maisterintutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Heli Valokivi

Kevät 2020

71 sivua + liitteet 10 sivua

Tämän tutkimuksen tehtävänä oli selvittää, mitä lapsiperheiden sosiaalityöstä kirjoitetaan sanomalehtikirjoituksissa ja kuka aiheista kirjoittaa tai niitä kommentoi. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on rakenteellinen sosiaalityö. Analyysimenetelmänä on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Empiirinen aineisto koostuu 71 lehtiartikkelista, jotka on julkaistu Helsingin Sanomissa 1.9.2019-30.11.2019. Lehtikirjoitukset ovat toimittajan kirjoittamia uutisia, artikkeleita, kolumneita sekä pääkirjoituksia, kuin myös lukijoiden mielipidekirjoituksia. Mielipidekirjoitukset sisältävät sekä palveluiden käyttäjien kuin myös alan asiantuntijoiden kannanottoja ja kommentteja.

Olen jäsentänyt tutkimuksen tulokset aiheen mukaan kolmeen eri teemaan. Yksi teema kuvaa lapsiperheiden sosiaalityön asiakkuutta. Toinen teema kuvaa ajankohtaista keskustelua yhteiskunnasta ja palvelujärjestelmästä. Kolmas teema koskee lapsiperheiden sosiaalityön sisältöä ja työskentelytapoja. Aiheet olivat hyvin monipuolisia ja liittyivät lapsiperheiden sosiaalityöhön eri tasoilla ja eri näkökulmista tarkasteltuna. Tulokset osoittavat että lapsiperheiden sosiaalityöstä kirjoitetaan moniäänisesti, sillä haastatteluja ja kommentteja esittivät useat eri tahot. Myös asiakkaiden ääni kuului osassa kirjoituksia. Sosiaalityön ammattilaisten ääni pääsi kuuluville erityisesti mielipidekirjoitusten kautta.

Avainsanat: lapsiperheiden sosiaalityö, rakenteellinen sosiaalityö, sanomalehtikirjoitukset

ABSTRACT

SOCIAL WORK WITH FAMILIES IN THE NEWSPAPER WRITINGS

Maija Mero

Social Work

Master's thesis

School of Social Sciences and Humanities

University of Jyväskylä

Supervisor: Heli Valokivi

Spring 2020

71 pages + appendixes 10 pages

The aim of this study is to find out, what are the topics of social work with families in public discussion. This master's thesis is also going to describe who uses the voice to discuss about these topics. The theoretical context of this study is structural social work, and the method that was used for analyze the data was content analysis. The data of this thesis includes 71 writings that were published in Helsingin Sanomat 1.9.2019-30.11.2019. The published writings are news, articles, columns and editorials made by journalists, and letters to the editor that were written by experts and the clients and users of public services.

I have construed the data into three different themes. First theme is describing the clients of social work with families. Second theme is about society and the public system of services. Third theme is expressing the content of social work with families. The topics of these writings were versatile, and had different perspectives and levels. The results show that there are many people from different fields who write and discuss about topics related to social work with families. Interviews and comments were given by several different authorities. The voice of social work comes out especially in letters to editor.

Keywords: social work with families, structural social work, writings in newspapers

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	KESKEISET KÄSITTEET	3
2.1	Lapsiperheiden sosiaalityö	3
2.2	Rakenteellinen sosiaalityö.....	5
2.3	Rakenteellinen sosiaalityö ja lapsiperheet.....	8
3	TEOREETTINEN TAUSTA	11
3.1	Katsaus lapsiperheiden nykytilaan	11
3.2	Sosiaalityö osana yhteiskunnallista palvelua	14
3.3	Sosiaalityön yhteiskunnallinen mediavaikuttaminen	15
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	18
4.2	Sanomalehtikirjoitukset tutkimuksen aineistona	19
4.3	Tutkimusmenetelmät.....	20
4.4	Luotettavuus ja eettisyys	22
5	KIRJOITTAJAT JA HAASTATELTAVAT	24
5.1	Mielipidekirjoitukset nimimerkillä	24
5.2	Asiantuntijoiden mielipidekirjoitukset.....	25
5.3	Asiantuntijoiden haastattelut	27
5.4	Asiakkaiden ääni toimittajan haastattelemana.....	30
5.5	Toimittajan tekstit.....	32
6	SANOMALEHTIKIRJOITUSTEN AIHEET	34
6.1	Asiakkuus.....	35
6.1.1	Lapsiperheköyhyys ja eriarvoisuus	35
6.1.2	Alaikäisten rikollisuus.....	37
6.1.3	Alaikäisten päihteidenkäyttö	39
6.1.4	Alaikäisiin kohdistuneet rikokset	39
6.1.5	Turvaton lapsuus, lapsinäkökulma	42
6.2	Yhteiskunta ja palvelujärjestelmä	43
6.2.1	Yhteiskunnan muutokset ja ajankohtaiset asiat	43
6.2.2	Alaikäisten mielenterveyspalvelut	45
6.2.3	Palvelut erityislasten perheille.....	48
6.2.4	Lastensuojelulaitokset ja muuta ajankohtaista	49

6.2.6	Talouspolitiikka.....	50
6.3	Sosiaalityön sisällöt ja työskentely.....	52
6.3.1	”Vantaan joukkopako” ja sosiaalityön resurssit.....	52
6.3.2	Sijaishuollon valvonta ja sosiaalityön kritiikki	54
7	POHDINTA	56
	Lähteet.....	60
Liite 1.	Aineisto	67

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastelen Helsingin Sanomissa julkaistuja kirjoituksia, jotka koskevat lapsiperheiden sosiaalihuollon palvelujärjestelmää sekä sosiaalityön tehtäväkenttää. Tutkimus on katsaus siihen, mitä lapsiperheiden sosiaalityön sisällöistä tällä hetkellä nousee julkisuuteen, ja kuka aiheita kommentoi tai niistä keskustelee. Lähestyn aihetta rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksestä käsin. Koska sosiaalityö operoi hyvin laajalla tehtäväkentällä, rajaan aluetta oman kiinnostukseni mukaisesti lapsiperheiden sosiaalityöhön, joka pitää sisällään sekä sosiaalihuoltolain mukaisen perhesosiaalityön että lastensuojelulain mukaisen lastensuojelun tehtävät. Aineistona tässä tutkimuksessa on Helsingin Sanomissa 1.9. - 30.11.2019 välillä julkaistuja lehtikirjoituksia, ja analyysimenetelmänä käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Konteksti paikallistuu lapsiperheisiin, palvelujärjestelmään, sosiaalityöhön, sekä osittain myös näiden yhteensovittamiseen. Laura Tiitisen väitöskirja (2019) nosti jälleen esille sosiaalityölle tyypillisenä pidetyn vaikenemisen kulttuurin. Tämä tarkoittaa sosiaalityön ammattilaisten vetäytymistä yhteiskunnallisista, omaa alaa koskevista keskusteluista. Keskusteluun osallistuminen olisi kuitenkin tärkeää. Poliitikoilla ja päättäjillä on rahakirstun vartijoina mahdollisuus vaikuttaa pitkälti siihen, mihin yhteiskunnan varoja kohdennetaan. He eivät voi korjata sellaista, minkä eivät tiedä olevan rikki. Tietoa on tuotettava kentältä käsin, ja sen eteenpäin vieminen ja rakentavan keskustelun aloittaminen olisi omiaan yhteiskuntatieteilijöille, joihin sosiaalityöntekijätkin kuuluvat. Tämä lähtökohta ei ole vain utopistinen ihanne. Sosiaalityöntekijöillä on sosiaalihuoltolakiin kirjattu velvoite rakenteelliseen sosiaalityöhön (ShL 7§), jonka mukaan kenttätöitä tekevillä voidaan ajatella olevan sekä oikeus että velvoite tuottaa tietoa asiakasryhmien tarpeista, palveluiden ja tukitoimien soveltuvuudesta sekä niiden vaikutuksista. Rakenteellinen sosiaalityö on myös sosiaalityön asiantuntemuksen tuomista osaksi palvelu- ja tukivalikoiman kehittämistä ja suunnittelua. Tästä lähtökohdasta sosiaalityöntekijöiden olisi suotavaa itse nostaa kehittämiskohteita julkiseen keskusteluun, tai muutoin tuoda niitä näkyväksi osaksi kehittämistyötä. Sosiaalityöntekijöiden kirjoituksia tässä aineistossa olikin yhteensä 8 kappaletta. Aiheet koskivat useimmiten työn resursseja ja puutteita olosuhteissa, mutta myös

esimerkiksi palvelusta tiedottamista. Lisäksi aineistossa näkyi sosiaalihuollon asiakkuutta kuvaavia kirjoituksia, sekä yhteiskuntaa ja palvelujärjestelmää koskevia kirjoituksia.

Työskennellyni itse useita vuosia (yli 10 vuotta) aikuissosiaalityössä, työllisyshoidossa, vammaispalveluissa, perheneuvolassa sekä perhesosiaalityössä, olen saanut hyvän käsityksen sosiaalityön asiakkuuksista ja palvelujärjestelmästä ammattilaisen roolissa. Käsitykseni mukaan palvelujärjestelmä ei kuitenkaan ole aukoton, eikä aina pysty tarjoamaan ratkaisua yksilöiden kaikkiin ongelmatilanteisiin. Myös ammattilaisena olen kokenut turhautumista tilanteissa, joissa lapsi tai perhe ei tule ratkaisevasti autetuksi. Perheiden ja lasten käytännön sosiaalityössä keskeisenä ongelmana ammattilaisen silmissä näyttäytyy usein vanhempien jaksamattomuus tai keinottomuus, mielenterveysongelmat, päihdeongelmat, lapsen käytösongelmat, koulun käymättömyys, lasten turvattomuus, tukiverkkojen puute, huoltajuuskiistat, ylisukupolvisuus ja ongelmien kasautuminen, väkivalta ja taloudellinen kuormitus. Myös äkilliset kriisit voivat tuoda lapsen perheeseen sosiaalityön asiakkuuteen, esimerkiksi toisen huoltajan kuolema tai äkillinen vakava sairaus. Aineiston keruuta toteuttaessani odotinkin, nostetaanko keskusteluun niitä samoja aiheita ja ongelmia, joita itse kentällä työskennellessä joudun ratkomaan.

Tässä tutkimusraportissa luodaan aluksi katsaus nykypäivän suomalaisiin lapsiperheisiin ja sosiaalityöhön osana palvelujärjestelmää. Teoreettisessa viitekehyksessä kuvaan aiheen keskeisiä käsitteitä ja rakenteellisen sosiaalityön näkökulmaa lapsiperheiden sosiaalityössä. Luvut viisi ja kuusi sisältävät empiirisen aineiston tulokset: sanomalehtikirjoituksissa kirjoitettiin tilanteista, jotka kuvaavat sosiaalityön asiakkuutta, yhteiskuntaa yleisemmin ja sosiaalityön työskentelyä lapsiperheiden parissa. Useat lehtikirjoitukset olivat toimittajan tekemiä uutisia, joissa haastateltiin muita kuin sosiaalialan asiantuntijoita, mutta sosiaalityöntekijöiden ääni kuului mielipidekirjoituksissa. Asiakkaiden oma ääni pääsi kuuluviin myös muutamassa kirjoituksessa. Viimeisessä luvussa on vuorossa tutkimuksen johtopäätökset.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Oma tutkimukseni käsittelee erityisesti lapsiperheiden tilannetta. Nykypäivän lapsiperhe on yhä edelleen tyypillisimmin perhe, joka koostuu avioparista ja heidän lapsistaan, joskin avioliitot ovat vähenemään päin ja avoliitot lisääntymässä. Lapsiperheiden osuus kaikista kotitalouksista on vuonna 2017 ollut 566 000 eli lapsiperheisiin kuului 39 prosenttia väestöstä (Tilastokeskus 25.5.2018). Tässä tutkimuksessa perhe siis on mikä tahansa talous, johon kuuluu alaikäisiä lapsia. Keskeisiksi käsitteiksi tässä tutkimuksessa muodostuvat lapsiperheiden sosiaalityö, sanomalehtikirjoitukset ja rakenteellinen sosiaalityö.

2.1 Lapsiperheiden sosiaalityö

Vaikka vastuu lapsen kehityksen ja kasvun tukemisesta on ensisijaisesti hänen vanhemmillaan ja huoltajillaan, on lastensuojelulain 2§ mukaan lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten tuettava vanhempia ja huoltajia tässä tehtävässä. Tämä säännös ei kuitenkaan viittaa varsinaisiin lastensuojelun viranomaisiin, vaan velvoittaa itse asiassa perustason toimijoita ja ehkäiseviä palveluita, kuten varhaiskasvatusta, neuvolaa ja yleisiä sosiaalipalveluita. (Saastamoinen 2016, 33.)

Sosiaalihuoltolain 3 luku käsittelee sosiaalipalveluja, joita siis lain mukaan asiakkaalle annetaan. 13 § kuuluu näin: *Lapsen terveyden ja kehityksen turvaaminen*

Lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut. Palveluja on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina niitä tarvitaan.

Palvelujen on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.

Sosiaalihuoltolain mukaisina tuen tarpeisiin vastaavina palveluina ovat 14 §:ssä luetellut palvelut eli sosiaalityö, sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus, perhetyö, kotipalvelu, kotihoito, asumispalvelut, laitospalvelut, liikkumista tukevat palvelut, päihdetyö, mielenterveystyö, kasvatus- ja perheneuvonta, lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta, sekä muut

11 §:n mukaiset tarpeisiin vastaavat, asiakkaan hyvinvoinnille välttämättömät sosiaalipalvelut. Edellä mainittuina 11 § mukaisina tuen tarpeina ovat tuki jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen, asumiseen liittyvään tuen tarpeeseen, taloudellisen tuen tarpeeseen, tuki sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi, lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoin kohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen, äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvään tuen tarpeeseen, lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi, päihteiden ongelmakäytöstä, mielenterveysongelmasta sekä muusta sairaudesta, vammasta tai ikääntymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen, muuhun fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvään tuen tarpeeseen, sekä tuen tarpeessa olevien henkilöiden omaisten ja läheisten tukemiseksi. Sosiaalihuoltolaissa luetellut tuen tarpeet ja niihin vastaavat palvelut ovat siis todella moninaiset, joskin kaikki kohdat eivät koske varsinaisesti lapsiperheitä. Perhesosiaalityössä kuitenkin toimitaan pääsääntöisesti sosiaalihuoltolain puitteissa. Nykyinen sosiaalihuoltolaki on tullut voimaan huhtikuussa 2015, vaikkakin sen soveltamisopas ilmestyi vasta 2017. Sosiaalihuoltolain uudistuksen tarkoituksena oli vahvistaa peruspalveluja ja ennaltaehkäistä erityispalveluiden tarvetta. Samalla myös lastensuojelulakiin tuli uudistuksia. Ennaltaehkäisevän vaikutuksen lisäksi keskeisiä periaatteita lain soveltamisessa ovat asiakaslähtöisyys, yhdenvertaisuus ja eriarvoisuuden vähentäminen. (STM, Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 13-15)

Sosiaalihuoltolain lisäksi sosiaalityön kannalta keskeinen toimenpiteisiin oikeuttava ja velvoittava laki lasten asioissa on lastensuojelulaki. Lastensuojelulain mukainen asiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin tai lastensuojelutarpeen selvityksen perusteella, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään, tai lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia (Lastensuojelulaki § 27). Näistä lähtökohdista, siis sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulaki huomioiden, melkein mikä vain lapsiperhettä koskeva sosiaalinen syy tai ongelma, puutteet vanhemmuudessa tai haitalliset olosuhteet lapsen kasvussa ja kehityksessä voivat olla peruste perhesosiaalityön tai lastensuojelun asiakkuuteen, ja näin ollen on myös kiinnostuksen kohteena oman tutkimusaineiston valinnassa.

Lapsi voi tulla sosiaalityön asiakkaaksi sekä lastensuojelulain että sosiaalihuoltolain nojalla, ja tässä tutkimuksessa olen yhdistänyt nämä käsitteet ja asiakkuudet yhdeksi ja samaksi, eli lapsiperheiden sosiaalityöksi. Tällöin asiakkaana on nimenomaan lapsi, ei hänen

vanhempansa. Lapsen ollessa asiakkaana myös hänen vanhempiensa kanssa työskennellään huomioiden erityisesti lapsen tilanne, mutta työskentely tapahtuu lapsen tarpeiden lähtökohdasta. Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain keskeisenä erona on ainakin sosiaalihuoltolain asiakkuuden painottuminen ennaltaehkäisevään ja tukevaan työhön, ja lapsella on oikeus sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ilman lastensuojelun asiakkuutta. Sen sijaan lastensuojelulain tarkoittamiin korjaaviin palveluihin, kuten sijaishuoltoon ja huostaanottoon vaaditaan lastensuojelun asiakkuus. (STM shl:n soveltamisopas 2017, 27.) Asiakkuus näiden välillä on siinä mielessä selvärajainen, että lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta tehdään merkintä asiakasasiakirjoihin ja se annetaan tiedoksi huoltajille, sekä ikä ja kehitystaso huomioiden myös lapselle. Päätöksen lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta tekee sosiaalityöntekijä, eikä siihen voi hakea muutosta (LsL 27 §, Lastensuojelun käsikirja). Lapsen asiakkuus voi myös vaihtua sosiaalihuoltolain mukaisesta lastensuojelulain mukaiseen asiakkuuteen, jos tilanne sitä vaatii. Ajattelisin tällaisen tilanteen syntyvän esimerkiksi siinä tapauksessa, että sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön myötä tehdään perheen arjesta havaintoja, jotka edellyttävät huomattavasti intensiivisempää työskentelyä, kuten kotiin annettavaa perhekuntoutusta. Siirto voi tapahtua myös toiseen suuntaan, eli lastensuojelun asiakkuudesta sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen.

2.2 Rakenteellinen sosiaalityö

Rakenteellinen sosiaalityö on kuvattu sosiaalihuoltolain 7 §:ssä. Lakipykälä kuuluu näin: *Rakenteellisella sosiaalityöllä on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittymisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.*

Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu:

- 1) sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista;*
- 2) tavoitteelliset toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi;*
- 3) sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen.*

Sosiaalityöntekijät ovat avainasemassa kohtaamassa yhteiskunnallisia muutoksia ja palveluiden vaikutuksia asiakkaidensa arjessa. Sosiaalityötä on kuitenkin kritisoitu hiljaisuuden kulttuurista, jossa helposti valitaan vaikeneminen puhumisen ja tiedottamisen sijasta. Sosiaalityön eettisiin periaatteisiin kuuluvat keskeisesti ihmisoikeudet ja oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon periaatteet. Sosiaalityö vahvistaa sorrettujen asemaa ja ajaa heikomman oikeuksia silloinkin, kun nämä eivät itse siihen pysty. Anneli Pohjola (2016,17) kirjoittaa rakenteelliseen sosiaalityöhön oleellisena osana kuuluvan kriittisyyden ja asemoitumisen yhteiskuntaan heikompien puolustajana, mutta hänestä on huomionarvoista, että osan kritiikistä ammattilaiset kohdistavat itse itseensä, kuin sosiaalityö olisi epätieteellistä, ei näyttöön perustuvaa ja kärsisi heikosta ammatti-identiteetistä. Sosiaalityö ei siis aina tunnu yliopistotasoisesta koulutuksesta huolimatta saavuttaneen kiistatonta professiota useiden muiden ammattialojen joukossa.

Sosiaalityöhön liittyy keskeisesti käsitys yhteiskuntamme rakenteista. Rakenteita on olemassa yhteiskunnassamme kaikkialla, ja niihin liittyvät käsitykset valtasuhteista, jolloin myös eriarvoisuuden mahdollisuus on alati läsnä. Esimerkkejä rakenteellisesta eriarvoisuudesta ovat esimerkiksi rasismi, ikäsyrjintä ja koulutus. Rakenteisiin, eriarvoisuuteen ja valtaan liittyvässä keskustelussa olennaista on tietenkin se, minkä puolen valitsee tai mille puolelle valikoituu. Ei ole itsestään selvää, että sosiaalityö ihmisoikeuksien puolustajana asettuisi aina yksilön puolelle yhteiskunnan syrjiviä valtarakenteita kohtaan, eikä se ole aina mahdollistakaan. Sosiaalityötä koskevat myös ylhäältä alaspäin asetetut tavoitteet, jotka voivat olla ristiriidassa asiakkaan intressien kanssa. Keskeistä rakenteelliselle työlle on kuitenkin ymmärrys mekanismeista, oikeudenmukaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä pyrkimys muutokseen. Tavoitteena on paitsi auttaa yksilöä, myös pyrkiä kehittämään rakenteita yksilöitä tukevaan suuntaan. Kansalaiset eli sosiaalityön asiakkaat eivät kuitenkaan ole pelkästään tiedontuottamiseen tarvittavia informanteja, vaan myös muutokseen tähtääviä toimijoita. Rakenteellinen sosiaalityö voidaan ymmärtää toiminta- ja ajattelutapana, jonka fokuksessa on ymmärrys ihmisestä vuorovaikutuksessa elinympäristönsä kanssa, sekä osana monimutkaista rakenteiden verkkoa. (Pohjola 2016, 24-27.)

Kirsi Juhila (2006, 118-133) kirjoittaa erilaisista tavoista ja näkökulmista hahmottaa sosiaalityöntekijä-asiakassuhdetta ja asemoida sosiaalityötä yhteiskunnalliseksi toimijaksi. Näistä vaihtoehdoista mahdollisesti kumppanuussuhteeksi nimetty suhde voisi olla lähimpänä puhdasta rakenteellista sosiaalityön ideaalia. Kyse on tavasta hahmottaa sosiaalityöntekijä

asiakkaan rinnalla kulkijaksi, joka pyrkii voimaannuttamaan asiakastaan täysivaltaiseksi ja aktiiviseksi kansalaiseksi. Tässä kumppanuussuhteeksi nimetyssä suhteessa asiakkaan tieto katsotaan yhtä arvokkaaksi kuin sosiaalityöntekijänkin tieto, eli suhde on tasavertainen. Siinä vahvasti toimivat yhteisöt kansalaisyhteiskunnan kivijalkana ovat ideaali tapa toimia, koska yhteisöt esimerkiksi voimistavat yhteistä moraalikäsitystään tiiviissä vuorovaikutuksessaan, kun taas yksilöllistäminen voi johtaa yksinäisyyteen. Kansalaisyhteiskunta usein tarkoittaa myös vahvaa kolmannen sektorin, kuten järjestöjen ja vapaaehtoisten toimijuutta. Yhteisön pitää olla jäsenelleen voimavara, joka tuottaa sosiaalista pääomaa. (Juhila 2006, 118-133.) Juhila ei kumppanuussuhteen yhteydessä puhu varsinaisesta rakenteellisesta sosiaalityöstä, mutta elementit ovat samansuuntaisia. Toisaalta myös elementtejä muistakin asiakassuhteiden määrittelyistä on paikallistettavissa, kun kyse on lapsiperheiden sosiaalityöstä: varsinkin lastensuojelussa tuki voi nopeastikin muuttua kontrolliksi, jos lapsen etu sitä vaatii. Tässä tietysti voi keskeisenä ongelmana näyttäytyä työntekijän ja asiakkaan vastakkainasettelu (Juhila 2006, 96).

Käsitteenä rakenteellisen sosiaalityön määrittely vaikuttaa olevan hankalaa myös tieteenalan sisällä. Kritiikkiä on esitetty myös siitä, mikä oikeastaan erottaa rakenteellisen sosiaalityön ja yksilökeskeisen sosiaalityön, ja voiko edes olla olemassa rakenteista vapaata sosiaalityötä. Lisäksi sosiaalityö jo itsessään määritellään usein muutostyöksi. Erityiseksi rakenteellinen sosiaalityö voi kuitenkin muodostua antamalla äänen asiakkaille. (Puurunen & Suonio 2014, 314-316.) Muotka (2013, 45) esittää rakenteelliselle sosiaalityölle useita lähikäsitteiksi luokiteltuja käsitteitä: yhdyskuntatyö, radikaali sosiaalityö, ehkäisevä ja alueellinen sosiaalityö feministinen sosiaalityö ja yhteisösosiaalityö. Toisin kuin Pohjola (2016, 17) aiemmin kritisoi, Muotkan mukaan suomalaisessa rakenteellisessä sosiaalityössä ei ole sijaa epävarmalle ammatti-identiteetille. Päinvastoin, hän tulkitsee sosiaalityöntekijän nojaavaan vahvaan asiantuntijarooliin ja suhtautuu kriittisesti sekä sosiaalityön käytäntöihin että yhteiskunnan tilanteeseen. Sosiaalityön orientaatio pitää sisällään yhteiskunnallisen ja sosiaalisen asiantuntijuuden, kriittisyyden kuin asiantuntijuudenkin. Sosiaalityön orientaatio on kuitenkin vasta yksi kolmesta rakenteellisen sosiaalityön tasoista. Muut tasot ovat vaikuttamis- ja muutostyö, sekä sosiaalisen esiin nostaminen. Ensin mainittu pitää sisällään rakenteisiin ja yhteiskuntaan vaikuttamista, kunnallista vaikuttamista ja kehittämistyötä. Sosiaalisen esiin nostaminen taas on tiedon tuottamista ja välittämistä, sosiaalista raportointia ja voimaannuttamista. (Muotka 2013, 50-53.) On totta, että omasta tietämyksestään ja tulkinnoistaan epävarma sosiaalityöntekijä ei välttämättä olisi kovin vakuuttava

raportoidessaan sosiaalisista epäkohdista suurelle yleisölle. Raportointiin, vaikuttamiseen ja tiedon tuottamiseen liittyy myös muita sosiaalityölle ominaisia näkökulmia, joista enemmän luvussa 3.3. Sosiaalityön yhteiskunnallinen mediavaikuttaminen. Tuossa luvussa pohdin nimittäin sitä, miksi sosiaalityöntekijä mahdollisesti vetäytyy julkisesta keskustelusta.

2.3 Rakenteellinen sosiaalityö ja lapsiperheet

Rakenteellinen sosiaalityö voi avata uusia mahdollisuuksia tilanteissa, joissa yksilötyöskentely vaikuttaa esimerkiksi ongelmien syntyyn vain rajallisesti. Yksilöllinen ja kokonaisvaltainen työskentely kun ovat haaste, joissa olemassa olevat, yksilöön suuntaavat palvelut eivät yksin riitä korjaamaan ongelmia. Tämä senkin vuoksi, että ongelmat voivat olla enneminkin seurausta yhteiskunnan rakenteista kuin yksilön ominaisuuksista. Huono-osaisuuteen syntyminen ei sinänsä kuitenkaan automaattisesti määritä myöhempiä elämänvaiheita lapsen elämässä. Perheiden elämään on tuotava suojaavia tekijöitä, jotta huono-osaisuuden jatkumo väistyy muiden näköalojen tieltä. (Nousiainen, Petrelius & Yliruka 2016, 3.)

Lapsiperheiden tapauksessa rakenteellinen sosiaalityö voi käytännössä sisältää monenlaista, osallisuuden esteiden purkamiseen tähtäävää ja hyvinvointia lisäävää toimintaa. Perheitä voi kohdata äkillisesti syntynyt kriisi tai elämänmuutos, mutta myös pitkän ajan saatossa kehittynyt ylisukupolvisuuden problematiikka. Pohdin aihetta tarkemmin senkin vuoksi, että koulutus, ammattiasema ja tulot vaikuttavat periytyvän hyvinvointivalttiosta huolimatta seuraavalle sukupolvelle (Vauhkonen, Kallio & Erola 2017, 501) ja ylisukupolvisuuden problematiikka on todennäköisesti myös vaikeimpia ratkaistavia yksilötyön keinoin.

Ylisukupolvisuuden käsitteellä tarkoitetaan tässä huono-osaisuuden ”periyymistä” seuraavalle sukupolvelle. Se voi tarkoittaa esimerkiksi koulutustason, toimeentulotukiasiakkuuden tai päihde- ja mielenterveysongelmien ylisukupolvista jatkumoa. Vanhempien työttömyys esimerkiksi korreloi vahvasti lasten työttömyyttä heidän varhaisaikuisuudessaan. Työttömyys voi valitettavasti ”periytyä” todennäköisemmin työttömältä vanhemmalta, vaikka lapsi suorittaisikin toisen asteen tutkinnon. Syynä eivät ole vain perheen aineelliset resurssit, vaan vanhempien arvoilla, asenteilla ja käyttäytymisellä on merkittävä vaikutus. Suojaavina tekijöinä voidaan kuitenkin nähdä ainakin subjektiivisen

päivähoidon tuoma hyöty lapsen arkea kannattelevana tekijänä, peruskoulun riittävät resurssit koululaisen yksilölliseen tukemiseen, sekä asuinalueiden eriarvoisuuden vähentäminen. (Vauhkonen, Kallio & Erola 2017, 501-510.)

Huono-osaisuus altistaa riskitekijöille ja voi tarkoittaa syrjäytymistä. Syrjäytymisessä on kyse ongelmien kasautumisesta ja elämänpiirin kaventumisesta. Sisäministeriön raportissa mainitaan syrjäytyminen ja eriarvoistuminen sisäiseen turvallisuuteen liittyvien uhkien merkittävänä taustatekijänä (Sisäministeriö 2018, 10). Myös tiedotusvälineet uutisoivat aiheesta, esimerkiksi Hämeen Sanomien pääkirjoituksessa 14.12.2019 syrjäytyneiden nuorten kerrottiin muodostavan maamme merkittävän sisäinen turvallisuusuhka. Ylisukupolvisuus ja nuorten syrjäytyminen ovat keskeisiä ja ajankohtaisia asioita, joihin rakenteellisella sosiaalityöllä on mahdollista pyrkiä vaikuttamaan.

Rakenteellinen sosiaalityö voi myös tarkoittaa esimerkiksi työntekijöiden hiljaisen tiedon ja käytännön työssä kohtaamien ilmiöiden sanoittamista ja näkyväksi tekemistä. Tämä edellyttää systemaattista, sosiaalista raportointia sekä erityisesti tiedonkeruuseen kehitettyjen menetelmien käyttöönottoa. Tätä työtapaa on kehitetty esimerkiksi yhteistyössä Helsingin yliopiston sekä Helsingin lastensuojelutiimien kanssa, ja menetelmän keskeiset periaatteet ja tieteellisesti raportoidut tulokset ovat itsessään huomionarvoisia. Käytössä on ollut systemaattisen tiedonkeruun apuvälineinä Kuvastin-menetelmä sekä Huomio-peili, jotka mahdollistavat asiakaskunnan tarpeista ja ilmiöistä koostuvan sosiaalisen raportoinnin. Systemaattinen tiedonkeruu ja raportointi itsessään tekevät ilmiöt näkyväksi, auttavat hahmottamaan kokonaisuutta sekä kiinnittävät huomiota toistuviin tai poikkeuksellisiin asioihin. Samalla kun tietoa tuotetaan, on tuloksista laadittu tiedotteita viraston johdolle, sekä käyty vuoropuhelua median kanssa esimerkiksi mielipidekirjoitusten kautta. Näin on pyritty kiinnittämään huomiota esimerkiksi niihin ilmiöihin, jotka eivät ole suuren yleisön tietoisuudessa. (Vanhanen, Jaakkola, Selänniemi & Saurama 2016, 63.)

Helsingissä toteutettu sosiaalisen raportoinnin mallintaminen kiinnitti huomiota ylisukupolvisuuden ilmentymiin. Systemaattinen tiedonkeruu ja analysointi osoittivat ylisukupolvisuudesta neljä erilaista problematiikan teemaa, joissa tarkasteltu ilmiö laajenee yksityisestä yleiseen. Ensinnäkin ylisukupolvisuudessa usein osatekijänä näkyy vanhemmuuden mallin puuttuminen (Vanhanen ym. 2016, 65). Koska vanhempi ei ole itse pystynyt samaistumaan turvalliseen varhaiseen vuorovaikutukseen perustuvaan

kiintymyssuhteeseen omaan vanhempansa, vanhempaa ei ole ollut tai hän ei esimerkiksi ole ollut emotionaalisesti saatavilla, vanhemmalla ei itsellään ole sisäänrakennettua mallia turvallisuudesta vanhemmuudesta. Tämä voi näkyä paitsi laiminlyönteinä, myös rajattoman kasvatuksena, koska vanhempi haluaa hyvittää ja vältellä monin tavoin itse kokemiaan laiminlyöntejä.

Toiseksi ylisukupolvisessa huono-osaisuudessa näkyy usein väkivalta, ja kolmanneksi psyykinen sairastaminen ja päihteidenkäyttö. Asiakkailta raportoitiin myös vaikeutta sitoutua apuun ja luottaa viranomaisiin (Vanhanen ym.2016, 65). Kaikki teemat ovat omina kokonaisuuksinaan isoja asioita ratkaistavaksi, ja kaiken lisäksi kaikki ylisukupolvisuuden ilmentymät saattavat olla edustettuna yhdessä ja samassa perheessä. Näiden ongelmien esiintyminen ja ylläpitäminen voi tuottaa ”näkymättömiä” lapsia, koska perheessä ei ole tilaa huomata ja huomioida lapsen tarpeita. Esimerkiksi perheväkivalta voi tarkoittaa perheen sisäistä, vaiettua ongelmaa, jossa kaikille jäsenille muodostuu tarve kulissien ylläpitämiselle. Tämä mahdollistaa ongelman jatkumisen ja avunsaamisen estymisen. Lapset kasvavat puhumattomuuden kulttuurissa, ja saattavat oireilla eri tavoin. Väkivaltaa, päihteiden ongelmakäyttöä tai mielenterveysongelmaa salaileva perheen vanhempi tai vanhemmat eivät sitoudu apuun, eivät hae sitä lainkaan tai eivät luota viranomaisiin. Käytännössä kyse on vanhemman edun laittamisesta lapsen tarpeiden edelle.

Oma lapsuudessa koettu turvattomuus edellyttää tietoista halua toimia toisin (Vanhanen ym. 2016, 66). Siksi myös kaikissa lapsiperheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä pitäisi antaa aikaa ja painoarvoa menneisyyden kokemusten kartoittamiseen ja tutkimiseen. Oma menneisyytemme ei voi olla vaikuttamatta nykyhetkeen. Lastensuojelussa tämä tarkoittaa yhtäaikaista työskentelyä sekä lapsen että vanhemman kanssa. Ylisukupolvisten ongelmien hoitamisessa keskeistä on työskennellä vanhemman oman vaille jäämisen kokemusten ja tunnesäätelyn ongelmien kanssa. Lastensuojeluasiakkailta ongelmat eivät kuitenkaan usein ole selvärajaisia ja helposti työstettäviä. (Vanhanen ym. 2016, 66-68.) Lapsen läheiset ovat siis luonnollisesti tärkeässä roolissa perheen kanssa työskentelyssä, mutta liian suuri painotus läheisiin voi jossain tapauksessa tarkoittaa myös vastuun siirtymistä. Rakenteellisen sosiaalityön kannalta puhe läheisverkoston vastuusta voi myös johtaa yhteiskunnan vastuun vähentymiseen, vaikka perhe onkin usein lapsen tärkein voimavara (Vanhanen ym. 2016, 64).

3 TEOREETTINEN TAUSTA

Tässä tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu lapsiperheiden tilanteeseen rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksestä käsin. Tätä taustaa varten luodaan katsaus nykypäivän lapsiperheisiin, sekä pohdin sosiaalityön asemoitumista yhteiskuntaan ja mediavaikuttamista osana rakenteellista sosiaalityötä. Lapsiperheiden nykytilaa kuvaavissa tutkimuksissa mainitaan usein käsite lapsiperheiden hyvinvointi. Hyvinvointi on käsitteenä mielenkiintoinen, ja sen määrittelyssä on usein keskitytty kuvaamaan hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Näitä ulottuvuuksia ovat esimerkiksi käsitys yksilön autonomiasta, positiivisten ihmissuhteiden olemassaolo, ympäristön hallinta, mahdollisuus saavuttaa tavoitteita ja mahdollisuus hyödyntää yksilön omaa potentiaalia. Uusien määritelmien mukaan hyvinvoinnilla voidaan myös ymmärtää yksilön kyky ylläpitää tasapaino elämässä yksilön kohtaamien haasteiden ja omien voimavarojen välillä. (Dodge, Daly, Huyton & Sanders 2012, 229-230). Lapsiperheet voivat esimerkiksi kohdata erilaisia haasteita paitsi yksilöinä, myös yksikkönä. Haaste voi olla työpaikan menettäminen, perheenjäsenen vakava sairastaminen, vanhempien eroaminen tms. Joissain tapauksissa perheen tasapaino voi järkkyyä niin perustavasti, että tarvitaan yhteiskunnan apua sen palauttamiseen, kun yksilön omat voimavarat eivät riitä.

3.1 Katsaus lapsiperheiden nykytilaan

Teknologian kehitys ja työelämän muutos ovat tarkoittaneet siirtymistä ympärivuorokautiseen palveluyhteiskuntaan, mikä tarkoittaa myös työelämän toimimista kellon ympäri. Vuorotyöt ovat yleistyneet, ja tämä koskee myös lapsiperheitä (Kekkonen, Rönkä, Laakso, Tammelin & Malinen 2014, 52). Muutos ei ole tapahtunut ongelmitta, ja suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassakin näkyvät työn ja perhe-elämän väliset jännitteet, mikä tarkoittaa esimerkiksi sekä vanhempien ajanpuutetta, mahdollisia riitoja että syyllisyyden tunteita (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 41). Tilastojen valossa suomalaiset äidit ja isät kuitenkin tekevät töitä, ja usein myös kokopäivätyötä, useammin kuin EU-maissa keskimäärin (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 26). Pätkittäiset työsuhteet ja työelämän epävarmuus ovat myös omiaan luomaan epävarmuutta perhe-elämään, jos vanhemmat joutuvat jatkuvasti miettimään taloudellista toimeentuloa. Työhön ja perhe-elämään saattaa Suomessa edelleen liittyä myös jonkinasteinen paradoksi: vanhemmat uupuvat herkästi kokopäivätyön, lastenhoidon ja elämän muiden odotusten täyttämiseen, mutta osa-aikatyötä vanhemmat tekevät suhteellisen harvoin: äideistä osa-aikatyössä käy vain yhdeksän prosenttia. Äidit kuitenkin ovat

työelämässä lähes yhtä usein kuin lapsettomat naiset, ja isät käyvät töissä huomattavasti useammin kuin lapsettomat miehet. Isät myös tekevät ylitöitä huomattavasti useammin kuin lapsettomat miehet. (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 28-34.) Jos perheessä on taloudellisia ongelmia, on niillä havaittu olevan selkeä, kiinteä yhteys lasten myöhemmässä vaiheessa ilmeneviin hyvinvoinnin ja mielenterveyden ongelmiin (Paananen & Gissler 2014, 209). Tämä tullut esille muun muassa Kansallinen syntymäkohortti 1987-tutkimuksessa, jossa toimeentulotukea saaneiden vanhempien lapset olivat suuremmassa riskissä sairastua esimerkiksi mielenterveyden ongelmiin, kuin hyvin toimeentulevien perheiden lapset. Lapsuuden ympäristöllä, perhetekijöillä ja elinoloilla on keskeinen vaikutus yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Yhä edelleen vanhempien koulutustaso ja sosioekonominen asema määrittelee voimakkaasti lasten hyvinvointiongelmien yleisyyttä. (Paananen & Gissler 2014, 212-213).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lapsiperhekyseily 2012-tutkimus kartoitti lapsiperheiden vanhempien kokemia huolia ja avunsaantia perheen lapsiin liittyen. Eniten huolta aiheutui fyysiseen kasvuun ja kehitykseen, terveellisiin elintapoihin ja riittävään lepoon yms. liittyvistä asioista, joihin vanhemmat kokivat saavansa apua hyvin palveluista ja lähipiiristään. Sosiaaliset suhteet, tunne-elämä ja tietokonepelit huolettivat vanhempia myös, yli kolmannes oli kokenut huolta näistä. Suurin osa (yli 70%) ei kuitenkaan ollut kokenut saaneensa apua näihin. Pieni osa vanhemmista oli huolissaan lastensa päihteidenkäytöstä, ja viidennes huolissaan olevista koki saaneensa apua asiaan palvelujärjestelmästä tai läheisiltä. Vanhemmuuteen liittyviä huolia taas olivat perheen talous, parisuhde, riittämättömyyden tunne, maltin menettäminen ja vastuun kantaminen yksin. Näihin vanhemmuuteen liittyviin huoliin koettiin saatavan apua huonommin kuin fyysisen kasvun ja kehityksen huoliin. Erityisesti väkivalta ja lapsen tapaamisjärjestelyt olivat ongelmia, joihin koettiin apua saatavan heikosti. Jos vanhemmuuden taidoissa koettiin puutteita, kolmannes koki saaneensa niihin apua. Tutkijoiden mukaan avun tarpeen ja avun saamisen kohtaamattomuus voi olla seurausta puheeksi ottamisen vaikeudesta tai siitä, että ongelmia ei tunnusteta palvelujärjestelmässä. Tässäkin huomattiin tyypilliseksi ongelmaksi huolten kasautuminen, taloudelliset huolet esimerkiksi korreloivat vahvasti muiden huolien lisääntymiseen. Sen sijaan vanhempien toimiva parisuhde ja vanhemman hyväksi koettu terveys suojasivat huolten esiintymiseltä. (Halme & Perälä 2014, 216-225.) Kun kartoitettiin palveluista saadun tuen riittävyttä, universaalit palvelut koettiin kaikkein parhaiten saatavana ja riittävänä palveluna. Riittävästi tukea tarjosivat palveluina esimerkiksi lastenneuvola, terveyskeskuksen lääkäri tai

lapsen opettaja. Eniten puutteita koettiin tuen riittävyyden osalta kasvatus- ja perheneuvolan, opiskeluhuollon kuraattorin ja psykologin sekä poliisin palveluissa. Kyselyyn vastasi noin 3000 ihmistä, joista 11 % raportoi tarvinneensa lastensuojelun tai kotipalvelun apua. Noin puolet heistä on raportoinut saaneensa tukea ja tuki on ollut riittävää. Perheen toimeentulo korreloi merkittävästi tuen saamisen riittävyyden kokemuksen kanssa ylempien sosioekonomisten luokkien eduksi. Lopputuloksena tutkimuksessa todetaan, että perheet jotka eniten apua tarvitsivat, kokevat saamansa avun kaikista riittämättömimpänä. Palveluiden kohdentumisessa on problematiikkaa, ja palveluntarjoajat eivät välttämättä tiedä tarpeeksi toistensa toiminnasta. (Perälä & Halme & Kanste 2014, 228-238.)

Syksyllä 2019 julkaistun Kouluterveyskyselyn mukaan suurin osa kyselyyn vastanneista lapsista ja nuorista voi hyvin ja heillä on hyvä keskusteluyhteys vanhempiinsa. Myös humalahakuinen juominen on vähentynyt, mutta sen sijaan 20 % prosenttia nuorista oli kokeillut kannabista. Nuorista tytöistä joka neljäs ilmoitti kokeneensa seksuaalista ahdistelua viimeisen vuoden aikana. Pääasiassa tämä ahdistelu tapahtui muualla kuin koulussa. Koetusta väkivallasta henkinen väkivalta huoltajien taholta oli huomattavasti yleisempää kuin fyysinen kaltoinkohtelu. Kyselyyn vastanneista 8. ja 9. luokkalaisista ja lukiolaisista 28 % ilmoitti kokeneensa henkistä väkivaltaa, joka tarkoitti esimerkiksi mykkäkoulua, mitätöintiä, hylkäämisellä uhkaamista tai haukkumista. (THL 2019, 1-18.) Henkinen väkivalta voi olla vaikutuksiltaan yhtä haitallista kuin fyysinenkin väkivalta, tai jopa pahempaa. Henkisen väkivallan ei siis tulisi kuulua vanhemmuuden keinoihin lainkaan, oli sitten syynä vanhemman oma jaksamattomuus tai halu saada lapsi tottelemaan.

Vanhemmuuden ongelmat voivat korostua tilanteissa, joissa vanhemmalla ei esimerkiksi itsellään ole kokemusta toimivan vanhemmuuden mallista. Vaille jäämisen kokemukset voivat näyttäytyä paitsi laiminlyönteinä, myös eräänlaisena hyvittelynä, joka tarkoittaa rajattomuutta vanhemmuudessa ja lapsen turvattomuutta (Vanhanen, Jaakkola, Selänniemi & Saurama 2016, 65). Jos vanhemmalla ei ole keinoja asettaa turvallisia rajoja lapsen käytökselle, voi seurauksena olla turvaton lapsi, joka oireilee usein käyttäytymisellään. THL:n ylijohtaja Juhani Eskola mainitseekin 1990-luvun laman aiheuttamat leikkaukset lapsiperheiden peruspalveluihin yhdeksi syyksi siihen, että lasten kasvun ja kehityksen turvaavat olosuhteet ovat heikentyneet. Hänen mukaansa esimerkiksi neuvolan perhevalmennusta karsittiin, vaikka on selvästi osoitettu, että vanhemmuuteen valmentaminen ehkäisee lapsen käytösongelmia. (Eskola 2014, 4.)

3.2 Sosiaalityö osana yhteiskunnallista palvelua

Nykypäivän Suomessa suuri osa lapsista elää parempaa lapsuutta kuin mikään aiemmista sukupolvista, mutta samaan aikaan myös useat lapset kärsivät moninaisista ja kasautuvista ongelmista. Hyvinvointivaltion kontekstissa on totuttu ajattelemaan, että mikäli vanhempien resurssit huolehtia lapsistaan ovat rajalliset, yhteiskunta rientää paikkaamaan tilannetta. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että yhteiskunta ei kykene odotusta aina lunastamaan. (Eskola 2014, 3.) Hyvinvointierot väestöryhmien välillä ovat myös kasvaneet. Kuitenkin YK:n lastenoikeuksien sopimus velvoittaa ottamaan lasten aseman huomioon erityisesti kaikessa päätöksenteossa. YK:n lastenoikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja hoivaan, sekä mm. riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista. Kaikki lapset ovat tasa-arvoisia, ja lapsen osallisuus huomioidaan iän ja kehitystason mukaisesti. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 13-14). Tästä näkökulmasta kaikessa yhteiskunnan toiminnassa olisi entistä paremmin huomioitava lapsen tarpeet, niin yhteiskuntasuunnittelussa, rakentamisessa, opetuksen järjestämisessä, toimeentulon turvaamisessa, työelämän ehtojen sopimisessa jne. Lapsen suojeleminen kun ei ole vain lastensuojelun sosiaalityöntekijän työtä, vaan lapsen suojeleminen on koko yhteiskuntaa koskeva jatkuva prosessi.

Sosiaalityö on itsessään myös osa yhteiskunnan palveluita, ja saa valtuutuksensa lainsäädännöstä. Laki korostaa asiakaslähtöisyyttä ja asiakkaan osallisuutta (mm- LsL 5 §, 20 § sosiaalihuoltolaki 4 §, 5 §, 31 §, 32 §, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 8§), mutta samanaikaisesti sovellettavaksi tulevat myös organisaation tavoitteet, yhteiskunnan odotukset ja alan ammattieettiset ohjeet. Ammattieettiset lähtökohdat pitävät sisällään ihmisarvoon, ihmisoikeuksiin ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyviä toimintatapoja, joita ovat mm. oikeus osuuteen voimavaroista ja epäoikeudenmukaisten käytäntöjen vastustaminen (Talentia 2017, 7). Ammattieettiset ohjeet myös toteavat, ettei niiden soveltaminen käytännössä ole lainkaan ristiriidatonta. Työntekijä voi joutua eettisesti kestävämpiin tilanteisiin, joissa ei kuitenkaan voida väistää yksilön (työntekijän) vastuuta, ja toiminta on tällöinkin perusteltava eettisesti kestävin perustein (Talentia 2017, 8). Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi tilannetta, jossa työntekijän edustaman organisaation tavoitteet ovat selkeästi ristiriidassa asiakkaan edun kanssa. Asiakkaan etu voisi esimerkiksi vaatia, että hänelle myönnettäisiin harkinnanvaraisesti toimeentulotukea vaatteisiin tai kodinkoneisiin. Koska työntekijää kuitenkin velvoittaa usein myös kunnan säästötoimenpiteet ja asiakkaiden

yhdenvertainen kohtelu, taloudellinen liikkumavara voi tosiasiaassa olla melko olematon. Eettistä keskustelua ja linjaamista onkin suositeltavaa käydä säännöllisesti koko työyhteisön kesken (Talentia 2017, 8.)

Tämä raamitus aiheuttaa useiden näkökulmien yhteensovittamisen vuoksi myös eettisiä dilemmoja. Pohjimmiltaan on kyse siitä, miten sosiaalityöntekijät ovat tekemiensä ratkaisuiden kautta vastuussa niin asiakkaille, organisaatiolle, ammattietikalle kuin loppujen lopuksi koko yhteiskunnallekin. Puhutaan selontekovelvollisuudesta (Juhila 2009, 296), joka voi tilanteesta riippuen kohdistua mihin vain näistä neljästä tekijästä. Uusliberalismin myötä sosiaalityö ei myöskään ole vapaa markkinoihin perustuvasta talouskeskustelusta, ja joutuu usein hakemaan oikeutusta toiminnalleen yhteiskunnalle kalliiden toimenpiteiden vuoksi. Vaikuttavuus ja kustannustehokkuus ovat nykyisin arkipäivää myös sosiaalihuollossa, varsinkin kun vaikuttavuutta tarkastellaan maksettujen kustannusten perusteella eikä yksilölle koituvien vaikutusten perusteella. Tavallisesti sosiaalityö myös työskentelee marginaaliin kuuluvan asiakasryhmän parissa, eikä suinkaan terveydenhuollon tavoin palvele kaikkia kansalaisia. Näin ollen sosiaalityön ei aina katsota olevan yhteiskunnallisesti kannattava investointi, samoin kuin esimerkiksi koulutus ja terveydenhuolto ovat. Monella on tästä huolimatta mielipide siitä, millaista sosiaalityön pitää olla ja mitä sen pitää sisältää. Näin syntyy tavallaan selontekovelvollisuus yhteiskunnalle: toimenpiteistä ja varsinkin kustannuksista käydään julkista keskustelua, joissa työntekijät voivat kokea olevansa velvollisia puolustelemaan toimintaansa. Selontekovelvollisuudessa on kyse myös vastuusta: jollakin on oikeus pyytää selvitystä, jollain on velvollisuus se antaa. Kulttuurisesti lienee tyypillisempää, että sosiaalityöntekijä on velvollinen antamaan selvityksen organisaatiolle, ja asiakas taas sosiaalityöntekijälle. Selontekovelvollisuus voi olla työntekijälle haaste, sillä ammattieettiset ohjeet, organisaation tavoitteet ja asiakkaan etu voivat olla ristiriitaisia, mikä työntekijän on hyvä tiedostaa. (Juhila 2009, 296-299.)

3.3 Sosiaalityön yhteiskunnallinen mediavaikuttaminen

Julkinen viestintä on yksi rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksista vaikuttaa suuren yleisön tietoisuuteen. Tarkastelen itsekkin tässä tutkimuksessa sanomalehtikirjoituksia, joissa aiheena ovat erilaiset sosiaalityöhön liittyvät aiheet. Mediassa negatiiviset aiheet usein korostuvat jo uutiskynnyksenkin vuoksi. Osasyynä voivat olla myös esimerkiksi internetin epäviralliset tietolähteet, kuten keskustelupalstat. Sensaatiohakuinen käsittelytapa myös lisää myyntiä varmemmin kuin neutraali lähestyminen, jonka vuoksi uutisoinnitkin saattavat olla

värityneitä. Kunnallinen sosiaalihuolto taas itse käyttää julkista viestintää melko niukasti. Pelkona voi olla esimerkiksi palveluiden kasvun lisääntyminen. (Tiitinen ja Lähteinen 2014, 192.) Sosiaalityöllä ei myöskään salassapitovelvoitteen vuoksi ole mahdollisuutta kommentoida julkisuudessa esitettyjä väitteitä, varsinkaan yksittäisten ihmisten asioissa. Palveluista voidaan kuitenkin yleisellä tasolla tiedottaa ja näin kertoa ihmisille, millaisia julkisia palveluita ylipäättään on mahdollista saada. Pelkän tiedottamisen lisäksi julkinen viestintä palvelee myös muutostarkoitusta, johon rakenteellisella sosiaalityölläkin pyritään. Keinoja julkiseen viestintään perinteisten sanomalehtien lisäksi ovat tv, radio tai aikakauslehdet, sekä esimerkiksi julkiset puheenvuorot vanhempainilloissa tai muissa kokoontumisissa, kirjelmointi päättäjille ja sosiaalisen median kanavat, kuten blogin kirjoittaminen, Youtube-videoiden tekeminen tai Facebook-sivuilla julkaiseminen.

Sosiaalityöstä on totuttu julkisuudessa vaikenemaan alan sisältäpäin. Aiemmin mainittujen, heikon ammatti-identiteetin ja tarpeettoman markkinoinnin lisäksi on syiksi esitetty myös epävarmuutta ja sosiaalialan ammattilaisten työtaakkaa. Tarpeettomalla markkinoinnilla tarkoitetaan sitä, että sosiaalityö ei yleensä tarkoituksellisesti pyri lisäämään asiakkaitaan, vaan voi olla jopa niin, että palveluista tiedottamisen pelätään lisäävään sen kysyntää. Koska vetäytyminen on ollut vallitseva tapa toimia, päinvastainen käytös myös aiheuttaa hämmennystä. Sen sijaan kansalaiset odottavat tänä päivänä nopeaa tiedonkulkua, jossa tieto on saatavilla hetkessä. On hieman ristiriitaista, että viranomaiset nojautuvat päinvastaiseen, vanhakantaiseen ylhäältä alas-tiedottamiseen. (Tiitinen 2018, 172-174.)

Aiheiden saatteleminen julkisuuteen ei myöskään aina ole ongelmatonta. Riskejä liittyy muun muassa siihen, että asia vääristyy tullessaan julkisuuteen, asianomaisen sanoma tulkitaan väärin tai aihetta painotetaan eri näkökulmasta kuin alun perin oli tarkoitettu. Työntekijä, joka antaa asialle kasvot julkisuudessa, on myös vaarassa joutua henkilökohtaisesti kritiikin kohteeksi. Kaikki eivät halua olla mukana julkisessa keskustelussa, koska arvelevat jo lähtökohtaisesti olevansa altavastaajia ja joutuvansa ennen muuta puolustusasemiin yleisessä keskustelussa. (Tiitinen 2018, 175-177.) Myös oman tutkimukseni aineistossa nousi esille käsite maalittaminen. Maalittaminen voi tarkoittaa esimerkiksi vihapuheen kohteeksi joutumista julkisessa keskustelussa. Uhrit valikoituvat taustansa, henkilökohtaisten ominaisuuksiensa, tehtäviensä tai kannanottojensa perusteella. Uhri pyritään vihapuheella esimerkiksi häpäisemään, eristämään tai hänen tekonsa tai sanansa asetetaan muuten

kyseenalaiseksi. Kyse on vallankäytöstä, jossa perusteita ja oikeutusta ei kysellä. (Sisäministeriö 2019, 1-14.)

Epäkohtien paljastamiseen voi liittyä myös muita henkilökohtaisia riskejä. Työnantaja edellyttää usein hiljaista lojaliteettia organisaatiota ja vakiintuneita toimintatapojaan kohtaan. Tästä poikkeaminen voi saada aikaan negatiivisia seurauksia työpaikalla, sillä esimerkiksi työoloista puhuminen voidaan tulkita kritiikiksi nimenomaan työnantajaa kohtaan. Työnantajan toimintatapojen arvosteleminen julkisuudessa ei ole yleisesti hyväksyttyä. Mikäli epäkohta on kuitenkin sellainen, ettei sitä voida korjata organisaation sisällä, voi työntekijä harkita joukkotiedotusvälineisiin turvautumista saadakseen huomiota aiheelleen, ja nostaakseen sen julkiseen keskusteluun. Pitää muistaa, että työntekijä on aina myös yksittäisiä puheenvuoroja käyttäessään vastuussa sanomisistaan. Virkasuhteisella kunnan työntekijällä on oikeus sananvapauteen, joskin kyseinen oikeus on rajoitetumpaa kuin hänen esiintyessään yksityisenä kansalaisena. Työntekijän oikeus ilmiantoon sananvapauden nojalla tulee kyseeseen ainakin silloin, kun kyseessä ovat julkiset intressit. (Tiitinen 2018, 176; Tiitinen 2014, 128-129.)

Hiljaisuuden kulttuuri ilmenee kolmella tasolla: 1. instituutioiden, 2. ammatillis-eettisen ja 3. henkilökohtaisen tasolla. Esimerkkinä instituution tasosta voidaan pitää organisaation normeja ja viestintäkulttuuria, josta poikkeaminen voisi tarkoittaa epäsuosioon joutumista työpaikalla. Työntekijöitä ei myöskään usein kannusteta yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumiseen median kautta, eikä siihen anneta koulutustakaan. Ammatillis-eettiset esteet voivat liittyä pelkoon tulemisesta väärinymmärretyksi, sekä salassapitosäännösten harhaanjohtavasta tulkinnasta. Työntekijä voi pitää helpompana vaihtoehtona puhumattomuutta, kuin ottaa riskin mahdollisesti pieleen menevästä mediavaikuttamisesta. Henkilökohtaisella tasolla esteet voivat liittyä kritiikin kohteeksi asettumiseen, jolloin aloittajan julkilausumaa voidaan haastaa vääränä tai virheellisenä tulkintana. Omaa kantaa voi joutua perustelemaan usein ja eri tilanteissa, ja näkemystä voidaan haastaa vahvastikin. (Tiitinen 2018, 178.)

Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla keväällä 2017 toteutettu kyselytutkimus sosiaalityöntekijöille paljasti, että yhteiskunnallista vaikuttamistyötä pidetään sosiaalityöntekijöiden keskuudessa tärkeänä, mutta mahdollisuudet siihen ovat huonot. Syyksi arveltiin toimintaympäristöä, jossa yhtenä tekijänä oli jopa pelon ilmapiiriksi kutsuttu

vaihtaminen työpaikoilla. Toimintaympäristö oli usean vastaajan mukaan kunnallisessa työssä keskittynyt yksilötyöhön, ja vain joka neljännen vastaajan mukaan vaikuttamistyötä pidettiin työyhteisössä tärkeänä osana sosiaalityöntekijän työtä. (Simola 2018.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kuvaan tutkimusasetelmaani, tutkimuskysymyksiä, tutkimukseni aineistoa ja tekemääni analyysia. Lisäksi tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus ovat tieteellisen tutkimuksen keskeisiä elementtejä, joita pohdin luvussa 4.4.

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa keskityn sosiaalityön sekä lapsiperheiden palveluiden ja tukitoimien saamaan julkisuuteen. Tutkimuksen kohteena ovat sekä palveluiden käyttäjien kokemukset, lapsiperheiden asemaa ja palveluiden saantia koskevat huomiot, kuin myös mahdolliset ammattilaisten näkökulmasta esiin nostetut aiheet. Olen kiinnostunut siitä, mitä lapsiperheiden sosiaalityön tehtäväkentästä nousee julkisen keskustelun aiheeksi. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 84) toteavat esimerkiksi mielipidekirjoitusten avaavan uusia näkökulmia tutkittavaan ongelmaan, jolloin on mahdollista saada tietoa ilmiön taustalla vaikuttavista asenteista, mielikuvista, vaikutuksista ja niin edelleen. Sanomalehtikirjoitusten voi ajatella ilmentävän ajankohtaisia aiheita, ja mielipidekirjoitusten kautta on jokaisella kansalaisella periaatteellinen mahdollisuus osallistua keskusteluun, joskaan kaikki mielipidekirjoitukset eivät päädy julkaistavaksi asti. Haluan havainnoida myös sitä, miten ulkopuoliset tahot tai asiakkaat itse näkevät palvelujärjestelmän tai sosiaalityön kontekstin, ja mitä keskustelua (kirjoituksia) sosiaalityöntekijöiden tekemästä työstä ja tehtäväkentästä nousee julkiseen keskusteluun. Paitsi palvelujärjestelmän erilaiset puolet, minua kiinnostaa myös sosiaalityön työskentelyä kuvastavat mielikuvat. Toisin sanoen näkemys siitä, mihin tilanteeseen sosiaalityöntekijä tulee työtään tekemään, ja mitä siitä esille nostetaan.

Pohdin rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksen kautta lapsiperheiden sosiaalityötä. Tarkastelen aiheita jotka nousevat julkisen keskustelun kohteeksi. Tutkimuskysymyksinäni ovat kuka aiheista kirjoittaa ja keskustelee, ja millaisena lapsiperheiden sosiaalityö kirjoituksissa näyttäytyy. Aineiston analyysia ohjaavina tarkentavina kysymyksinä esitän seuraavat:

1. Mitä aiheita lapsiperheiden sosiaalityöstä tai palvelujärjestelmästä nostetaan esille?
2. Kuka aiheet nostaa esille?

4.2 Sanomalehtikirjoitukset tutkimuksen aineistona

Aineistoni koostuu Helsingin Sanomissa julkaistuista kirjoituksissa, joissa hakusanana oli ”lastensuojelu”. Haku toteutettiin käyttämällä Helsingin sanomien sisällönhakupalvelua. Ajankohdaksi valitsin 1.9.2019 - 30.11.2019 ja asiasanoiksi ”lastensuojelu”. Tämä haku tuotti 82 lehtikirjoitusta. Käyttämällä hakusanaa ”perhesosiaalityö” haku tuotti vain yhden artikkelin, joka sisältyi jo edelliseen hakuun. Tämä kertonee siitä, että perhesosiaalityön käsite on vielä melko tuntematon. Lisäksi toteutin haun hakusanoilla ”sosiaalityö lapset”, joka tuotti 16 hakutulosta samalle ajankohdalle. Nämä artikkelit olivat myös samoja, kuin hakusanalla ”lastensuojelu” haetut artikkelit. Haulla löydetyn aineiston poissulkukriteerinä oli vain se, että artikkelin sisältö käsitteli fiktiivisiä tilanteita tai henkilöitä, tai uutinen oli ulkomailta eikä sillä ollut varsinaisia yhtymäkohtia Suomeen. Niitä olivat esimerkiksi menovinkit tapahtumiin kuten kirjan julkaisutilanteeseen tai elokuvien ensi-iltaan. Poistettuja artikkeleita oli loppujen lopuksi 10 kappaletta. Lopputuloksena aineistossa on tällä tavoin kerättyä 71 lehtikirjoitusta, jotka on julkaistu Helsingin Sanomissa 1.9. - 30.11.2019 (liite 1).

Lehtosen tekemän havainnon mukaan sosiaalityön ammattilaisten kirjoituksia on helpompi saada julkaistua Helsingin sanomissa kuin hänen toisessa aineistolähteessään Aamulehdessä (Lehtonen 2012, 21). Tämä vahvistaa omaa ajatustani käyttää Helsingin sanomien artikkeleita oman tutkimukseni lähteenä, sillä toiveena on löytää uutisartikkeleiden ja kolumnien lisäksi mielipidekirjoituksia, kentän ääntä ja palveluiden käyttäjien kokemuksia.

Lehtikirjoitukset ovat uutisia, pääkirjoituksia, mielipidekirjoituksia, kolumneja ja muita artikkeleita. Aiemmin olen kuvannut lapsiperheiden sosiaalityön pitävän tässä tutkimuksessa sisällään sekä erityislain nojalla toimivan lastensuojelun, että universaalimman perhesosiaalityön. Suurella yleisölle molemmat ilmeisesti edustavat kuitenkin edelleen perinteistä lastensuojelun kenttää, mistä kielii ainakin hakusanan ”lastensuojelu” tuottama runsas sisältö, perhesosiaalityön jäädessä hyvin pieneen rooliin. Jotkin artikkeleista näyttävät nousseen listalle, koska niissä on haastateltu Mannerheimin **lastensuojeluliiton** asiantuntijaa. Näissä artikkeleissa sisältö ei kuitenkaan välttämättä ole kertonut niinkään varsinaisesta sosiaalityön työskentelystä tai asiakkuudesta, vaan universaalimmin yleisesti lapsiperheitä

koskevista asioista. Kaikki nämä lehtikirjoitukset ovat mukana aineistossa, koska ylittäessään uutiskynnyksen kertovat myös jotain nykypäivän lapsiperheistä.

Mielipidekirjoitusten osuus aineistossa on 20 kappaletta. Tässä ovat mukana niin nimimerkillä kirjoitetut, kuin myös järjestöjä, yhteisöjä tms. edustavat, omalla nimellään kirjoittavat asiantuntijoiden kirjoitukset. Toimittajan kirjoittamia lehtijuttuja oli 51 kappaletta, joista pääkirjoituksia 3, uutisia 39 ja kolumneja tai muita vastaavatyypisiä kirjoituksia 7.

Aineiston keruun aikana yhteiskunnallisia isoja keskusteluja käytiin Kuopion kouluhyökkäyksen, Vantaan sosiaalityöntekijöiden joukkoirtisanoutumisen ja al-Holin pakolaisleirin ympärillä. Myös kaupunkien taloustilanne oli useiden lehtikirjoitusten aiheena, ja julkisuutta sai myös Veijo Baltzariin liitetty kultti.

Taulukko 1. Aineisto kirjoitustypeittäin

Mielipidekirjoituksia	Pääkirjoituksia	Kolumneja tms.	Uutisia
20	3	7	39

4.3 Tutkimusmenetelmät

Aineiston analyysimenetelmänä olen käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa aineisto pelkistään ja luokitellaan tai teemoitellaan. Apuna on hyvä käyttää esimerkiksi käsitekarttaa tai visuaalista hahmotusapua. (Metsämuuronen 2001, 54.) Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä keskeiset asiat nostetaan esiin riippumatta siitä, miten ne suhtautuvat aiempiin tutkimuksiin. Kuitenkin myös teorian merkitys laadullisessa tutkimuksessa on ilmeinen (Tuomi & Sarajärvi 2013, 18). Laadullinen tutkimus on kokonaisuus, jonka analysointitapaa on hyvä pohtia jo hyvissä ajoin, esimerkiksi ennen aineiston keruuta (Tuomi & Sarajärvi 2013, 69-70). Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty neljännesvuoden aikana 2019, ja aineisto koostuu 71 lehtikirjoituksesta. Laadullinen tutkimus ei pyri tilastolliseen yleistämiseen (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85), mutta tutkimuskysymyksiäni kannalta tarvitaan riittävän suuri aineisto vastaamaan kysymykseen, mitä lapsiperheiden sosiaalityöstä nousee tällä hetkellä julkiseen keskusteluun. Itse ajattelen tämän aineiston olevan riittävä tuottamaan teoreettisesti mielekkään tulokannan (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85). Kirjoitukset ovat lähtöisin toimittajan, lukijan (jolla omakohtaista

kokemusta palveluista) tai alaan perehtyneen toimijan kynästä, ja kaikilla on joukkotiedotusvälineisiin päädyttyään merkitystä siinä, millainen julkisuuskuva lapsiperheiden sosiaalityölle julkisuudessa muodostuu.

Analyysi etenee tietyn kaavan mukaisesti: ensin on tehtävä päätös siitä, mikä aineistossa on kiinnostavaa ja mihin kysymyksiin sillä haetaan vastausta. Muut asiat, vaikka olisivatkin mielenkiintoisia, tulisi maltaa rajata analyysin ulkopuolelle. Aineisto koodataan tekemällä esimerkiksi sisäänkirjoitettuja muistiinpanoja. Sen jälkeen aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyyditellään, ja viimeiseksi on vuorossa yhteenveto. (Sarajärvi & Tuomi 2013, 92-93.) Itse luin aineistoa läpi useita kertoja, jonka jälkeen sain käsityksen aineistossa toistuvista aiheista. Taloudesta esimerkiksi kirjoitettiin toistuvasti ja kaikissa kirjoituksissa mainittiin lastensuojelun kustannukset. Lisäksi aineistossa oli kirjoituksia, joiden aiheet liittyivät yhteen kokonaisuuteen, ja näitä aiheita olivat esimerkiksi nuorten psykiatrinen hoito pääkaupunkiseudulla ja laitokseen sijoitetut nuoret. Sanomalehtikirjoitukset osoittautuivat erittäin mielenkiintoiseksi empiiriseksi aineistoksi, ja olisivat antaneet aihetta moninaisille pohdintoille. Tällöin kuitenkin palasin tutkimuskysymyksiin ja oman tutkimukseni asetelmaan, jotta kokonaisuus pysyisi tutkimustehtävän kannalta kasassa.

Aineistolähtöisessä analyysissä vaarana voi olla, että tutkimuksen tekoa ja analyysia ohjaavat ennako-oletukset, eivätkä puhtaasti aineistosta nousevat havainnot. Kuitenkin Tuomi ja Sarajärvi toteavat yksinkertaisesti, että *”sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota”* (2013, 108). Toisin sanoen aineisto ensin hajotetaan ja pelkistetään, käsitteellistetään ja kootaan uudelleen. Pelkistetyistä ilmauksista edetään samankaltaisuuksien tai erilaisuuksien etsintään, alaluokkien muodostamiseen, alaluokkinen yhdistämiseen ja niistä yläluokkinen muodostamiseen. Kun yläluokatkin on yhdistetty, saadaan muodostettua kokoava käsite (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108-109.) Aineiston analyysin aloitin listaamalla artikkelit otsikon mukaisesti julkaisujärjestyksessä, ja tulostin listat paperille jättäen tilaa muistiinpanoille. Jokaisesta artikkelista kirjoitin lyhyet muistiinpanot otsikon alle. Näin sain muodostettua kokonais kuvan aineistosta ja jonkinlaisen käsityksen kirjoitusten aiheista. Piirsin paperille tekstikartan, johon listasin kategorioita kirjoitusten aiheiden mukaan, esimerkiksi ”talouspolitiikka”, ”lapsiperheköyhyys” ja ”alaikäisten päihteidenkäyttö”. Lisäsin otsikoita tarpeen mukaan, ja merkitsin artikkelin numeron sopivan otsikon alle. Koska esimerkiksi yksi kiinnostuksen kohteeni oli sosiaalityöntekijän työtä koskevat kirjoitukset, tein sille oman

otsikon. Tämän otsikon alle tuli määrällisesti paljon kirjoituksia, yhteensä 20 kappaletta, jotka päädyin jakamaan vielä omien otsikoidensa alle.

Näistä yhden kategorian alle listatuista artikkeleista muodostui omia seuraavanlaiset: lapsiperheiden köyhyys ja eriarvoisuus (2), alaikäisten tekemät rikokset (9), alaikäisten päihteidenkäyttö (3), alaikäisiin kohdistuneet rikokset (9), yhteiskunnallisesti ajankohtaiset asiat ja yhteiskunnan muutokset (10), palvelujärjestelmä (20), kuvaukset turvattomasta lapsuudesta / omakohtaiset kokemukset (6), talouspolitiikka (8), ja sosiaalityön työskentelyä ja reunaehtoja kuvastavat kirjoitukset (23). Suluissa on mainittu kyseiseen kategoriaan kuuluvien kirjoitusten lukumäärä. Osa kirjoituksista on mukana kahdessa kategoriassa, koska sama kirjoitus saattaa käsitellä esimerkiksi palvelujärjestelmää kuin myös sosiaalityön työskentelyn sisältöä.

Kun kaikki artikkelit oli näin käyty läpi, avasin kunkin kategorian artikkelit auki vielä yhtä aikaa tietokoneen näytölle, ja etsin yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia kategorian sisällä. Huomasin että aineisto kertoi sosiaalityön kentästä eri näkökulmista ja eri tasoilla. Näin kategorioista muodostui 3 *teemaa*: 1. kirjoitukset jotka kertoivat jotakin siitä, millaisten asioiden parissa lapsiperheiden sosiaalityössä työskennellään, ja millaiset syyt voivat tuoda perheen sosiaalityön asiakkuuteen (36 kirjoitusta, jotka sisältävät kategoriat lapsiperheiden köyhyys ja eriarvoisuus, alaikäisten tekemät rikokset, alaikäisten päihteidenkäyttö, alaikäisiin kohdistuneet rikokset ja turvaton lapsuus), 2. yhteiskunnasta ja järjestelmästä kertova teema (19 kirjoitusta, jotka sisältävät kategoriat yhteiskunnalliset muutokset ja ajankohtaiset asiat, alaikäisten mielenterveyspalvelut, palvelut erityislasten perheille, lastensuojelulaitokset ja talouspolitiikka) ja 3. sosiaalityöntekijän työtä koskeva teema (16 kirjoitusta, jotka sisältävät kategoriat Vantaan joukkopako ja sosiaalityön resurssit sekä sijaishuollon valvonta ja sosiaalityön kohtaama kritiikki).

4.4 Luotettavuus ja eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida erilaisin vertailuun perustuvien kriteerein, vaikka käsitteet reliabiliteetti ja validiteetti ovatkin syntyneet ennemminkin määrällisen tutkimuksen piirissä. Painotus luotettavuuden arvioinnissa vaihtelee hieman tulkinnan mukaan, mutta ainakin seuraaviin seikkoihin voidaan kiinnittää huomiota: kerätyn aineiston totuudenmukaisuus, tulosten siirrettävyys toiseen kontekstiin, prosessin tarkastelu ulkopuolisen henkilön toimesta, tulosten tulkinta saa vahvistusta aiemmin aiheesta

tiedetystä jne. Tutkijan tulee kiinnittää huomiota myös esimerkiksi aineiston keruun tapaan ja tulosten raportointiin. Luotettavuutta parantaa se, että tutkija on raportoinut tekemänsä yksityiskohtaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 136-141.)

Tieteen etiikalla taas tarkoitetaan toisaalta tulosten vaikutusta käytäntöön ja toisaalta eettisten kantojen vaikutusta tutkijan tekemiin ratkaisuihin tutkimusprosessin aikana. Eettisesti kestäväällä pohjalla olevien tieteen tulosten pitää olla laajalti käytettävissä, tutkijalla ei ole henkilökohtaista taloudellista tai muuta intressiä tutkimusten tulosten suhteen, ja lisäksi tutkija itse sekä muu tiedeyhteisö suhtautuu kriittisesti tutkimukseen, sen vaiheisiin ja tuloksiin. Tutkijan on itse tiedostettava tutkimukseen liittyvät ongelmat ja mahdolliset puutteet, ja otettava vastaan aiheellisesti esitetty järjestelmällinen kritiikki. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 125-127.) Empiirisenä aineistona sanomalehtikirjoituksilla on oma erityinen piirteensä. Sanomalehtikirjoitukset ovat osa mediaa, ja toimivat osaltaan myös vallankäytön välineinä. Tutkimusten mukaan ainakin osaa ihmisistä median vallankäytön lisääntyminen myös huolestuttaa. Eri sukupolvet kokevat median eri tavoin, ja vanhemmat ihmiset suhtautuvat siihen nuoria kriittisemmin. Suomalaista mediaa pidetään kuitenkin pääasiassa luotettavana ja korkeatasoisena, joskin markkinaohjaus vaikuttaa osaltaan myös uutisten kaupallisuuteen. Suomalaiselta medialta toivotaan yksityisyyden kunnioittamista ja analyttistä uutisointia. (Karppinen, Jääsaari & Kivikuru 2010.)

Uutisointiin on syytä suhtautua kriittisesti. Tämän tutkimuksen aineisto on julkaistu julkisena tekstinä, ja luettavissa sekä netistä että painettuna sanomalehtenä. Kirjoituksen tekijät ja niissä haastatellut ihmiset eivät tosin ole olleet tietoisia, että kirjoitusta tullaan käyttämään Pro gradu-työn aineistona. He ovat kuitenkin olleet tietoisia kirjoitusten julkisuudesta. Yksittäistä kommenttia ei irroteta sen alkuperäisestä asiayhteydestä ja käytetä muihin tarkoituksiin toisessa yhteydessä. Suhtaudun kunnioittavasti lehtikirjoitusten tekijöihin ja haasteltaviin henkilöihin, en ilmaise heidän mielipiteitään ominani. Tutkimuksen tarkoituksena ei myöskään ole arvostella tai arvioida mielipiteitä, ainoastaan kerätä tietoa ilmiöistä siten kun ne kirjoituksessa esitetään. Luonnollisesti kiinnitän myös huomiota hyviin tieteellisiin käytäntöihin, noudatan huolellisuutta ja olen tietoinen aiheellisesta lähdekritiikistä. Kunnioitan tutkijoiden työtä antamalla kunnian sille jolle se kuuluu.

5 KIRJOITTAJAT JA HAASTATELTAVAT

Tässä luvussa analysoin sitä, kuka lapsiperheiden sosiaalityöstä kirjoittaa tai kuka aiheita kommentoi. Kirjoitukset jakautuivat analyysin perusteella viiteen eri luokkaan seuraavan taulukon mukaisesti.

Taulukko 2. Kirjoitusten ääni.

mielipidekirjoitus, kirjoittaja on anonyymi.	mielipidekirjoitus, kirjoittaja esiintyy omalla nimellään. Edustaa usein oman alansa asiantuntijuutta	toimittajan kirjoitus, haastateltu alan asiantuntijaa	toimittajan kirjoitus, haastateltu lasta/vanhempaa/vapaaehtoista	toimittajan kirjoitus, mahdollisesti siteerattu esimerkiksi jotakin julkaisua
6	14	31	8	14

Kirjoituksista 2 oli mukana kahdessa kategoriassa. Molemmat olivat sellaisia, että toimittaja oli haastatellut sekä jotakin alansa asiantuntijaa, että asianosaisia, eli lasta ja / tai vanhempaa.

5.1 Mielipidekirjoitukset nimimerkillä

Helsingin Sanomien mukaan kaikista tarjotuista mielipidekirjoituksista julkaistavaksi päättyi noin 25%. Nimimerkillä kirjoittaminen on poikkeustilanne, jolloin hyväksyttävistä syistä ovat terveyteen, taloudelliseen asemaan tai muihin arkaluonteisiin aiheisiin liittyvät asia. Todennäköisemmin julkaistavaksi päättyvät kohteliaat, rakentavat ja perustellut mielipiteet, jotka avaavat asiaan jonkin uuden näkökulman. (HS 2020.)

Määrällisesti tämän kategorian kirjoituksia (artikkelinumerot 31, 41, 43, 58, 65, 67) esiintyi vähiten. Neljässä artikkelissa kirjoittaja kertoi oman perheensä tilanteesta, ja oli pettynyt saamaansa apuun, tai koki tullessa kohdelluksi väärin. Kirjoituksista ei selviä se, onko kirjoittaja pyrkinyt ensin antamaan palautteen suoraan viranomaiselle. Jää kuitenkin

vaikutelma, jonka mukaan kirjoittaja kokee, ettei ole tullut kuulluksi, tai hänen pyyntönsä on ohitettu. Asia ei kuitenkaan voi olla kirjoittajalle kovin vähäpätöinen, onhan hän nähnyt vaivaa saadakseen asiansa julkaistuksi. Kolme kirjoittajaa on palveluita käyttävien lasten vanhempia, yksi muutoin perheen läheinen. On ymmärrettävää, että haluaa säilyttää anonymiteettinsä tilanteessa, joka koskettaa myös muita ihmisiä ja suojata myös alaikäisten lasten henkilöllisyyttä. Kirjoittajien aiheet käsittelivät omakohtaista kokemusta neuropsykiatristen lasten palveluiden saannista, nuorten mielenterveydenhoitoa ja vauvan sijaishuoltoon sijoittamista isoäidin näkökulmasta. Esimerkiksi nimimerkki ”Pidä huolta” on pettynyt lapselle tarjottuun psykiatriseen hoitoon:

”Alakouluikäinen lapseni on psyykkisesti sairas. Psykiatrisen avun sijasta meille on toistuvasti tarjottu hoidon vaihtoehdoksi lapsen -sijoitusta kodin ulkopuolelle, vaikka kotona lapsesta pidetään rakkaudella erittäin hyvää huolta.” (HS 27.9.2019)

Kaksi kirjoittajaa on lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä, jotka kirjoittavat nimimerkillä omasta työstään. Kirjoitus koskee työn resursseja, puutteita työoloissa ja kuormituksesta, jota voidaan pitää tälle työlle tyypillisenä. Kirjoitukset ovat työn resursseihin ja työoloihin kriittisesti suhtautuvia, ja kuvaavat työntekijöiden uupumusta.

Nimimerkillä kirjoitetut mielipidekirjoitukset koskivat usein palvelujärjestelmää, ja ovat siksi erityisen mielenkiintoisia. Kyse voi näissä olla rakenteisiin liittyvästä ongelmasta, koska ongelmaa ei ole saatu ratkaistua asiakas-työntekijä-suhteessa. Asiakkaalle luontevin reitti vaikuttaa saamaansa palveluun, olisi antaa palaute suoraan palvelun tuottajalle. Jos tällä ei ole toivottua vaikutusta, asiakkaalla on oikeus turvautua viralliseen muutoksenhakuun. Tällöin kiistanalainen asia saatetaan esimerkiksi oikeuden tai Aluehallintoviraston ratkaistavaksi. Lisäksi myös asiakkaat voivat hakea julkisuutta asialleen medioiden avulla. Joskus myös tiedotusvälineet tarttuvat ilmoitettuihin epäkohtiin, kuten tässä aineistossa Helsingin Sanomat oli julkaistun mielipidekirjoituksen lisäksi tehnyt myös uutisen pääkaupunkiseudun nuorten mielenterveyspalveluista.

5.2 Asiantuntijoiden mielipidekirjoitukset

Omalla nimellä kirjoitetuissa mielipidekirjoituksissa jatkui huoli sosiaalityöntekijöiden työn kuormituksesta, ja siitä, mistä jatkossa löydetään uusia työntekijöitä. Muut asiat joita tuotiin esiin, olivat epäkohtien paljastaminen ja raportointi, tiedonantaminen väkivallan käsittelemiseksi, ja työssä koettu uhkailu ja maalittaminen. Yhdessä puhuttiin myös alan

resursseista, mutta myös kehittämisestä ja systeemisestä työotteesta osana sitä. Sosiaalityöntekijöiden oma ääni kuuluu siis tässä kategoriassa yhteensä kuudessa kirjoituksessa. Tässä aineistossa virkatyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden kirjoitukset liittyivät kuitenkin enemmän työskentelyn raameihin, kuten työn kuormitukseen ja palkkaukseen, kuin asiakkaiden äänen esiin nostamiseen. Työntekijät olivat tosin huolissaan siitä, miten pystyvät tekemään työtään eettisesti kestävin periaattein, kun työmäärä hukuttaa alleen. Esimerkiksi palvelujärjestelmän epäkohtiin keskittyvää kirjoitusta ei sosiaalityöntekijöiltä tullut.

Yksi kirjoitus (19) oli vastine anonyymiin mielipidekirjoitukseen. Koska vastineen antaja oli virkamies, se tehtiin omalla nimellä ja edustaen omaa julkista instanssia. Tämä oli vastine koskien adhd-lasten hoito- ja muita järjestelyjä koulun näkökulmasta. Koulumaailman edustajien mielipidekirjoituksia oli tässä kategoriassa kaksi. Toinen oli siis aiemmin mainittu vastine, ja toinen erään sijaishuollossa olevan nuoren koulunkäyntiä hämmästelevä kirjoitus. Kirjoittaja on laatinut mielipidekirjoituksen omalla nimellään, ja viittaa kirjoituksessa omaan taustaansa koulumaailmassa.

Kaksi tämän kategorian kirjoituksista edusti lääketieteen asiantuntijuutta. Niissä otettiin kantaa palvelujärjestelmään ja al-Holin lasten tilanteeseen:

”Lasten oikeuksien toteutuminen tulee asettaa kaiken muun edelle. Lapsen erottaminen vanhemmastaan on äärimmäinen toimi, jolle lastensuojelulaki asettaa tiukat vaatimukset.” (lääketieteen kandi Line Kurki, lääkärit Heli Salmi ja Emma Salusjärvi, Lääkäriin sosiaalinen vastuu ry HS:ssa 29.9.2019)

Muissa kirjoituksissa kuului myös sosiaalityön ääni. Kirjoittajat edustivat erilaisia järjestöjä ja yhteisöjä, jotka toimivat oman aihealueensa erityisasiantuntijoina. Nämä kirjoittajat edustivat Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestöä Talentiaa, Lastensuojelun keskusliittoa, Lapsiasianvaltuutettua ja Suomen Unicefia. Lisäksi Kuntaliiton edustaja kirjoitti asiantuntevasti yhteydestä nuorten mielenterveysongelmien ja sijoitusten välillä, sekä näistä aiheutuvista kustannuksista. Kuntaliiton edustajan ammatillinen tausta ei kuitenkaan ole tiedossa, ja hän voi edustaa muutakin kuin sosiaalityön kenttää. Liekö syynä mahdollinen sosiaalityön ohut ammatillinen identiteetti (Pohjola 2016, 17), mutta sosiaalityö vaikuttaa tässä aineistossa edellä mainituista järjestö- ja yhteisöedustajista huolimatta hieman aralta lähtemään mukaan julkiseen poliittiseen keskusteluun. Sen sijaan lääketieteen edustajat

kommentoivat asiantuntevasti myös lääketieteen ulkopuolista toimintaa, esimerkiksi lastensuojelun määräysvallan ulottuvuutta ulkomaille.

Mielipidekirjoitus, kuten esimerkiksi kolumni, on tunteita herättävä ja vaikuttamiseen pyrkivä kirjoitus, jonka kirjoittajan lukijat haluavat usein tietää. Kirjoittajaan voi esimerkiksi samaistua, hänen mielipidettään asiasta voi kunnioittaa, tai kirjoittaja voi myös olla kiistelty henkilöahmo. (Rentola 2010, 108-109.) Kirjoittajan asemalla ja lukijan mielikuvilla on siis merkitystä sille, miten teksti otetaan vastaan. Lääkärin professio esimerkiksi voi olla niin voimakas, että lukija luottaa lääkärin sanomaan, vaikka aihe ei edes koske kirjoittajan omaa osaamisaluetta lääketiedettä.

5.3 Asiantuntijoiden haastattelut

Tähän kategoriaan kuuluvat toimittajan kirjoittamat tekstit, joissa on haastateltu toimituksen valitsemaa asiantuntijaa. Tähän kategoriaan kuuluvia kirjoituksia on tässä aineistossa eniten, yhteensä 31 kirjoitusta. Voisi sanoa, että lastensuojelu lienee valtakunnallisesti kiinnostava kestoaihe, josta löytyy uutta kirjoitettavaa. Jonkinlainen julkisuusarvo aiheella siis todennäköisesti on.

Jaoin omaan kategoriaansa toimittajan haastattelemat ihmiset, koska halusin selvittää, kenen ääni esimerkiksi lastensuojelua koskevissa uutisissa kuuluu. Toimittajat lähestyvät todennäköisemmin sosiaalihuollon päälliköitä tai muita organisaation esimiestason edustajia haastattelua pyytäessään, tai näin se uutisoinnissa näyttäytyy. Aiheita siis kommentoidaan usein yleisellä tasolla organisaation johdosta käsin. Aineistossa on mukana paljon artikkeleita, joissa lastensuojelu mainitaan tai jollakin tavoin sivutaan, mutta se ei läheskään aina ole välttämättä aiheen keskiössä. Yhteys lastensuojeluun saattaa tulla esille jossain kohtaa mainitussa sivulauseessa, mutta lastensuojelun työskentely ei ole sinänsä ole lehtikirjoituksen pääaiheena. Näin ollen aiheesta puhuukin joku muu kuin sosiaalityön edustus. Kaikki kirjoitukset kuitenkin vaikuttavat julkisuuskuvaan ja antavat osviittaa siitä, millaiseksi sosiaalityön kenttä muotoutuu julkisuudessa.

Kun tarkastelee aineistoa lehtikirjoituksissa haastateltujen henkilöiden perusteella, ei välttämättä arvaisi että kyse on lapsiperheiden sosiaalityöhön kerätystä aineistosta. Ammattikuntien ja henkilöiden valikoima on niin kirjavaa, että on vaikeaa löytää yhteisiä nimittäjiä. Haastateltavina olivat esimerkiksi psykologian, juridiikan, kasvatuksen ja politiikan edustajat. Toisaalta aineisto kertoo kentän laajuudesta, siitä miten suurella osa-

alueella työskennellään sekä siitä, miten paljon muiden erilaisten toimijoiden osuus koskettaa lapsiperheiden sosiaalityötä.

Suhteellisen usein haastateltavaksi nousivat Mannerheimin lastensuojeluliiton ja poliisin edustus, jota oli haastateltu yhteensä viidessä lehtikirjoituksessa. Aiheena poliisin haastatteluissa olivat Vuosaaren konflikti nuorten ja aikuisten välillä, ”hatkoissa” oleva nuori, koulu-uhkaukset, alaikäisen toiseen lapseen kohdistama rikos ja huumeiden käyttö yleisesti. Myös MLL:n edustusta oli haastateltu yhteensä viiteen artikkeliin. Tällöin haettiin muun muassa vinkkejä lasten kasvatusasioihin tai muutoin asiantuntijan näkemystä siihen, miten joihinkin lasten ja nuorten ilmiöihin tulisi suhtautua. Mannerheimin lastensuojeluliiton auttavien puhelinten päällikköä oli haastateltu kolmeen eri juttuun. Kussakin näistä oli oma aiheensa, jotka olivat ”nykynuoret ovat nykyään kunnollisia, mitä vanhemmat tekevät oikein?”, ”lapsuudesta tarttuneet pelot” ja ”pelko kiusaamisesta voi estää kouluruokailun”. Mannerheimin lastensuojeluliiton vanhemmuuden tuen asiantuntija kommentoi myös kouluhyökkäystä ja Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin edustaja isien ja lasten kahvilaa.

Poliittisia päättäjiä ja virkamiehiä, joita olivat sosiaali- ja terveyslautakunnan puheenjohtaja, kaupunginjohtaja, apulaispormestari, talousjohtaja, ja kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja oli haastateltu yhteensä myös viiteen lehtijuttuun. Aihe koski tällöin kyseisen kaupungin taloutta, Vantaan sosiaalityöntekijöiden joukkoirtisanoutumista tai julkisuuslain tulkintaa.

Lainopillisia erityisasiantuntijoita oli haastateltu kolmessa lehtikirjoituksessa. Heidän asiantuntemustaan hyödynnettiin kouluhyökkäyksen, al-Holin pakolaisleirin ja poliisin esitutkinnan salaamiseen liittyen. Oikeustieteiden tohtori esimerkiksi pohti kouluhyökkäyseen sopivaa profiilia:

Rikander sanoo, että globaalit ilmiöt tulevat Suomeen yhä nopeammin. Internet-yhteisö voi toimia teon yleisönä, joka osoittaa tekijälle huomiota (HS 3.10.2019)

Sosiaalityötä edustavina tahoina voidaan pitää lastensuojelun palvelupäällikköä ja perhepalveluiden johtajaa, jotka kertoivat Vantaan rekrytointitilanteesta, mutta muita varsinaisia nimellä tehtyjä sosiaalityön edustajien haastatteluja ei ollut. Toimittaja taustoitti asiaa myös nimettömänä pysyvien työntekijöiden näkökulmalla, ja arkaluonteiseen asiaan liittyen haastatelluilla on toki lähdesuoja. Tähän kategoriaan, asiantuntijoiden haastatteluihin,

on siis otettu ne kirjoitukset, joissa haastateltava esiintyy omalla nimellään, sillä lähdesuojasta nauttivasta tiedonantajasta olisikin mahdotonta löytää tietoa.

Muita yksittäisiä haastatteluita antoivat seuraavat asiantuntijat:

- seksuaaliterapeutit kommentoivat pedofiileille antamaansa hoitoa
- Väestöliiton vastuuasiantuntija ja Nuorisotutkimusseuran tilastotutkija nykynuorisoa
- lastenpsykiatri ja Väestöliiton erityisasiantuntija lapsen tekemää seksuaalirikosta
- Elisan henkilöstöjohtaja, vapaaehtoinen ja Walkers-kahvilan toimintavastaava kiky-tuntien muuttamista vapaaehtoistyöksi
- THL:n tutkimuspäällikkö lapsiperheköyhyyttä
- HUSin nuorisopsykiatrian linjajohtaja nuorten mt-ongelmien hoitoa
- sijaisperheen vanhempi ja perhehoitoliiton asiantuntija sijaisvanhemmuutta
- toimittaja-kirjailija uutuuskirjaa lastensuojelulasten kokemuksista
- psykologi lapsen jäämistä kiinni näpistämisestä
- yläkoulun rehtori nuorten huumeiden käyttöä

Kommentteja pyydettiin suhteellisen usein esimerkiksi poliisilta tai järjestöjen asiantuntijaedustajilta. Runsas eri ammattikuntien edustus kertoo myös lasten kanssa työskentelevien kentän monialaisuudesta. Henkilöt ovat aina kiinnostavia, ja tarinoita sankareista ja tragedioista on kerrottu koko ihmiskunnan olemassaoloajan (Rentola 2010, 143). Sosiaalityötä ei ole olemassa ilman ihmisiä, ihmiset ovat sen keskeinen voima. Sosiaalityöhön myös liittyvät usein erilaiset ihmiskohtalot, eikä juoruilukaan ole vähentynyt maailmasta (Rentola 2010, 143). Kertomus, huhu tai juoru muuttuu luotettavaksi, kun asiantuntija tai auktoriteetti kommentoi ja selvittää sitä (Rentola 2010, 144). Sosiaalityöhön siis liittyy monia tekijöitä, jotka tekevät sen aiheista suurta yleisöä kiinnostavia. Mukana on aina ihmisiä ja usein elämän huonoja puolia jopa puistattavalla tavalla (esimerkiksi Vilja

Eerikan tapaus HS 2.12.2017). Asiantuntijan tai auktoriteetin kommentit paitsi vahvistavat tapahtuneen todeksi, voivat usein myös lisätä asian uutisarvoa.

5.4 Asiakkaiden ääni toimittajan haastattelemana

Artikkelit, joissa kuuluu asiakkaan ääni toimittajan haastattelemana, ovat tässä aineistossa poikkeuksetta kuvauksia erittäin vakavista tilanteista. Näissä kaikissa yhdeksässä lehtikirjoituksessa lastensuojelun tarve on niin ilmeistä, että moni lukija voi hätkähtää artikkelista kuuluvaa lapsen hätää. Tilanteet ovat kuvauksia esimerkiksi pahoinpitelystä, seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja vakavasta laiminlyönnistä. Lapsen tai nuoren oma ääni toimittajan kertomana kuuluu viidessä artikkelissa. Lapsen ja perheen identiteetti on luonnollisesti jutuista häivytetty yksityisyyden suojelemiseksi. Kukaan haastatelluista ei myöskään ole enää haastatteluhetkellä alakouluikäinen, vaan kaikki ovat joku nuoruusiässä tai kertovat lapsuudestaan menneessä aikamuodossa.

”Teemu kirjoittaa valvoneensa lapsena monia unettomia öitä, kun kodissa ravasi vieraita humalaisia ihmisiä ja hän joutui pelkäämään, onko päihteistä sekaisin oleva äiti enää edes hengissä.” (HS 11.11.2019)

Kaikki tarinat eivät ole menneisyyttä kuvaavia selviytymistarinoita, joiden tapahtumat sijoittuvat taakse jääneeseen elämään. Artikkeleissa myös tehdään tiettäväksi, että joitain seurauksia joutuu kantamaan mukanaan loppuelämänsä. Jossain tapauksissa tilanne on helpottunut jonkin verran, mutta tulevaisuudessa ei näy käänntekeväää muutosta. Voisi siis sanoa, että kuvaukset ovat realistisia kuvauksia lastensuojelulasten arjesta. Tapahtumat ovat järkyttäviä ja todellisia. Kirjoitukset käsittelevät lapsen tai vanhempaan kohdistunutta perheväkivaltaa, väkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön uhkaa, asunnottomuutta, lapsen psyykkistä oireilua ja päihteidenkäyttöä, kotoa karkaamista, seksuaalista hyväksikäyttöä, ja valmentajan lapsen kohdistamaa epäasiallista kohtelua.

Toimittajien ammattieettiset ohjeet ottavat selkeästi kantaa siihen, että tietolähteisiin on suhtauduttava erityisen kriittisesti, ja hyvin tärkeää se on kiistanalaisissa asioissa (JSN). Kiistanalaisia asioita ovat epäilemättä usein esimerkiksi julkisen vallan käyttö lapsen asiassa, kuten huostaanottoasiassa. Tämä tulee pohdittavaksi ainakin silloin, kun yksityishenkilöt kokevat tullessa väärin kohdelluksi, ja hakevat julkisuutta perhettään koskevaan yksityisasiiaan. Toimittajan on tällöin tiedostettava, että tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus (JSN). Toimittaja voi julkaista yksityiselämän piiriin kuuluvia

arkaluonteisia seikkoja asianomaisen suostumuksella. Lapsen etu on kuitenkin otettava ensisijaisesti huomioon kaikessa toiminnassa, ja Julkisen sanan neuvosto kehottaa toimittajia erityiseen varovaisuuteen kaikissa alaikäistä koskevissa asioissa. Huoltaja käyttää lähtökohtaisesti puhevaltaa lapsen asiassa. Jos huoltaja jostain syystä ei kuitenkaan voisi puolueettomasti valvoa lapsen etua, tulee sosiaalihuollon toimielimen ryhtyä toimenpiteisiin edunvalvojan määräämiseksi (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 10 §). Tällainen tilanne voisi syntyä esimerkiksi siitä, jos huoltaja perusteettomasti julkaisee kolmansille osapuolille lasta koskevaa yksityistä tietoa. Tästä tietojen salassapidosta ja hyväksikäyttökiellosta on säädetty myös laissa asiakkaan asemasta ja oikeuksista 15 §:ssä. Sama säännös estää myös sosiaalityöntekijää luovuttamasta salassa pidettäviä tietoja kolmansille osapuolille. Salassa pidettäviä tietoja ovat kaikki sosiaalihuollon asiakasta koskevat asiakirjat.

Tässä aineistossa myös vanhemmat ovat päässeet ääneen muutamassa lehtijutussa. Vanhempien kertomuksissa kuuluu tunteiden kirjo kiitollisuudesta pettymykseen. Pettymys kohdistuu usein siihen, miten vanhempi ei koe saavansa apua sitä tarvitsevalle lapselleen:

”Emme saaneet sieltä mitään konkreettista apua. Meiltä kysyttiin muun muassa, olemmeko yrittäneet piirtää lapsemme kanssa tai rakentaa majoja.” (HS:n haastattelema anonyymi vanhempi 25.9.2019)

Kuitenkin myös kiitosta antavia vanhempia on haastateltu ja heidän kokemukselleen on annettu oma painoarvonsa. Eräs nuori kertoo itselleen mielihyvää tuottavista asioista selvittyään vakavista mielenterveyden ongelmista:

”Monet vanhukset ovat yksinäisiä. Minusta on kivaa, että voin auttaa.” (HS 25.9.2019)

Tyytyväiset asiakkaat ja hyvin hoidetut tapaukset varmasti jäävät väkisinkin paitsioon lehtikirjoituksissa. Jos asiassa ei ole korjattavaa, ei siitä usein näytä olevan myöskään tarvetta kirjoittaa.

Määrällisesti on huomattavasti tyypillisempää haastatella asiantuntijaa kuin kokemusasiantuntijaa. Kahdessa artikkelissa siis oli kuultu sekä asiantuntijan kommentteja että palvelunkäyttäjän kokemuksia, ja näissä jutuissa kerrottiin ”hatkoissa” olevista nuorista sekä seksuaalirikosten uhriksi joutuneista lapsista. Varsinkin lapsen ääni kuuluu yleensä vain silloin, kun kyseessä on jokin jo ohitettu, menneisyyteen kuuluva asia. Kun on kyse lapsen äänestä, tulkitsejana yleensä onkin joku muu kuin lapsi itse. Myös viranomaisten

mediavaikuttamisessa onkin harvinaista tuoda esiin palveluiden käyttäjien kokemustietoa (Tiitinen 2018, 176).

5.5 Toimittajan tekstit

Tässä kategoriassa mukana olevat kirjoitukset ovat toimittajan tekstejä ilman haastatteluja. Näin ollen kukaan ei toimittajan lisäksi ole päässyt puheella vaikuttamaan siihen, millaiseksi käsitys artikkelin taustalla olevasta asiasta muodostuu. Näitä artikkeleita oli yhteensä 15 kappaletta, ja kirjoituksen tyyppi oli tässä kategoriassa kolumni tai pääkirjoitus. Esimerkiksi talous- ja sosiaalipolitiikka ovat aiheita, joita kommentoidaan pääkirjoituksissakin:

Helsinki joutuu muiden kuntien tavoin varautumaan väestön ikääntymiseen ja sitä kautta palveluntarpeen kasvuun. Merkittävä huoli kohdistuu lastensuojelun jatkuvasti kasvaviin menoihin, joiden budjetti näkyy ylittyvän tuntuvasti tänäkin vuonna. Helsinki, kuten muutkin kunnat, joutuu pohtimaan, miten lapsiperheitä voitaisiin auttaa ja tukea varhaisessa vaiheessa nykyistä paremmin. (pääkirjoitus HS:ssa 23.10.2019.)

Pääkirjoitukset edustavat lehden linjaa ja arvomaailmaa, ja niillä on usein jonkinlainen auktoriteettiasema (Rentola 2010, 92-93). Tämä ei tarkoita sitä, että pääkirjoitus olisi aina lopullinen totuus kiistellystä aiheesta, mutta onnistunut pääkirjoitus antaa faktatietoa juuri sopivasti ja avaa asiaan tärkeän näkökulman. Yllä olevassa sitaatissa esimerkiksi lähestytään lastensuojelun tilannetta talouspolitiikan näkökulmasta. Aihetta olisi voitu lähestyä muistakin näkökulmista, esimerkiksi rakenteelliselle sosiaalityölle olisi otollista enemmän altruistinen, kansalaisaktiivisuuden vetoava kirjoitus. Tällöin voisi pohtia esimerkiksi sitä, mitä juuri lukija voisi tehdä yksinäisten vanhusten tai haasteellisessa elinympäristössä asuvan lapsen hyväksi.

Tämän kategorian tekstit käsittelivät kaupunkien taloutta, sijaishuollon laiminlyöntejä, rikosasioita, koulu-uhkausta, vaikeaa lapsuutta, työntekijäpulaa, Veikkauksen rahapelien eettisyyttä ja sosiaalityöntekijöiden kuormitusta. Artikkeleiden tiedot olivat tällöin koostuneet muun muassa lehdistötiedotteista, joita esimerkiksi kaupunkien johto julkaisee tiedottaakseen kaupungin talousarviosta ja veroprosenteista. Nämä ovat toimittajien saatavissa ainakin Suomen Tietotoimiston-STT:n kautta. Lehdistötiedotteita julkaisivat tässä aineistossa ilmeisesti ainakin poliisi, jolta tiedotteita tulee runsaasti, mutta myös aluehallintovirasto, Kuntaliitto ja oikeusasiamiehen kanslia. Sosiaalihuollon toimijat eivät ilmeisesti olleet laatineet lehdistötiedotteita, tai ainakaan niitä ei noussut tähän aineistoon. Artikkelin jossa

kerrottiin sosiaalityöntekijöiden kuormituksesta, perustui Kuntaliiton julkaisuun ”Kuntaliiton mukaan lastensuojelun työntekijöiden kuormitus on huolestuttava monissa kunnissa.”(STT-HS 1.11.2019).

6 SANOMALEHTIKIRJOITUSTEN AIHEET

Tässä luvussa käyn läpi aiheita, jotka ovat kategorioista muodostuneet erillisiksi teemoiksi. Nämä kolme teemaa kuvastavat lehtikirjoitusten sisältöä.

taulukko 3. Lehtikirjoitusten määrä per teema

ASIAKKUUS	YHTEISKUNTA JA JÄRJESTELMÄ	LAPSIPERHEIDEN SOSIAALITYÖ
36	16	19

Kukin teema pitää sisällään siihen sisältönsä perusteella kuuluvat kategoriat. Tällöin ensimmäinen teema ”asiakkuus” kuvasi perheitä ja lapsia tai nuoria kohtaavia hyvinvoinnin riskitekijöitä, joita voidaan pitää asiakasryhmässä usein esiintyvinä uhkina. Näitä Asiakkuusteemaan kuuluvia kategorioita aineistossa olivat lapsiperheköyhyys ja eriarvoisuus, alaikäisten rikollisuus, alaikäisten päihteiden käyttö, alaikäisiin kohdistuneet rikokset ja kuvaukset turvattomasta lapsuudesta.

Toinen teema ”yhteiskunta ja palvelujärjestelmä” pitää sisällään lehtikirjoituksia, jotka kertoivat jotakin palvelujärjestelmästä tai yhteiskunnallisesta tilanteesta. Tähän teemaan kuuluivat esimerkiksi al-Holin pakolaislapset. Myös lastensuojelulaitokset ja talouspolitiikka olivat erityisen huomion kohteena. Lisäksi oli muutamia yksittäisiä lehtikirjoituksia, jotka käsittelivät yksittäisiä palvelujärjestelmän puutteita. Esimerkiksi yhdessä artikkelissa kerrottiin pääkaupunkiseudun asunnottomista naisista, jotka ovat tilanteensa vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa. Nämä naiset olivat myös äitejä, jotka joko asuivat lastensa kanssa väliaikaisissa osoitteissa, tai lapset olivat sijoitettu muualle asumaan. Tämän teeman kategoriat ovat ”yhteiskunnan muutokset ja ajankohtaiset asiat”, ”alaikäisten mielenterveyspalvelut”, ”palvelut erityislasten perheille”, ”lastensuojelulaitokset” ja ”talouspolitiikka”.

Kolmas teema sisälsi kirjoituksia lapsiperheiden sosiaalityön työskentelystä, työn sisällöistä ja ongelmista, joista huomiota kiinnitettiin erityisesti sijaishuollon valvontaan. Usein toistuvia aiheita kirjoituksissa olivat resurssipula, kiire, työntekijävaje, palkkaus, vastuu jne. Tämän

teeman kategoriat ovat ”Vantaan joukkopako” sekä ”sijaishuollon valvonta ja sosiaalityön kohtaama kritiikki”. Näiden kahden teeman sisältämät kategoriat on kuvattu seuraavassa taulukossa.

Taulukko 4. Kirjoitusten kategoriat teemoittain.

ASIAKKUUS	YHTEISKUNTA JA PALVELUJÄRJESTELMÄ	SOSIAALITYÖNTEKIJÄN TYÖ
lapsiperheköyhyys ja eriarvoisuus	yhteiskunnan muutokset ja ajankohtaiset asiat	Vantaan ”joukkopako” ja sosiaalityön resurssit
alaikäisten rikollisuus	alaikäisten mielenterveyspalvelut	sijaishuollon valvonta ja sosiaalityön kritiikki
alaikäisten päihteidenkäyttö	palvelut erityislapsille	
alaikäisiin kohdistuneet rikokset	lastensuojelulaitokset ja muuta ajankohtaista	
kuvaukset turvattomasta lapsuudesta	talouspolitiikka	

6.1 Asiakkuus

Tässä luvussa käydään läpi kirjoituksia, jotka voivat tuoda lapset perheineen sosiaalityön asiakkaiksi. Aiheet eivät luonnollisesti ole kaiken kattavat, vaan sisältävät ainoastaan osan taustatekijöistä. Nämä aiheet olivat kuitenkin ne, jotka tässä aineistossa näyttäytyivät ajankohtaisina. Luvussa 6.1.5 Turvaton lapsuus havainnollistuu myös se, mitä elämä voi olla lastensuojeluperheissä, ja miten vaikeaa asiaa voi käsitellä taiteen keinoin.

6.1.1 Lapsiperheköyhyys ja eriarvoisuus

Lapsiperheiden taloudelliset ongelmat ja eriarvoistumiskehitys näkyivät tässä aineistossa verrattain vähän ja olivat aiheena kahdessa lehtikirjoituksessa (7, 25). Toisessa lehtikirjoituksissa oltiin huolissaan lapsen oikeuksien toteutumisesta globaalisti, kun

pakolaisten osuus kasvaa samalla kun muukalaisviha ja rajojen sulkemista vaativa puhekin. Tämä oli ”vieras kynä”-mielipidekirjoitus. Vieras kynä-kirjoitukset ovat asiantuntijatekstejä, joita voi tarjota julkaistavaksi ja niitä julkaistaan neljästi viikossa. Palstalle haetaan lehden mukaan *ensisijaisesti väitteellisiä, analyttisiä ja ajankohtaisia tekstejä, jotka perustelevat kirjoituksessa esitettyä näkemystä jäsennellysti argumentoiden* (HS 2020). Toinen kirjoitus koski THL:n tutkimusta, jonka mukaan noin 25 % suomalaisista lapsiperheistä kokee ongelmia saada tulonsa riittämään päivittäisiin menoihin. Samassa tuotiin esille sitä, miten taloudellisten ongelmien lisäksi perheisiin kasautuu usein myös muita ongelmia. Yhteiskunnallisesti tai inhimillisesti ajatellen ei ole kyse vain yksittäisten perheiden ongelmasta:

”Turvattomat aikuiset kasvattavat turvattomia lapsia ja turvattomat perheet turvattomia yhteiskuntia.” (Vieras kynä-mielipide, Unicefin ohjelmajohtaja Inka Hetemäki ja lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen HS 18.11.2019)

Köyhien perheiden tukeminen ei kirjoituksen mukaan palveluiden keinoin riitä, vaan tarvitaan konkreettisia toimia tulonsiirtojen muodossa. Myös pienituloisuuden syitä avattiin hieman:

”Tutkimuksessa [THL Kouluterveyskysely 2017 yhteydessä vanhemmille toteutettu kysely] ei selvitetty varsinaisesti sitä, mistä perheiden toimeentulovaikeudet johtuvat. Suurimman riskin aiheuttaa kuitenkin työttömyys. Äideillä toimeentulo-ongelmien riskiä lisäsi myös yksinhuoltajuus ja isillä monilapsisuus” (uutinen, HS 16.10.2019)

Toimeentulo-ongelmat heijastuvat lapsiperheiden hyvinvointiin monin tavoin, ja köyhyyttä tuottavien mekanismien purkaminen on kannattava investointi pitkällä tähtäyksellä. Lapsiköyhyys on Suomessa kolminkertaistunut vuosien 1995 ja 2007 välillä, tasaantunut sitten hieman, ja alkanut jälleen yleistyä vuonna 2012. (Karvonen & Salmi 2016, 3.) Tulonsiirtojen vaikutus perheen kokonaistilanteeseen näyttäytyy kuitenkin usein puutteellisena, varsinkin jos vanhemmat ovat vailla ammatillista koulutusta ja perheessä on työttömyyttä. Myös opiskelijavanhempien taloudellisen tuen kohentamista on ehdotettu (Karvonen & Salmi 2016, 3), mikä olisi kannattavaa jo senkin vuoksi, että opiskeluista johtuva pienituloisuus on yleensä väliaikaista. Näin yhteiskunnan resurssointikin olisi hetkellinen investointi, joka tuottaisi hyvinvointia pitemmälle tulevaisuuteen.

6.1.2 Alaikäisten rikollisuus

Sanomalehtikirjoituksista yhdeksän käsitteli jollakin tavoin alaikäisten tekemiä rikoksia tai rikosten valmistelua. Yksi artikkeli (11.) käsitteli tilannetta, jossa lapsi jää kiinni näpistelystä. Artikkelissa kerrottiin asiantuntijan johdolla, että tilanne ei ole poikkeuksellinen, ja vanhemman on syytä ennen kaikkea pitää itsensä rauhallisena. Yhteys lastensuojeluun tuli esille mahdollisesta lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, kun näpistelijä on alaikäinen.

Viisi artikkelia (32, 36, 37, 39, 60) liittyi kouluampumiseen, ampumisella uhkailuun tai asian jatkokäsittelyyn. Aihe nousi ajankohtaiseksi 1.10.2019 tapahtuneen Kuopion kouluhyökkäyksen yhteydessä, jossa yksi henkilö kuoli ja kymmenen loukaantui. Luonnollisesti tapaus herätti paljon huomiota, ja kirjoituksissa pohdittiin myös siihen johtaneita syitä ja ennaltaehkäisyä. Kaikki tämän kategorian tekstit olivat toimittajan kirjoittamia.

Koska koulusurmien ehkäisy profiloimalla mahdollisia tekijöitä on mahdotonta, tutkijoiden päätelmien mukaan ainoa tapa estää koulusurmia on mielenterveysongelmien hoito ja ennaltaehkäisy. (HS 3.10.2019)

Lehtikirjoituksessa myös pohdittiin kouluhyökkääjille yhteisiä, persoonallisia osatekijöitä, eli sitä mikä tekee nuoresta potentiaalisen kouluhyökkääjän. Lehtikirjoituksen (36) mukaan montaa kouluhyökkääjää yhdisti myös jonkinlainen aiempi kontakti lastensuojeluun.

”Tutkimuksista tiedetään, että koulu-uhkaaja on tyypillisesti nuori mies tai poika. Monella on taustalla mielenterveyden ongelmia. Uhkauksen vuoksi psykiatriseen hoitoon päätyneistä nuorista noin 40 prosenttia on kokenut koulukiusaamista ja kolmannes on ollut tekemisissä lastensuojelun kanssa aiemmin.” (HS 3.10.2019)

On huomionarvoista, että artikkelin perusteella suuri osa uhkaajista on tuttuja myös lastensuojelulle, ja moniammatillinen työskentely lienee etu tällaisessa tapauksessa. Lieveilmiönä olivat tulleet myös ns. ”läpällä tehdyt ilmoitukset”, jotka ilmeisesti oli tarkoitettu huumoriksi. Huumorilla niitä ei kuitenkaan viranomaisessa tulkittu, vaan poliisi kertoi ilmoittavansa alaikäisen tekemästä uhkauksesta lastensuojeluun.

Kaksi artikkelia (45, 70) liittyi lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön, joissa molemmissa käsiteltiin alaikäisen tekijän toiseen lapseen kohdistamaa rikosta. Toisessa näistä oli mukana myös uhrinäkökulma. Kirjoituksessa todettiin että mikäli tekijä on itse alle 15-vuotias, hänen

asiaansa ei käsitellä oikeudessa eikä tekijää rangaista rikostuomioistuimessa, vaan juttu siirtyy lastensuojelun hoidettavaksi.

”Esitutkintalain mukaan poliisilla on oikeus käyttää harkintavaltaa päättäessään, onko esitutkinta tarpeellinen, kun rikoksesta epäillään alle 15-vuotiasta. Esitutkinta voidaan tehdä esimerkiksi tapauksissa, joissa asianomistaja pyytää tapauksen selvittämistä saadakseen takaisin menetettyä omaisuutta tai vahingonkorvauksia. Lisäksi esitutkinta voidaan tehdä sen selvittämiseksi, millaisia lastensuojelutoimenpiteitä epäilylle tulee tehdä”. (HS 26.9.2019)

Yhdessä artikkelissa uutisoitiin nuorten ja aikuisten välisestä konfliktista Helsingin Vuosaaressa (48). Nuorten kerrottiin uhkailleen ja huudelleen aikuisille, mutta taustalta olikin selvinnyt aikuisten aloitteellisuus konfliktin synnyssä. Aikuiset olivat tietoisesti hakeneet riitatilannetta nuorten kanssa. Tilanne oli rauhoitettu eri toimijoiden, kuten nuorisotoimen, koulun, järjestöjen ja lastensuojelun yhteistyöllä.

Nuoruusikä ikävuosien 15-21-välillä on Kriminaalihuollon tukisäätiön mukaan rikollisuuden kannalta aktiivista aikaa. Rikokset eivät kuitenkaan jakaudu tasaisesti kaikkien nuorten kesken, vaan pieni joukko nuorista tekee suurimman osan näistä rikoksista. Kyse on jopa nuoruuteen kuuluvasta kokeiluvaiheesta, joka yleensä loppuu aikuistumiseen. Myös rikosten tekeminen ja uhriksi joutuminen ovat yhteydessä toisiinsa. Tähän altistavat tilanteet, jotka liittyvät esimerkiksi päihteidenkäyttöön ja vapaa-aikaan. (Kriminaalihuollon tukisäätiö.) Tämän tutkimuksen aineistossa yhteistä kaikille tapauksille, rikoksen vakavuudesta riippumatta, on lastensuojelun tuominen osaksi asian käsittelyä. Alle 15-vuotias ei ole vielä rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan, mutta sen sijaan vahingonkorvausvelvollisuudelle ei ole säädetty alaikäraja (oikeus.fi). Sosiaalityöntekijän asiakkaaksi voi siis tulla niin näpistelijä kuin kouluampujakin. Nuorten tekemät henkirikokset ovat kuitenkin hyvin harvinaisia (Kriminaalihuollon tukisäätiö). Alaikäisen rankaisemista ei osoiteta oikeuslaitoksen tehtäväksi, vaan toimenpiteiden määrittäminen on lastensuojelun työtä. Syyllistyessään lieväänkin rikokseen alaikäinen on erityisen suojelun tarpeessa. Mielestäni tässä aineistossa alaikäisiä rikoksenteijänä ei tarkastellakaan yksipuolisesti, vaan pyritään ymmärtämään syitä ja tilanteita, jotka käyttäytymiseen johtivat. Alaikäinen voi yhtä hyvin olla niin uhri kuin tekijäkin, joskus yksi henkilö on molempia yhtä aikaa.

6.1.3 Alaikäisten päihteidenkäyttö

Kaksi artikkelia (1, 14) käsitteli huumeidenkäyttöä, toinen yleisemmin ja toinen yksittäisen vantaalaisen koulun näkökulmasta. Aihetta yleisesti käsittelevä artikkeli kertoi, että alaikäisen huumeidenkäytöstä poliisi tekee ilmoituksen lastensuojelulle.

Yksittäisen koulun näkökulmasta huumeongelma oli nähtävästi koettu merkittävänä uhkatekijänä. Koulu on reagoinut asiaan muun muassa ottamalla yhteyttä vanhempiin ja tekemällä yhteistyötä poliisin ja nuorisotoimen kanssa. Tekstit, jotka molemmat ovat toimittajan kirjoittamia uutisia, eivät varsinaisesti käsittele lastensuojelun osuutta ja työskentelyä asian tiimoilta. Yhdessä kirjoituksessa ongelma asemoidaan yhteiskunnalliseksi uhaksi, jonka mukaan lastensuojelun palvelut ovat ilmeisesti aiemmin toimineet nykyistä paremmin. Kyse ei ole toimittajan tulkinnasta, vaan haastattelun on antanut koulun rehtori:

”Yhteiskunta on pirstaloitunut, ja mielenterveys- ja lastensuojelun palvelut ovat rapautuneet. Tarvitaan koko yhteiskunnan ryhtiliikettä ja yhteistä vastuunottoa kaikkien lapsista” (koulun rehtori HS:ssa 28.11.2019).

Viimeisin kouluterveyskysely antoi samansuuntaista viestiä kuin nämä lehtikirjoitukset: alkoholin osuus on vähentynyt, mutta huumeidenkäyttö näkyy jo yläkoulussakin. Kun tarkastellaan kiireellisten sijoitusten määrää vuodelta 2018, kiireellisiä sijoituksia tehtiin yhteensä 4390 kappaletta. Kiireellisen sijoituksen tiukat kriteerit on määritelty lastensuojelulain 8. luvussa. Tarkasteltaessa kiireellisiä sijoituksia ikävuosittain, huomio kiinnittyy siihen että eniten sijoitettiin 16-vuotiaita. (THL lastensuojelutilasto 2018.) Ylipäätään teini-ikäisten osuus kiireellisissä sijoituksissa näyttäytyy suurena, sillä tilastollisesti eniten kiireellisesti sijoitettiin 13-17- vuotiaita. Yli 13-vuotiailla kiireellisten sijoitusten syyt eivät nuorempien tapaan liity yhtä usein kasvuoloihin, vaan syynä on useammin nuoren oma päihteidenkäyttö ja mielenterveydenongelmat (Nuorten hyvinvointikertomus 2018).

6.1.4 Alaikäisiin kohdistuneet rikokset

Alaikäiseen kohdistuneita rikoksia käsiteltiin yhteensä 9 artikkelissa. Kaksi artikkelia olivat samoja, jotka olivat myös kategoriassa 6.1.2 Alaikäisten rikollisuus. Toinen näistä

artikkeleista käsitteli alaikäisen tekemää seksuaalirikosta (45), ja toinen oli lehtijuttu jossa nuoret ajautuivat konfliktiin aikuisten kanssa Vuosaarella (48).

Yhdeksästä artikkelista viisi käsittelee lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä eri näkökulmista. Empiirisen aineiston laajin juttu on Veijo Baltzarin kultista kertova artikkeli, johon HS on haastatellut 18:ta nuorta uhriksi joutunutta tyttöä tai naista. Tapaus on poikkeuksellinen, koska tekijä on ollut yhteiskunnallisesti merkittävä vaikuttaja, joka on hyödyntänyt rooliaan houkutellessaan vaikeuksia kokeneita tyttöjä kulttiinsa. Yksi kyseisessä lehtikirjoituksessa haastateltu vanhempi kommentoi lastensuojelun toimintaa negatiivisessa sävyssä tapaukseen liittyen:

”Emma asui edelleen lastensuojelulaitoksessa, mutta lastensuojelu antoi hänen viettää jatkuvasti aikaa Baltzarin kanssa. Emmen vanhempien mielestä lastensuojelu on toiminut vastuuttomasti”. (HS 24.11.2019)

Yhdessä artikkelissa (26) kerrotaan vankilassa surmatusta pedofiilistä. Tapaus on Iso-Britanniasta. Kuten jutussa kerrotaan, pedofiiliringit toimivat ylikansallisissa yhteisöissä. Kun hyväksikäyttäjät voivat olla länsimaisia, uhreiksi taas voi helpommin valikoitua köyhien yhteisöjen lapsia.

Yhdessä artikkelissa tuotiin esille, miten lapsen suojelemiseksi tarkoitettu tukitoimi toimikin päinvastaisella tavalla:

”Lopulta tapahtui se poikkeuksellisen hirveä rikos. Elina oli silloin 16-vuotias. Hän oli alkanut lastenkodissa luottaa yhteen aikuiseen, joka oli myös hänen omahoitajansa. Omahoitaja raiskasi Elinan. Hoitaja sai heti potkut lastenkodista ja myöhemmin ehdollista vankeutta” (HS 25.9.2019).

Yhdessä artikkelissa (70) kerrotaan lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön erikoistuneesta hoitotahosta ja terapiatyöstä. *”Tämä on ennen kaikkea lastensuojelua, ja paras tapa ennaltaehkäistä lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia”* (terapeutti HS:ssa 4.9.2019).

Tässä yhteydessä on hyvä nostaa esille eräs vaiettu ja tabuna pidetty, mutta sosiaalityön toisinaan kohtaama tilanne: samaan aikaan kun internet mahdollistaa pedofiiliverkostojen sujuvan toimivuuden, myös esimerkiksi perheessä esiintyvät päihdeongelmat voivat altistaa lapsen seksuaaliselle hyväksikäytölle. Tämä selittyy useammalla eri tavalla: päihdeongelmainen vanhempi keskittyy niin paljon omiin ongelmiinsa, että ei huomaa lapsen

muuttanutta käyttäytymistä tai lapsi ei koe voivansa tukeutua vanhempansa. Lapsi saattaa myös paeta kodin ahdistavaa ilmapiiriä ja on alttiina joutua hyväksikäytetyksi hakiessaan turvaa muualta. Lisäksi esimerkiksi lapsen kodissa kokoontuva humalaisten seurue voi olla päihtymyksen vuoksi estottomassa tilassa ja lapsi voi esimerkiksi kuulla seksuaalissävyytteisiä puheita, tai lapsi joutuu tahtomattaan todistamaan hänelle sopimattomia asioita. Vaikka lasta ei suoraan kiellettäisi kertomasta tapahtuneesta, usein jo voimakas pelko ja häpeä estävät kertomasta siitä, ja tapauksista tuleekin todennäköisesti esille vain murto-osa. Perheen ongelmat ja salailu myös johtavat usein eristäytymiseen sosiaalisista verkostoista, mikä pahentaa lapsen tilannetta. (Orjasniemi & Pirskanen 2017, 1-27.) Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on ollut julkisuudessa esillä jonkin verran, ja esimerkiksi grooming-ilmio (mm. Autio 2016, 2 & Lampainen 2011, 1), jossa lapsia houkutellessaan hyväksikäytetyksi netissä, on muodostunut jo yleiseksi käsitteeksi. On hyvä että asiasta puhutaan julkisesti, sillä ilmiö on yhteiskunnallinen. Sosiaalityöntekijä voi kuitenkin olla avainasemassa suojaamassa lasta hyväksikäytöltä, sillä ajattelen että edellä kuvattu hyväksikäytölle altistava tilanne ei ole pelkästään päihdeperheitä koskeva havainto.

Kahdessa artikkelissa kerrotaan lapseen kohdistuneista väkivaltarikoksista, joissa tekijänä on ollut lapsen isä. Uutiskynnys on toisessa tapauksessa ylittynyt ilmeisesti väkivallan vakavuuden vuoksi, ja jutussa kerrotaan yhtymäkohdista yleisesti tunnettuun Vilja Eerikan tapaukseen. Jutussa selostetaan sosiaalipäivystyksen osuutta akuutin tilanteen hoitamiseen, sekä todetaan tapauksesta kirjatun lastensuojeluilmoituksen. Toisessa lehtikirjoituksista tekijä on ollut yleisesti tunnettu henkilö, koska hänen kerrotaan olleen ”Jääkiekon entinen Suomen mestari” ja lapsen alle 1-vuotias vauva.

Yhdessä lehtikirjoituksessa (49) kannustetaan väkivaltaa kokeneita hakeutumaan avun piiriin, ja erityisesti kiinnitetään huomiota henkisen väkivallan osuuteen kaikessa väkivallan kokemisessa, sekä lapsen rooliin näissä tilanteissa. Lapselle väkivallan näkeminen on riskitekijä siinä missä suoran väkivallan uhriksi joutuminenkin. Tämä oli kategorian ainoa mielipidekirjoitus, muiden ollessa toimittajan tekstejä kuten uutisia.

6.1.5 Turvaton lapsuus, lapsinäkökulma

”Laiturilla mä mietin et onks tää mun syy, tiesin jo kauan ett tää perhe särkyy, jos saisin kolme toivomusta, rakkautt, rauhaa ja kauas susta.” (rap-artisti Wil HS:ssa 21.10.2019)

Edellä oleva ote on nuoren rap-artistin sanoitus, jossa hän kertoo kokemastaan perheväkivallasta. Omakohtaista kokemusta tai ulkopuolelta tarkasteltua kuvausta turvattomasta lapsuudesta on kolmessa artikkelissa (13, 22, 42). Kahdessa elettyä lapsuutta tarkastellaan uudelleen nyt nykyhetkestä käsin ja taiteen keinoin. Yksi niistä on uutinen koskien uutuuskirjaa, jossa lastensuojeluasiakkaat ovat itse kirjoittaneet omia selviytymistarinoitaan. Toinen on kertomus musiikkia tekevästä nuoresta miehestä, jonka laulut käsittelevät lapsuuden traumaattisia kokemuksia. Kolmas juttu on ulkopuolisen kuvaus, toimittajan kirjoittama kolumni siitä, millaisista lähtökohdista lastensuojelulapset ponnistavat tähän yhteiskuntaan.

Se, että julkisuudessa kirjoitetaan tai muuten kerrotaan lastensuojelusta lapsen omasta näkökulmasta, on mielestäni tervetullut lisä lastensuojelun kenttää koskevaan keskusteluun. Lapsinäkökulma auttaa asemoimaan sosiaalityön paikkaa lapsen edun puolustajana, ja toisaalta se voi antaa mahdollisuuden myös purkaa tuntemuksia silloinkin, kun kokee tullessa väärin kohdelluksi.

Kulttuurin ja taiteen tuominen osaksi hyvinvointialojen menetelmiä on lisääntynyt merkittävästi viimeisten vuosikymmenten aikana. Taiteen käyttäminen osana työskentelyä voi auttaa kehittämään itseilmaisua ja vuorovaikutusta, sekä jäsentämään kokemuksia. Taide voi myös avata uusia näkökulmia. (THL 2019.) Taiteella on todettu mm. terveyttä edistäviä vaikutuksia, ja kliinisessä ympäristössä terveydenhuollon kontekstissa on havaittu, että taide voi myös parantaa hoitotuloksia ja esimerkiksi vähentää rauhoittavien tai unilääkkeiden tarvetta. Huomionarvoista on myös se, että taidetoimintaan osallistuminen auttaa säilyttämään identiteetin, joka ei ole sairauden tai diagnoosin määrittämä. (Laitinen 2017, 27, 31.) Taide tai taidelähtöiset menetelmät ovat siis suhteellisen uusi, mutta tervetullut tapa käsitellä vaikeita asioita. Jos tunnesäätelyssä tai itseilmaisussa on puutteita, voi varsinainen tekeminen olla myös luontaisempi tapa toimia, kuin tunteiden tai tapahtumien sanoittaminen. Luovat menetelmät myös avaavat työntekijälle ja asiakkaalle uusia tapoja toimia, kun asian käsitteleminen ei keskity pelkästään sairauden tai ongelman ympärille.

6.2 Yhteiskunta ja palvelujärjestelmä

Tässä luvussa käsitellään yhteiskunnallisia aiheita, julkisia palveluita ja niiden rahoitustakin. Erityisen huomion aineistossa saavat nuorten mielenterveyspalvelut, palvelut erityislapsille sekä lastensuojelulaitokset. Myös muita yhteiskunnallisia keskusteluja oli paikannettavissa. Esimerkiksi al-Holin pakolaisleirin lasten tilanne nousi koko yhteiskunnan keskusteluun, ja jakoi niin kansan kuin poliitikkojenkin mielipiteitä.

6.2.1 Yhteiskunnan muutokset ja ajankohtaiset asiat

Kaksi artikkelia (2, 5) käsitteli poliisin uuden julkisuusohjeen soveltamista esitutkinta-aineistoon. Lehtijutuissa haastateltiin ministereitä ja asiantuntijoita, ja moni haastateltu ajatteli uuden ohjeistuksen olevan merkittävästi ristiriidassa julkisuusperiaatteen kanssa. Uudistuksessa oli kyse poliisin esitutkinta-aineiston salaamisesta. Varsinaisesti asia kuitenkin koskee poliisin eikä sosiaalityöntekijän työtä. Yhtymäkohta löytyy molemmissa jutuissa esille nostetusta Vilja Eerikan tapauksesta. Poliisin uuden linjauksen mukaan poliisi tässä tapauksessa salaisi esitutkinta-aineiston kokonaan, ja salattuna pysyisivät myös tieto sosiaalihuollon asiakkuudesta kuin kymmenestä tehdystä lastensuojeluilmoituksestakin. Tähän asti esitutkintapöytäkirja on ollut lähtökohtaisesti julkinen, kun asia on käsitelty oikeudessa.

” Julkisuusperiaatteen tarkoituksena on turvata kansalaisten mahdollisuus valvoa viranomaisten toimintaa ja julkisten varojen käyttöä. Vaikka asia koskisi yksittäistä ihmistä, sillä voi olla yleisempää merkitystä.” HS 20.11.2019

Artikkelin mukaan on yhteiskunnallisesti merkittävä asia, että Vilja Eerikan kaltaiset tapaukset pysyvät julkisina jatkossakin.

”Rikoksiin liittyy vahva yhteiskunnallinen intressi. Rikoslaki määrittää yhteiskunnan pelisäännöt, eikä niiden rikkominen ole vain oma asia. Yhteiskunta on esimerkiksi tiukentanut jatkuvasti suhtautumistaan lähisuhdeväkivaltaan. Viesti on ollut selvä: läheiseen kohdistunut pahoinpitely ei ole yksityisasia.” (HS 20.11.2019)

Kaksi artikkelia (28, 40) käsitteli al-Holin pakolaisleirillä olevien lasten tilannetta. Tapaus on esimerkki siitä, miten yksittäisestä tapauksesta voi tulla merkittävä yhteiskunnallinen kysymys, johon näyttää olevan vaikea löytää yksiselitteistä ratkaisua. Artikkelissa nostettiin

esille kysymys siitä, miksi valtio ei ole ryhtynyt toimiin lasten hakemiseksi Suomeen. Kysymyksiä ja vastakkaisasettelua aiheutti myös pohdinta siitä muodostavatko nämä al-Holin pakolaisleirillä olevat naiset lapsineen turvallisuusuhan, jos heidät haetaan Suomeen. Ratkaisua lähdettiin hakemaan oikeudellisin perustein lastensuojelulaista:

”Jos Suomen viranomaiset pystyisivät auttamaan pelkästään lapset pois leiriltä, on kysyttävä, mihin lainsäädäntöön perustuen lapset voitaisiin erottaa huoltajistaan. Suomen lainsäädännössä huostaanoton edellytyksistä ja menettelytavoista säädetään lastensuojelulaissa”, (oikeuskansleri Tuomas Pöysti HS:ssa 10.10.2019).

Toisessa kirjoituksessa, joka oli lukijan mielipide, vedottiin lapsen oikeuksiin tässäkin poikkeuksellisessa tilanteessa:

”Ihmisoikeuksia ja kansainvälisiä sopimuksia – joihin Suomi on sitoutunut ja joita Suomi vaatii muiden maiden noudattavan – ei voida evätä joltain ihmisryhmältä sillä perusteella, että ryhmän jäsenet eivät herätä sympatiaa tai he voivat mahdollisesti tulevaisuudessa tehdä jotain rikollista.” (HS 29.9.2019)

Yhdessä artikkelissa (29) käsiteltiin vapaaehtoistyön tekemistä Aseman lapset ry:n Walkersnuorisokahvilassa. Vapaaehtoistyö varsinaisesti ei ole suomalaiselle yhteiskunnalle sinänsä uutta, vaan taustatekijä joka sen mahdollisti:

”Yhtiö päätti Suomen itsenäisyyden juhluvuoden kunniaksi, että kaikki sen vajaa 5 000 työntekijää saavat vuoden aikana käyttää yhden päivän vapaaehtoistöihin. Vapaaehtoistyötä työajalla päätettiin Elisassa jatkaa, ja lisäksi tästä vuodesta alkaen myös kiky-tunnit on halutessaan saanut tehdä vapaaehtoistöinä” (HS 10.10.2019)

Kikyillä tarkoitetaan vuonna 2016 tehtyä kilpailukyky sopimusta, joka pidensi suomalaisten työaika kymmeniä tunteja vuodessa. On kuitenkin ilmeisen harvinaista, että lisättyä työaika olisi saanut hyödyntää vapaaehtoistyöhön. Tämä on kuitenkin mielenkiintoinen ja toivottavasti muissa työnantajissa ajatuksia herättävä idea yhteiskuntavastuusta.

Yksi lehtijuttu oli kirjoitettu isien ja heidän pienten lastensa kokoontumispaikoista, kuten perhekahviloista. Kirjoitus on noussut tekemäni haun listalle ilmeisesti koska sitä varten on haastateltu Mannerheimin lastensuojeluliiton edustajaa. Juttu kuitenkin kertoo omalta osaltaan yhteiskunnan muutoksesta: enää vain suomalaiset äidit eivät vietä päivää pienten lastensa

kanssa kotona, ja kansoita MLL:n perhekahviloita. Kyse on myös ennaltaehkäisevästä työstä perheiden hyväksi. Ainakin pääkaupunkiseudulla isäryhmissä on reilusti osanottajia:

”Uusi havainto on juuri näiden hoitovapailla olevien isien into tulla lapsensa kanssa tapaamaan toisia isiä. Kyllä isät ovat kiinnostuneita perhevapaista ja todella nauttivat yhteisestä ajasta lastensa kanssa” (Petri Öhman, MLL Uudenmaan piiri, HS:ssa 27.10.2019)

Yksi artikkeleista oli otsikoitu näin *”Nuoriso on nykyään kunnollista, mitä nykyvanhemmat tekevät oikein?”* (HS 14.9.2019) Tämä artikkeli lienee noussut listalle samasta syystä kuin edellinenkin, kirjoituksessa on myös mainittu Mannerheimin lastensuojeluliitto. Sisältö koskee koko suomalaista nuorisoa, eikä sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkuudessa olevia nuoria. Samalla artikkeli kuitenkin heijastelee yhteiskunnallista muutosta joka nuorissa näkyy: esimerkiksi katutappelut ovat siirtyneet nettiin, ja vanhemmat ovat hyvin kiinnostuneita lastensa tunne-elämästä, useat myös tietoisia kiintymyssuhdeteoriasta. Myös artikkeli kouluruokailusta (6) kuuluu yhteiskunnan nykytilaa koskevaan sarjaan. Artikkelin asiantuntijankemeyksen mukaan on tavallista, että nykynuoret jättävät kouluruuan väliin noudattaakseen nuorten välisiä kirjoittamattomia sääntöjä. Kyse ei ole siitä, että ruuassa olisi vikaa, vaan kyse on sosiaalisesta paineesta. Lapsuuden peloista kumpuavat vanhat traumat (8) käsittelevät aihetta myöskin yleismaailmallisesti, eikä artikkeleita ole kirjoitettu sosiaalityön asiakkuudelle tyypillisestä näkökulmasta. Erilaiset fobiat tai lapsuudesta jääneet ikävät muistot eivät sinänsä ole aihe asiakkuuteen, vaikka toki lastensuojelulapsilla usein vaikeita traumoja onkin. Kaikki tekstit yhtä al-Holin kirjoitusta lukuun ottamatta olivat toimittajan laatimia uutisia tai muita artikkeleita.

6.2.2 Alaikäisten mielenterveyspalvelut

Neljässä lehtijutussa (18, 38, 44, 47) suhtaudutaan kriittisesti alaikäisten mielenterveydenhoitoon pääkaupunkiseudulla. Kritiikkiä esitetään niin erikoissairaanhoidon sisältä, asiantuntijalta, nuorten vanhemmilta kuin nuorilta itseltään. Kirjoituksia on julkaistu niin mielipidekirjoituksina kuin toimittajan teksteinäkin. Ongelmana nähdään muun muassa pitkä jonotus palveluihin, hoidon kohdentuminen, puutteet perustason hoidossa sekä järjestelmän jäykkyys. Kirjoituksissa toistuu kaava siitä, miten psyykkisesti oireilevalle lapselle tai nuorelle tarjotaan mielenterveyspalveluiden sijasta lastensuojelun sijoitusta apuna lapsen oireiluun. Asia otetaan esille kolmessa kirjoituksessa.

”Alakouluikäinen lapseni on psyykkisesti sairas. Psykiatrisen avun sijasta meille on toistuvasti tarjottu hoidon vaihtoehdoksi lapsen -sijoitusta kodin ulkopuolelle, vaikka kotona lapsesta pidetään rakkaudella erittäin hyvää huolta.” (mielipidekirjoitus HS:ssa 27.9.2019.)

Monessa tapauksessa sijoitukseen kuitenkin joudutaankin turvautumaan, kun lapsi ei saa tarvitsemaansa apua psykiatriasta.

” Psykiatristen palvelujen kuormitus näkyy myös lastensuojelun tilastoissa. Huostaanottojen ja sijoitusten määrä kasvaa, ja huostaanoton syyksi on entistä useammin merkitty lapsen tai nuoren psyykkinen oireilu. Helsingin kuluvan vuoden huostaanotoissa tämä merkittiin selitykseksi heinäkuun loppuun mennessä 19 prosentille lapsista ja 18 prosentille nuorista.” (HS 25.9.2019.)

Lähes viidesosa huostaanotoista on siis tehty lapsen tai nuoren mielenterveydenhäiriöiden vuoksi. Lastensuojelu saa yhdessä kirjoituksessa kiitosta huomioidessaan perheen kokonaistilanteen oireilun lisäksi:

”Lastensuojelussakin pidettäisiin usein huostaanottoa parempana mallina sitä, että nuorta voitaisiin koulun, erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun voimin yhdessä tukea normaalista arjesta selviämässä. Tämä vain ei aina toteudu. Toiset kokemuksistaan kertoneet kiittelivät vuolaasti lastensuojelua. Se on ollut monelle ensimmäinen paikka, jossa perheen hyvinvointia on mietitty kokonaisuutena. Tällaista koko tilanteen näkemistä kaipaa moni niistäkin, jotka eivät ole asioineet lastensuojelun kanssa.” (HS 25.9.2019) Moni tuntuu kirjoitusten mukaan tiedostavan, että lastensuojelu viimesijaisena toimijana ottaa vastuun vaikeimmista oireilevista nuorista, mutta joutuu tällöin operoimaan oman asiantuntemuksensa ulkokehällä.

Kuntaliiton erityisasiantuntija on tehnyt asiaan liittyen hyvin mielenkiintoisen laskelman, jossa todetaan että viidennes huostaanotoista tehdään, koska lapselle ei järjesty hänen tarvitsemaansa psykiatrista hoitoa. Jos nämä 2000 lasta kuitenkin saisivat psykiatrisen hoitopaketin sijoituksen sijasta, inhimilliset ja laskennalliset säästöt olisivat huikeat. Tämä juttu julkaistiin HS:ssa mielipidekirjoituksena.

” ...Siihen sisältyisi yksi vaativa ensikäynti tai päivystyskäynti, neljä tunnin kestäväää peruskäyntiä poliklinikalla, psykologin viisi tutkimuskäyntiä, viikko lastenpsykiatrisella vuode-osastolla, 40 yksilöterapiakäyntiä, kymmenen kotikäyntiä, kymmenen hoitopuhelua ja kolme verkostoneuvottelua. Tämän hoidon ansiosta yli 2 000 lasta voisi jäädä asumaan kotiin, ja rahaa säästyy noin 126 miljoonaa euroa. Hoitopaketin hinta olisi lähes 50 miljoonaa

euroa. Sijaishuollon -kulujen viidennes on 176 miljoonaa euroa...” (Aila Puustinen-Korhonen, Kuntaliiton erityisasiantuntija HS:ssa 27.9.2019.)

Yhdessä kirjoituksessa (43) myös tiedostetaan ongelmat erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun asiakkuuksien syntymisessä, ja keskitytään hakemaan ratkaisua sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluiden kehittämistä tarkemmin kuvatuilla tavoilla. Näitä olisivat mm. neuvola- ja kouluterveydenhuollon kehittäminen. Tämä oli alalla työskentelevän ammattilaisen mielipidekirjoitus.

Tilastollisesti varsinaisia mielenterveydenhäiriöitä esiintyy joka viidennellä nuorella, ja yksittäiset psyykkiset oireet ovat yleisiä. Keskeisessä asemassa nuoria tukemassa ovat nuorten kanssa perustasolla työskentelevät aikuiset, kuten opettajat ja oppilashuollon työntekijät. Mielenterveyden häiriötä ovat yleisiä, ja ilmaantuvat usein ensimmäistä kertaa nuoruusiässä. Tyypillistä on myös, että häiriötä esiintyy usein kaksi tai useampia samaan aikaan, esimerkiksi käytöshäiriö yhdessä päihdehäiriön kanssa. Ongelman ilmaantuessa ja mahdollisen häiriön vakavuutta arvioitaessa kiinnitetään huomiota ainakin oireiden keston, nuoren elinympäristöön, vanhemmilta saatavaan tukeen ja nuoren kehityksen etenemiseen. Riskiryhmiin kuuluvat mielenterveyden ongelmista kärsivien vanhempien lapset. (Marttunen & Karlsson 2013, 10-14.) Sekä mielenterveyden häiriöiden että neuropsykiatristen ongelmien ilmaantuessa on tärkeää tarttua asiaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mikäli tilanne pääsee kehittymään niin pitkälle, että joudutaan turvautumaan lastensuojelulain tarkoittamaan sijoitukseen, ollaan ennalta ehkäisevän ja varhaisen tuen kanssa valitettavasti epäonnistuttu.

6.2.3 Palvelut erityislasten perheille

Kolme mielipidekirjoitusta (19,31, 41) käsitteli autismikirjon lasten pärjäämistä ja perheiden saamaa tukea yhteiskunnalta. Kyseessä on palvelujärjestelmään paikallistuva ongelma, jossa kritisoidaan tuen riittämättömyyttä. Kaikki kirjoitukset liittyvät samaan teemaan, jossa pettynyt äiti kirjoittaa yleisönosastolle omasta kokemuksestaan. Seuraa toinen saman sisältöinen kirjoitus toiselta äidiltä, ja lopuksi Helsingin sivistystoimen virkamiehet vastaavat kritiikkiin. Aloittajan mukaan lapsi ei saanut tarvitsemaansa tukea kouluun, eikä pärjännyt isossa iltapäiväkerhon ryhmässäkään. Kirjoittaja kertoo toisen vanhemman joutuvan jäämään pois ansiotyöstä, koska lapsi ei voi olla yksin kotonakaan koulupäivän päättyessä klo 12:30. Asperger-lapsi käyttäytyi koulussa väkivaltaisesti, ja hänestä tehtiin lastensuojeluilmoitus. Myös toinen yleisönosastolle kirjoittanut kertoi toisen vanhemman joutuneen jäämään kotiin kouluikäistä lasta hoitamaan, ja tilanne vaikutti paljolti ensimmäisen kaltaiselta.

” Koulu on tehnyt lastensuojeluilmoituksen, jos lapsemme on käyttäytynyt haastavasti. Lastensuojelun työntekijä on välillä ihmeissään, mitä hän voi tehdä aggressiiviselle käytökselle, joka johtuu lapsen oireilusta meluun tai muutoksiin. Meille on useita kertoja ehdotettu lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Onko Helsingissä neuropsykiatristen lapsen ja nuorten ”hoito” jätetty lastensuojelulle? En ihmettele, että lastensuojelun työntekijöillä on liikaa töitä ja he väsyvät työkuorman alle. Kaikki kiitos ahkerille ja hyvälle lastensuojelun työntekijöille, jotka tekevät parhaansa.” (neuropsykiatrisen varhaisteinin vanhemmat HS:ssa 8.10.2019)

Kritiikkiin vastanneet virkamiehet toteavat, että kaupunki järjestää erityiskoulutusta opettajille ja iltapäiväkerhon ohjaajille, ja iltapäiväkerhoa on tarjolla myös erityislapsille tietyin ehdoin. Yhteistyötä tehdään heidän mukaansa myös sote-palveluiden kanssa, ja viitataan myös yhteydenoton tai lastensuojeluilmoituksen tekemiseen joissain määrätyissä tilanteissa. Huomionarvoista on se, että tässä tapauksessa, kuten aiemmassa luvussa, perheelle on ehdotettu hänelle räätälöidyn ja kohdennetun palvelun sijasta sijoitusta kodin ulkopuolelle. Ehdotuksesta puhutaan ylimalkaisesti, eikä ehdotuksen tekijää kerrota, ei siis tiedetä onko se tullut sosiaalityöntekijältä vai joltain muulta taholta.

Näissä molemmissa tapauksissa toinen vanhemmista on jäänyt kotiin hoitamaan kouluikäistä lasta, tai harkitsee jäävänsä. Tämä voisi monessa perheessä aiheuttaa taloudellista ahdinkoa, kun toisen vanhemman ansiotulot jäävät pois kuukausittaisista tuloista. Yhteiskunnan tuki ei

aina ole yksiselitteinen ratkaisu, ja todennäköisesti erot kuntien välillä vaihtelevat myös palveluiden saatavuuden mukaan. Näissä teksteissä kritiikki kohdistui erityisesti lapsen tukeen koulumaailmassa, mikä johtui mahdollisesti siitä, että näillä perheillä oli resursseja hoitaa lapsi itse kotona koulupäivän jälkeen.

Esimerkiksi ADHD- lapsi tarvitsee todennäköisesti ikätasoaan enemmän ohjausta ja tukea niin koulunkäynnissä kuin vapaa-ajallakin. Konkreettinen ja pieniin osiin pilkottu ohjaaminen on tärkeää, koska oman toiminnan suunnittelu voi olla hyvinkin puutteellista. Lapsi tarvitsee kannustamista ja erityisesti positiivista palautetta, koska hän käyttäytymisensä vuoksi kohtaa todennäköisesti paljon negatiivista palautetta. Jos lapsella on geneettinen alttius neuropsykiatriseen sairauteen, ympäristö voi myös edistää sen puhkeamista. (Karlsson 2013, 86, 88.) Lehtikirjoitusten perusteella käy kuitenkin ilmi, että perheiden saama tuki ei ole aina riittävää. Vanhemmille annettu ohjaus ei riitä ratkaisuksi, jos vanhemmat eivät voi olla riittävästi paikalla lasta ohjaamassa. Näyttäisi siltä, että tarvittaisiin konkreettisia tukitoimia arkeen joko kotiin annettavan tuen tai erityislapsille järjestetyn iltapäiväkerhon tms. muodossa. Kaikki kunnat eivät kuitenkaan palvelua järjestä varsinkaan useaksi päiväksi viikossa, jos lapsi ei ole kehitysvammainen. Kehitysvammaisilla on subjektiivinen oikeus palveluihin erityislainsäädännön perusteella (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977).

6.2.4 Lastensuojelulaitokset ja muuta ajankohtaista

Neljässä artikkelissa (55, 63, 64, 66) keskityttiin sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten tilanteeseen. Yksi niistä on HS:n mukaan yksi vuoden ”kiinnostavimmista ja puhuttaneimmista” (HS 8.9.2019) jutuista. Siinä kaksi teini-ikäistä kertoo olevansa sijaishuollossa yksityisessä lastensuojelulaitoksessa, mutta tosiasiaassa ovat karanneet ja elävät omillaan milloin missäkin. Perimmäinen ongelma vaikuttaisi olevan, että nuorilla ei ole halua palata kotiinsa eikä lastensuojelulaitokseen, eikä heitä aktiivisesti etsi kukaan. Nuoret vaikuttavat olevan heitteillä, eivätkä haastatellut nuoret luonnollisesti esitä laitoksia kovin hyvässä valossa. Tänä vuonna voimaan tulleen lain mukaan laitoksen on kuitenkin oltava aktiivinen vastaavissa tilanteissa nuorten palauttamiseksi, ja samalla annetaan tarkempia ohjeita miten vastentahtoisesti paluuseen suhtautuvaa nuorta voidaan kuljettaa.

Yksi mielipidekirjoitus hämmästelee sitä, miten sijoituksessa oleva nuori ei käy lainkaan koulua, ja samalla kannetaan huolta siitä miten vaikeaksi kaikki nuoria koskeva rajoittaminen

on mennyt. Myös sijaishuollon laatu, valvonta ja puutteet systemaattisessa tiedonkeruussa puhuttavat.

” Sijaishuoltoon suunnataan huikeita summia rahaa ja -resursseja, mutta laadusta ja vaikuttavuudesta huolehtiminen on jäänyt yksittäisten toimijoiden harteille. Laadun toteutuminen edellyttää riittävää sääntelyä, tehokasta toimeen-panoa ja kansallisen tason ohjausta.” (Hanna Heinonen ja Miia Pitkänen, Lastensuojelun keskusliitto, HS 14.9.2019)

Yksi artikkeli (24) kertoo asunnottomista naisista, ja sitä varten on haastateltu muutamaa asunnottomuuden kokenutta. Asunnottomien naisten tilanne on samankaltainen, kuin karkuteillä olevien nuorten. Toinen lehtikirjoituksen naisista sai ensikosketuksensa asunnottomuuteen ollessaan itse karkuteillä juurikin lastensuojelulaitoksesta. Kirjoituksessa pohditaan yhteiskunnan motivaatiota hankkia asunto esimerkiksi päihteitä käyttävälle naiselle tai äidille, jonka lapset ovat huostaanotettu. Fokus on palvelujärjestelmän puutteissa, sillä erityisesti asuntoa vailla olevat naiset ja lapset ovat haavoittuvaisia. Asuntoa vailla olevat naiset ovat alttiita väkivallalle ja hyväksikäytölle, eivätkä kaikki koe asunnottomien hätämajoitusta turvalliseksi.

Yksi lehtijuttu (53) on innostava tarina siitä, miten kolmas sektori tekee tärkeää työtä julkisten palveluiden rinnalla. Kyse on Icehearts-joukkueurheilusta, joka tekee ennaltaehkäisevää työtä lasten parissa. Kolmas sektori ja vapaaehtoiset olisivat tärkeä osa täydentämään yhteiskunnan varoin tuotettuja palveluita ja tukitoimia.

”Sosiaaliturva ei koskaan kata kaikkia ihmisiä ja siksi tarvitsemme Iceheartsien kaltaisia järjestöjä.” (Ilkka Turkka HS:ssa 14.9.2019)

Lisäksi yhdessä artikkelissa (16) sijaisperheen äiti kertoo omaa tarinaansa turvaa tarvitsevien lasten auttajana. Artikkelin sekä antaa tietoa sijaisvanhemmuudesta siitä kiinnostuneille, että kertoo tähän työhön erityisesti liittyvistä tunteista esimerkiksi eron hetkellä.

6.2.6 Talouspolitiikka

Koska julkisia palveluita, kuten lastensuojelua, rahoitetaan verovaroin, ovat perheiden palvelut poliittisen päätöksenteon kohteena ja myös aktiivisesti esillä. Tässä aineistossa on mukana yhteensä 7 artikkelia, joissa kuntien talous on pääaiheena, ja kaikissa mainitaan myös

lastensuojelun kustannukset. Päähuomion kohteena olivat Vantaan, Helsingin ja Hyvinkään tekemät talousarviot ja tilinpäätökset, joista ainakin Helsingin tulos oli positiivinen: tilikauden tulos 337 miljoonaa ylijäämäinen. Hyvinkään taas kerrottiin olevan ”historiansa heikoimmassa tilanteessa” taloutensa suhteen. Yhteistä kaikille oli se, että vaikka talousnäkymät muutoin olisivat suotuisat, lastensuojelun kustannusten kasvu ja menojen hillitseminen olivat huolenaiheena kautta linjan.

”Sosiaali- ja terveystoimialalta edellytetään toimenpiteitä lastensuojelun palvelutarpeen kasvun hillitsemiseksi sekä lastensuojelun ja vammaispalvelujen yksikkökustannussuoritteiden lähentymistä muiden suurten kaupunkien keskiarvoon.” (HS 27.11.2019)

Lastensuojelun kustannusten kasvun hillitsemiseen haetaan lääkkeeksi palveluiden kehittämistä, oikeaa kohdentumista ja avuntarpeen tunnistamista. Ylisukupolvisten lastensuojeluasiakkuuksien pysäyttämiseksi on käynnistetty erityinen Helsinki Lapset SIB vaikuttavuusinvestointihankinta. Tämä ilmeisesti tarkoittaa kohdennettua, ennaltaehkäisevää ja pitkäkestoista palvelua tietyille asiakasperheille. (Helsinki 2019, 276.)

Yksi lehtijuttu käsitteli yleishyödyllisten palveluiden rahoitusta eri näkökulmasta ja oli tyypiltään mielipidekirjoitus. Siinä pohdittiin kriittisesti valtion monopoliyhtiö Veikkauksen toimintaa. Kirjoittajan mukaan Veikkaus tuottaa niin suuria voittoja, että sen peliongelmaisille aiheutettuja haittoja ei haluta liikaa kritisoida. Tosiasiassa tilanne voi oikeasti olla melko nurinkurinen esimerkiksi näin: peliriippuvainen vanhempi käyttää vuokrat rahat uhkapeleihin, ja häätö uhkaa. Toisaalta perheen lasten harrastuksia voidaan tukea Veikkauksen rahoituksella, mutta yksittäiselle perheelle haitta on silti suurempi kuin hyöty.

Lehtijutuissa ei kovin tarkasti kerrottu mistä lastensuojelun kustannusten kasvussa on kyse, mutta todennäköisesti kyse on ostopalveluna toteutetuista sijaishuollon kustannuksista. Kustannuksissa on myös suuria eroja kuntien välillä siinä, miten ne jakaantuvat avohuollon palveluihin 12 kk ennen sijoitusta ja sijoituksen jälkeen. HuosTa-hankkeen tekemän tutkimuksen mukaan esimerkiksi Karviaisissa avohuollon kustannusten osuus oli peräti 82 %, eli kustannukset painottuivat selkeästi palveluihin ennen sijoitusta. Tampereella vastaava luku oli vain 22% (Heino ym. 2016, 88). Kuntien välillä kustannuksia onkin jonkin verran haasteellista verrata keskenään, ja yhtenäinen tiedonkeruujärjestelmä puuttuu. Myös hinnoittelu on vaikeaa ja palvelujen tarjonta vaihtelee (Heino ym. 2016, 87). Vuonna 2018 huostassa olevia lapsia oli kuitenkin 10 861 lasta, mikä tarkoittaa yhtä prosenttia koko väestön alaikäisistä. Avohuollon asiakkaina taas oli noin 55 000 lasta. (THL 2020.)

6.3 Sosiaalityön sisällöt ja työskentely

Tässä luvussa käyn läpi aineistossa olleita sosiaalityöntekijän työtä, reunaehtoja tai resursseja kuvaavia kirjoituksia. Näitä kirjoituksia aineistosta löytyi melko paljon, mikä osaltaan selittynee Vantaalla tapahtuneella joukkoirtisanoutumisella, joka nosti sosiaalityöntekijäpuolan jälleen otsikoihin.

6.3.1 ”Vantaan joukkopako” ja sosiaalityön resurssit

Sosiaalityön resursseista yleisesti kirjoitettiin tämän aineiston keruuajana huomattavan runsaasti. Tähän kategoriaan kuuluvia lehtijuttuja löytyi nimittäin 14 kappaletta (10, 12, 15, 27, 46, 51, 54, 56, 59, 61, 62, 65, 67, 69), ja aineisto on kuitenkin kerätty vain kolmen kuukauden aikana. Yksi vaikuttava tekijä näin runsaaseen kirjoitusten määrään lienee ns. Vantaan joukkopako, joka mainittiin suurimmassa osassa näistä kirjoituksista. Kyseessä on siis ollut oman ammattialan ulkopuolellakin suuresti vaikuttanut ilmiö. Vantaan tapahtumissa kyse on ollut siitä, että lastensuojelun sijaishuollon kahdeksasta työntekijästä kuusi irtisanoutui lyhyen ajan (kolmen viikon) sisällä. Työntekijät lähtivät yksiköstä, jolle kuului mm. sijaishuollon yksiköiden valvonta, eli sijaishuolto perhehoitoa lukuun ottamatta. Näinkin suuri irtisanomisten suma aiheuttaa toki kysymyksen siitä, miksi työntekijät lähtevät. Epäkohdista ja puutteista sosiaalityön reunaehdoissa esitetään kirjoituksissa pitkä lista: mainitaan työn kuormittavuus ja vastuullisuus, alan matala palkkataso, siirtyminen avokonttoreihin, työntekijävajeen heijastama kuormitus jäljelle jääneisiin työntekijöihin, työntekijällä ei ole mahdollisuutta tehdä työtään eettisesti kestävin perustein, yksin jääminen ja työn puutteellinen arvostus. Vantaallakaan kyse ei mitä ilmeisimmin ollut yksittäisestä tekijästä:

”Useat HS:lle puhuneet lastensuojelun työntekijät ovat kertoneet, että rekrytointiongelmassa ei ole kyse pelkästään palkasta vaan siitä, että töissä on paha olla. Työntekijät eivät luota johtoon ja he pitävät kohteluaan epätasa-arvoisena” (HS 17.9.2019)

Tähän tilanteeseen Vantaalla reagoitiin järjestämällä ylimääräinen sosiaali- ja terveyslautakunnan kriisikokous, jossa puitiin niin lastensuojelun tilannetta kuin lääkärivajettakin. Henkilöstömitoitus mainittiin useassa kirjoituksessa, ja Vantaan päättäjätkin päätyivät esittämään vakanssien lisäystä siten, että lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden

asiakasmäärä olisi 35 asiakasta per työntekijä, kun kaikki vakanssit on täytetty. Kriisin hoitamisessa oli kuitenkin myös piirteitä, jotka hermostuttivat työntekijät:

”Vantaan perhepalvelujen työntekijät marssivat protestiksi ulos kaupungin tilanteen rauhoittamiseksi järjestämästä tilaisuudesta tiistai-iltana.” (HS 11.9.2019)

Tilannetta kuvattiin myös asiakasperheen kautta. Perheen äiti kertoo, että sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus ja puuttuminen näkyy monin tavoin, pahimmillaan työntekijää ei tavoita kriisin hetkellä, eikä harvakseltaan pidettyihin palavereihin saapuva sosiaalityöntekijä ole ehtinyt lainkaan perehtyä lapsen tilanteeseen.

”Tätä on lastensuojelun työntekijäkato käytännössä: Vantaalainen perheenäiti piiloutuu suihkuun itkemään, koska kukaan ei auta hänen vaikeasti oireilevaa poikaansa” (HS 13.10.2019)

Kirjoituksissa kuvailtiin tarkasti lastensuojelun sosiaalityön arkea, ja sitä värittivät puhe työoloista, asiakaskunnasta, riittämättömästä palkkauksesta ja arvostuksesta sekä ammattietiikan vastaisista odotuksista. Kirjoittajat kertoivat, miten työaika kuluu joskus epäolennaiseen, ja toisinaan taas työlle tyypilliset akuutit tilanteet pakottavat jättämään suunnitellut työt sikseen. Osa arvosteli toimintakulttuurin muutosta, johon sisältyi siirtyminen avokonttoreihin. Työntekijän vastuu ei pääty kun työpäivä loppuu. Lapsen edun arvioiminen on haastavaa, mutta tehtävänä pakollista. Asiakaskunta koostuu monenlaisista ihmisistä, joista osa on erittäin vaikeita, ja muutenkin asiakkaita on liikaa. Asioita, joiden vuoksi alalle kannattaa hakeutua, ei sen sijaan mainittu oikeastaan lainkaan. Yhdessä kirjoituksessa työntekijät kertoivat että pitävät työstänsä aidosti, mutta toteamukseen liittyi ehtolause: ...”emme pysty tekemään sitä niin hyvin kuin haluaisimme”. Sosiaalityöntekijän heikko tavoitettavuus ja lapsen kahdenkeskinen kuuleminen nousee esille muutamassa jutussa. Syynä tähän todennäköisesti on resurssipula ja työntekijöiden vaihtuvuus, mutta syitä voi olla muitakin. Kun lasta ei ehditä tapaamaan riittävästi tai lapsen kertomukselle ei anneta sille kuuluvaa painoarvoa, lapsen oikeusturva voi vaarantua. Tämä on tärkeää myös sijoitetun lapsen kohdalla. Sijaishuollon valvonnan puutteet nousivat esille myös aineistossa, ja niistä kerrotaan seuraavaksi.

6.3.2 Sijaishuollon valvonta ja sosiaalityön kritiikki

Sijaishuollon valvonnasta puhuttiin Vantaan joukkopaon lisäksi muussakin yhteydessä. Puutteet valvonnassa koskivat useampia lastensuojeluyksiköitä ja niihin lapsia sijoittaneita kuntia, ja kyse oli siitä että lapsia kohdeltiin lapsen oikeuksia rikkovalla tavalla, epäasiallisesti ja lasta nöyryyttävästi. THL:n ylläpitämä lastensuojelun käsikirja toteaa, että lapsen edun ja oikeuksien toteutuminen sijaishuollon aikana, sekä hänen saamansa palvelut ja tukitoimet ovat sijoittajakunnan vastuulla. Käytännössä valvonnasta on vastuussa lapsen sosiaalityöntekijä. Sijaishuoltoyksikköä valvovat myös aluehallintovirastot sekä sijoituskunnan lastensuojeluviranomaiset (THL 2020). Lastensuojelulain 53 §:ssa taas on säädetty nimenomaan siitä, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä järjestää lapselle mahdollisuuden kahdenkeskiseen tapaamiseen, jossa puhutaan sijaishuollon toteuttamisesta.

Kaksi artikkelia (9, 34) oli keskittynyt sijaishuollon valvonnan puutteisiin muiden kuin Vantaan tapauksen yhteydessä. Toisessa artikkelissa kerrottiin, että erään lastensuojeluyksikön toiminnassa havaittiin niin suuria puutteita, että aluehallintovirasto päätyi keskeyttämään koko yksikön toiminnan. Toisessa artikkelissa kerrotaan, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä sai moitteita, koska ei puuttunut lapsen kertomiin asioihin sijaishuoltopaikasta.

Sekä Vantaan tapaukseen että sijaishuollon valvontaan liittyen yksi kirjoitus (61) käsitteli sitä, miten työntekijät ottavat henkilökohtaisen riskin puuttuessaan työssään havaitsemiin epäkohtiin. Riskillä tarkoitetaan sitä, että seuraamukset saattavat tulla ilmiantajalle esimerkiksi häpäisemisen, kiusaamisen tai vaientamisen muodossa. Epävarmuutta aiheuttaa myös se, mitä epäkohdat oikeastaan ovat. Sijaishuollon valvonnan yhteydessä kentällä esimerkiksi käytiin keskustelua myös siitä, ovatko sijaishuoltopaikkojen mahdollisuudet rajoittamistoimenpiteisiin riittäviä. Onko mahdollista, että joku tulkitsee nuoren rajoittamisen ja henkilön tarkastuksen välttämättömäksi nuoren oman turvallisuuden ja kollektiivisen oikeudenmukaisuuden säilyttämiseksi, toisesta kyse on liian pitkälle menevästä ja epäkunnioittavasta kohtelusta nuorta kohtaan? Myös yksi mielipidekirjoitus (65) sivusi aihetta: *”sosiaalityöntekijöillä on asiakkaina kymmeniä lapsia, joita on tavattava säännöllisesti. Lapset voivat asua eri puolilla Suomea. Vastuutyöntekijän on oltava myös tarkasti selvillä siitä, mitä usein satojen kilometrien päässä olevissa laitoksissa tapahtuu”* (HS 8.9.2019)

Sosiaalityön kritiikkiä aineistossa esiintyi jonkin verran. Aiemmin kuvattua sijaishuollon valvontaan liittyvää kritiikkiä voidaan myös pitää nimenomaan sosiaalityön kritiikkinä, sillä kyse on juuri sosiaalityön vastuulle kuuluvista virkatöistä. Useimmat puutteet tulevat kuitenkin usein selitetyiksi resursseilla, työntekijöiden kiireellä ja asiakasmäärillä. Kaikkia puutteita ei kuitenkaan tulkittu resurssipulan kautta selittyviksi, vaan yhdessä mielipidekirjoituksessa (58) kritisoiin sosiaalityön toimintatapoja. Kirjoittajan mielestä sosiaalityö työskentelee vedoten liiaksi byrokraattisiin toimintakäytäntöihin, joissa ei ole sijaa yksilölliselle tulkinnalle. Toisen jutun tulkitsen kuuluvan myös kategoriaan ”sosiaalityön kohtaama kritiikki”, vaikkakin palaute tulee kentällä ja suoraan työntekijälle. Kyse on virkamieheen kohdistetusta uhkailusta, mustamaalauksesta, huhujen ja yksityisasioiden levittämisestä sekä vihapuheeseen kannustamisesta, aikamme ilmiöstä eli maalittamisesta. Kirjoittaja on itse sosiaalityöntekijä ja laatinut mielipidekirjoituksensa, koska on huolissaan nimenomaan sosiaalityöhön kohdistuneesta maalittamisesta. Sinänsä sosiaalityöntekijöihin kohdistuva uhkailu sai vain vähän palstatilaa tässä aineistossa, eikä noussut suureen rooliin myöskään resurssipulaan liittyvässä pitkässä listassa. Resurssipulaa selittävässä tekijöissä ei itse asiassa taidettu tätä näkökulmaa mainita lainkaan, vaikka kirjoituksia siitä olikin runsaasti ja kuormitustekijöitä sinänsä lueteltiin useita. Näin ollen voisi ajatella sosiaalityöntekijöiden kuormituksen nousevan muista tekijöistä, kuin asiakkaiden työntekijään kohdistamasta väkivallan uhasta, ainakin tämän aineiston perusteella. Myös tämän tutkimuksen aineistossa ammattilaiset olivat muutamissa tapauksissa puhuneet lehdistölle anonyymisti omassa työssään havaitsemista epäkohdista, esimerkiksi Vantaan työntekijät olivat kommentoineet tilannetta anonyymisti. Ensisijaisesti epäkohdista raportoidaan organisaation sisällä, mutta jos tällä ei ole vaikutusta, voi työntekijä ottaa yhteyttä myös esimerkiksi paikallislehden toimitukseen. Anonymiteetti ja lähdesuoja sinänsä ovat kuitenkin kyseenalainen turva varsinkin pienellä paikkakunnalla, sillä tiedonantaja voi olla helposti tunnistettavissa. Näin on myös siinä tapauksessa, että vuodettu tieto on vain harvalukuisen joukon saatavissa.

7 POHDINTA

Tämän tutkimuksen aineistossa ajankohtaisina asioina julkisen keskustelun kohteeksi nousivat muun muassa nuorten päihteidenkäyttö, alaikäisiin kohdistunut rikollisuus ja nuorten itse tekemät rikokset, palvelujärjestelmän puutteet erityisesti autismikirjoon kuuluvien lasten palveluiden, mielenterveyspalveluiden ja sijaishuollon osalta, sekä ongelmat sosiaalityöntekijöiden rekrytoinnissa ja työskentelyn resursseissa. Lisäksi lastensuojelun kasvavista kustannuksista, al-Holin pakolaisleirin lasten tilanteesta, lapsiperheköyhyydestä ja eriarvoisuudesta keskusteltiin. Köyhyyden ja eriarvoisuuden käsitteleminen julkisuudessa on myös hyvinvointivaltion kontekstissamme edelleen ajankohtaista, sillä syrjäytymisen on todettu olevan merkittävä taustatekijä maamme rajojen sisäisessä turvallisuudessa (Sisäministeriö 2018, 10). Muutamissa kirjoituksissa elämää lastensuojeluperheissä tarkasteltiin taiteen, tässä tapauksessa kirjallisuuden ja musiikin, keinoin.

Palvelujärjestelmää koskevat huomiot ovat rakenteellisen sosiaalityön kannalta erityisen kiinnostavia, koska rakenteellinen sosiaalityö sisältää muun muassa toimenpide-ehdotuksia palveluiden kehittämiseksi ja sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi. Tässä aineistossa palvelut erityislasten perheille ja mielenterveyspalvelut nuorille, sekä sijaishuolto sijoitetuille lapsille olivat aiheena useammassa kirjoituksessa. Tämän aineiston kirjoitukset vahvistivat omaa kentältä karttunutta näkemystäni, että osa perheistä ei koe tulevansa kohdatuksi nykyisessä palvelujärjestelmässä. Lasten turvattomuus ja perheiden yksin jääminen ovat kuitenkin merkittävä hyvinvoinnin riskitekijä esimerkiksi erityislasten perheissä, vaikka vanhemmuus olisikin vahvaa. Lain soveltamisala näissä palveluissa ei vaikuta olevan yksiselitteinen sitä arkityössään soveltaville viranhaltijoille. Palveluiden saatavuudessa on eroja myös kuntien välillä. Vaihtoehtoiksi jää palvelutarpeen arvioinnin kautta soveltaa tilanteesta riippuen joko sosiaalihuoltolakia, lastensuojelulakia tai vammaispalvelulakia. Tehtäessä tulkintaa asiakkaan palvelutarpeista ja siihen parhaiten vastaavista sosiaalipalveluista, on ensisijaisesti huomioitava asiakkaan, tässä tapauksessa lapsen etu. Sosiaalihuoltolakia ei siis saa ensisijaisuudesta huolimatta soveltaa siten, että erityislainsäädännön turvaamia palveluita ei myönnetä asiakkaan edun vastaisesti. Toisaalta lainsäätäjä on ajatellut sosiaalihuoltolain turvaavan entistä paremmin niiden asiakkaiden edun, jotka eivät ole oikeutettuja vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin. (STM,

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 19.) Lasten ja perheiden kannalta olisi tärkeää, että käytäntöjä selkiytettäisiin kansallisella tasolla, ja se tehtäisiin perheiden hyväksi.

Pääkaupunkiseudulla nuorten mielenterveydenhoidosta oltiin aineiston kirjoituksissa erityisen huolissaan, ja samaan aikaan vähintään yhtä huolissaan oltiin kaupunkien talouskehityksestä ja lastensuojelun kasvavista kustannuksista. Nuorten mielenterveyden hoito tuntui kirjoitusten mukaan olevan vaikeuksissa, ja sitä oli useampien kirjoitusten mukaan jouduttu kompensoimaan lastensuojelun sijoituksilla. Aiheen tiimoilta esiin nostettiin terveydenhuollon, nuorten, vanhempien kuin asiantuntijoidenkin kommentteja, mutta ei sosiaalihuollon asiantuntijoiden. Yksikin sijoitus, joka olisi ollut estettävissä, aiheuttaa turhaa inhimillistä kärsimystä, ja lisäksi palveluiden painopisteen pitäisi olla ennalta ehkäisevissä eikä korjaavissa palveluissa. Myös sosiaalityöntekijöitä palvelujärjestelmän puutteet todennäköisesti kuormittavat. Kyse on myös ammattietiikasta, sillä oma ammattietikkamme sekä lainsäädäntö lähtevät sijoituksen viimesijaisuudesta, kun sitä taas joissain kirjoituksissa kerrottiin tarjotun ensimmäisenä tai ainoana vaihtoehtona (HS 25.9. ja HS 8.10).

Kun empiiristä aineistoa vertaa ylisukupolvisuuden tutkimukseen, yhtymäkohtia on paljon. Aineistossa näkyvät hyvinvoinnin riskit olivat pitkälti samoja, kuin Helsingissä tehty käytännön tutkimusraportti (Vanhanen, Jaakkola, Selänniemi & Saurama 2016, 63) paikallisti: väkivaltaa, päihteitä, psyykkistä oirehtimista. Koska asiakasperheiden ongelmat, järjestelmän puutteet ja työskentelyn resursoinnin haasteet tulevat tässä aineistossa esille, voidaan rakenteellisen sosiaalityön kannalta ajatella tilanteen olevan otollinen kehittymisen mahdollisuudelle. Ajattelen että varsinkin rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena on nostaa asioita yhteiskunnalliseen keskusteluun, eikä suinkaan tarjota suoraa ratkaisua kaikkiin ongelmiin. Tämän aineiston perusteella asiassa on onnistuttu. Ongelmista puhuminen julkisesti on tärkeää niin yksilön kuin yhteiskunnankin tasolla, kun taas puhumattomuuden kulttuuri estää lapsen tarpeiden äärelle asettumista.

Aineisto on monipuolinen ja erittäin mielenkiintoinen, mutta pitää silti sisällään vain osan siitä, mikä lapsiperheiden sosiaalityön kentällä työllistää. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (190/2019) uudistettiin, ja uusi laki tuli voimaan 1.12.2019. Tämä uudistus ei kuitenkaan lainkaan näkynyt tässä aineistossa, vaikka osui ajallisesti aineiston keruun ajankohtaan, ja on usein aika oleellinen osa arkea sekä perheille että heidän kanssaan

työskenteleville viranomaisille. Uudistuksista tiedottaminen ja näkyväksi tuominen ovat osa siitä, mitä rakenteellisella sosiaalityöllä voidaan omalta osaltaan nostaa esille.

Suuri osa kirjoituksista oli toimittajan laatimia, ja niihin usein haastateltiin toimituksen valitsemia asiantuntijoita, harvemmin asiakkaita tai heidän vanhempiaan. Sosiaalityöntekijät ja asiakkaat osallistuivat keskusteluun mielipidekirjoitusten kautta, mutta lisäksi asiakasperheitä oli haastateltu anonyymisti muutamissa kirjoituksissa. Aineistossa kuuluu lasten kanssa työskentelevien moniääninen kenttä, joka pitää sisällään paljon erilaisia toimijoita. Näitä toimijoita olivat sosiaalityön lisäksi opetuksen, juridiikan, politiikan, terveydenhuollon, poliisin ja järjestöjen edustajat.

Tässä aineistossa sosiaalityöntekijät itse olivat myös ihailtavan aloitteellisia, tarjoamalla omia kannanottojaan mielipidekirjoituksissa. Sosiaalityöntekijöiltä tuli yhteensä kahdeksan kirjoitusta. Sosiaalityöntekijöitähän ei lehtikirjoituksia varten haastateltu, joten kentän ääni tuli esiin mielipidekirjoitusten kautta. Palvelujärjestelmään kohdistuvaa kritiikkiä tai kehittämideoita ei niistä suoraan tullut esille, joskin yhdessä todettiin että palveluihin jonottaminen voi kriisiyttää koko perheen tilanteen. Työntekijäpula on keskeinen ja toistuva teema keskusteluissa sosiaalityön sisällöistä. Sosiaalityöntekijät itse olivat aktiivisia kertomaan työskentelyn reunaehdoista. Näistä kirjoituksista lapsiperheiden sosiaalityöstä muodostuu kuva kiireisestä, vastuullisesta ja kuormittavasta työstä, jossa positiiviset asiat jäävät hyvin niukalle huomiolle. Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa henkilöstömitoitukseen on otettu kantaa, vaikkakin lakiin ei ole kirjattu ehdotonta rajaa sopivalle asiakasmäärälle. Oppaan suositus on, että yhdellä lastensuojelun sosiaalityöntekijällä on vastuullaan enintään 30-40 lasta. (STM sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 20.) Näen tähän asiaan suuresti vaikuttavana asiana myös sen, missä asiakkuuden vaiheessa ja millaisessa tilanteessa asiakkaat ovat. Niin sanotusti aktiivisessa työskentelyn vaiheessa, jossa perheen lapsista on paljon huolta ja perheessä on esimerkiksi huostaanoton uhka, 30 lasta on yhdelle työntekijälle aivan liikaa. Sen sijaan perheissä, joissa työskentelyssä ollaan jo pitemmällä tai tuen tarve on muutoin vähäisempi, yksi työntekijä voi hyvin pärjätä useamman lapsen vastuutyöntekijänä.

Epäkohdat sosiaalityön resursseissa ovat tässä aineistossa esillä, ja ratkaisuehdotuksiakin aineistosta löytyy: parempaa palkkaa, henkilöstömitoitus eli asiakasmäärien kirjaaminen lakiin, työolot kuntoon. Itse toivon sosiaalityöstä käytävään keskusteluun myös uusia näkökulmia, mikä minusta tarkoittaisi myös enemmän onnistumisen esille tuomista. Tosiasia

on, että lastensuojelu myös oikeasti pelastaa lapsia, ja olisi aika saada julkisuutta myös sosiaalityöntekijöiden rohkealle, asiantuntevalle ja omistautuvalle työlle.

Selontekovelvollisuus (Juhla 2009, 296) näkyy aineistossa monella tavalla: lähes aina kun uutisoidaan kaupunkien talouskehityksestä, ollaan myös huolestuneita alati kasvavista lastensuojelun kustannuksista. Lisäksi on esitetty huolta siitä, että (kalliita) sijaishuoltopaikkoja ei rahanmenosta huolimatta valvota riittävästi. Tässä aineistossa sosiaalityöntekijät ovat mielipidekirjoituksissaan kertoneet ongelmista työskentelyn toteuttamisessa: jatkuva ambivalenssi tavoitteiden ja resurssien välillä on johtanut merkittävään työntekijäpulaan, eikä lastensuojeluun enää tahdota löytää työntekijöitä. Samalla työntekijät ovat tulleet selittäneeksi kentän ongelmat resursseista johtuviksi. Sosiaalityön kentältä on myös esitetty kehittämis ehdotuksia työskentelyn laadun varmistamiseksi. Näitä kehittämisideoita ovat esimerkiksi systemaattinen tiedonkeruu ja mahdollisuus kansalliseen datajärjestelmään mm. sijaishuoltopaikkojen valintaa helpottamaan. Uutta on myös systeemisen lastensuojelun pilotointi osaksi lastensuojelun työskentelyä. Systeminen lastensuojelu on työskentelymalli, joka on ollut osa viime hallituskauden kärkihankkeita eli Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (Malja 2019, 5). Tällä hetkellä työntekijät kuitenkin viestivät, että heillä ei ole mahdollisuutta toteuttaa systemistä työtettä siten kuin se mallinnuksessa vaatisi.

Lähteet

Autio, Silvia (2016): Tieto- ja viestintäteknologian välityksellä tapahtuva lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin. Pro gradu-tutkielma. Oikeustieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto. Saatavilla <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62402/Autio.Silvia.pdf?sequence=2> Luettu 28.2.2020.

Dodge, Rachel, Daly, Annette P., Huyton, Jan, & Sanders, Lalage G. (2012): The challenge of defining wellbeing. *International Journal of wellbeing*, 2 (3). 222-235. Saatavilla <https://internationaljournalofwellbeing.org/ijow/index.php/ijow/article/view/89> Luettu 8.3.2020.

Eskola, Juhani (2014) Sivut 3-4. Teoksessa Karvonen, Sakari & Lammi-Taskula Johanna toim., (2014). Lapsiperheiden hyvinvointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 1.12.2020.

Halme, Nina & Perälä, Marja-Leena (2014): Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti sivut 216-227. Teoksessa Karvonen, Sakari & Lammi-Taskula Johanna toim., (2014). Lapsiperheiden hyvinvointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 8.12.2020.

Heino, Tarja, Hyry, Silvia, Ikäheimo, Salla, Kuronen, Mikko, Rajala, Rika (2016): Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset : HuosTa-hankkeen (2014- 2015) päätulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 15.1.2020.

Helsinki 27.11.2019; Talousarvio 2020. Saatavilla https://www.hel.fi/static/kanslia/Julkaisut/2019/HKI_TAE_2020.pdf Luettu 20.1.2020.

Helsingin Sanomat (2.12.2017): Yksitoista-vuotiaan abortti Oulussa, kahdeksan-vuotiaan Vilja Eerikan murha ja nyt Miriamin epäilty hyväksi-käyttö – Miksi viran-omaiset eivät kuule lapsen hätää?. Saatavilla <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005473683.html> Luettu 20.3.2020.

Hämeen Sanomat (14.12.2019): Syrjäytyminen suurin turvallisuusuhka. Pääkirjoitus. Saatavilla <https://www.hameensanomat.fi/paakirjoitukset/syrjaytyminen-suurin-978921/> Luettu 18.3.2020.

Perälä, Marja-Leena, Halme, Nina & Kanste, Outi (2014): Lapsiperheiden kokemus palvelujen saatavuudesta ja tuen riittävydestä sivut 228-241. Teoksessa Karvonen, Sakari & Lammi-Taskula Johanna toim., (2014). Lapsiperheiden hyvinvointi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 15.12.2019.

Juhila, Kirsi (2009): Sosiaalityön selontekovelvollisuus. Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 17(4), 296–312. Saatavilla <https://journal.fi/janus/article/view/50532> Luettu 20.1.2020.

JSN- Julkisen sanan neuvosto, journalistin ohje ja liite. Saatavilla https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/ Luettu 3.1.2020.

Karppinen, Kari, Jääsaari, Johanna & Kivikuru, Ullamaija (2010): Media ja valta kansalaisten silmin. Svenska social- och kommunalhögskolan. Helsingin yliopisto. Saatavilla <https://www.hssaatio.fi/images/stories/tiedostot/Loppuraportit/Valtanotat.pdf> Luettu 15.3.2020.

Karlsson, Linnea (2013): Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö ADHD. Teoksessa Nuorten mielenterveyshäiriöt. Opas nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Sivut 79-96. Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110484/THL_OPA025_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 10.3.2020.

Karvonen, Sakari & Salmi Minna toim. (2016): Lapsiperheköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Työpaperi 30/2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1

Kekkonen, Marjatta, Rönkä, Anna, Laakso, Marja-Leena, Tammelin, Mia & Malinen, Kaisa (2014): Lapsiperheet 24/7 taloudessa. Teoksessa Lapsiperheiden hyvinvointi. Sivut 52-71. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 15.12.2019.

Kriminaalihuollon tukisäätiö (2018). Nuorisorikollisuus, 15.1.2018. Saatavilla <https://www.krits.fi/2018/01/nuorisorikollisuus/> Luettu 12.3.2020

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 190/2019. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190190#Lidp446450304> Luettu 30.1.2020.

Lampainen, Katri (2011): Grooming internetissä ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto. Sosiologia, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Saatavilla <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/26619/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201103011839.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Laitinen, Liisa (2017): Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 46. Turun ammattikorkeakoulu 2017. Saatavilla <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166166.pdf> Luettu 10.3.2020.

Lastensuojelulaki 417/2007

Lehtonen, Kati (2012): Sosiaalityön sanomalehtikirjotukset Helsingin sanomissa ja Aamulehdessä vuonna 2011. aiheet, kirjoittajat ja hiljaisuuden kulttuurin purkamisen mahdollisuus. Saatavilla <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/84145/gradu06355.pdf?sequence=1>

Malja, Marjo (2019). Julkaisussa Systemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi. THL raportti 3/2019. Sivut 1-5. Saatavissa <https://www.julkari.fi/handle/10024/137709> Luettu 12.3.2020.

Marttunen, Mauri & Karlsson, Linnea (2013): Nuoruus ja mielenterveys. Teoksessa Nuorten mielenterveyshäiriöt. Opas nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Sivut 7-16. Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110484/THL_OPA025_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 10.3.2020.

Metsämuuronen, Jari (2001): Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. International methelp 2001. Helsinki.

Muotka, Henri (2013): Rakenteellinen sosiaalityö – joko nyt olisi aika? Käsiteanalyttinen kirjallisuuskatsaus rakenteelliseen sosiaalityöhön Suomessa. Pro gradu –tutkielma. Sosiaalityö Itä-Suomen yliopisto Yhteiskuntatieteiden laitos Huhtikuu 2013. Saatavilla https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20130434/index_en.html

Nousiainen, Kirsi, Petrelius, Päivi & Yliruka, Laura. toim. (2016): Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. Työpaperi 20/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130733/työ2016_20_Puheista%20tekoihin_WEB.23.6.16.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Nuorten hyvinvointikertomus, päivitetty 18.9.2018. Kiireellisesti sijoitetut nuoret. Saatavilla <https://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/turvallisuus/kiireellisesti-sijoitetut-nuoret> Luettu 13.3.2020.

oikeus.fi. Nuori rikoksenteekijä. Saatavilla <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/rikosasiat/nuoririkoksenteekija.html> Luettu 13.3.2020.

Orjasniemi, Tarja & Pirskanen, Henna (2017): Seksuaalinen väkivalta päihdeperheessä tyttöjen kokemana ja näkemänä. Saatavilla verkossa Jyväskylän yliopiston julkaisuarkistossa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56588/1/orjasniemipirskanen%20oikoluettuhyvaksytty.pdf> Luettu 12.2.2020.

Puurunen, Piia & Suonio, Mari (2014): Rakenteellista sosiaalityötä vai sosiaalityötä rakenteissa? Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. UNIpress, Kuopio 2014. Sivut 314-316.

Rentola, Marketta (2010): Vaikuta mediassa. Kirjoittamisen keinot tutuiksi. Otavan kirjapaino Oy Keuruu.

Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna (2014): Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä sivut 38-52. Teoksessa Karvonen, Sakari & Lammi-Taskula Johanna toim., (2014). Lapsiperheiden hyvinvointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 12.12.2019.

STM Sosiaali- ja terveysministeriö, sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Julkaisuja 2017:5. Saatavilla

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf Luettu 15.1.2020.

Simola, Jenni (2018): Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö kunnallisessa sosiaalityössä. Pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopisto. Saatavilla https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/235924/Simola_Sosiaalityo.pdf?sequence=2 Luettu 15.2.2020.

Sisäministeriö (2019): Sanat ovat tekoja. Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen. sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisuja 2019:23. Saatavilla http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161613/SM_23_19_Sanat%20ovat%20tekoja%20Vihapuhe%20ja%20nettikiusaamisen%20vastaisten%20toimien%20tehostaminen_final.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 20.1.2020.

Sisäministeriö (2018). Sisäministeriön tulevaisuuskatsaus. Suomesta maailman turvallisimaa. Valtioneuvoston julkaisusarja 12/2018. Saatavilla http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160894/12_TUKA_SM_WEB.pdf Luettu 24.2.2020.

Talentia (2017): Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. PunaMusta Oy 2017.

THL, Lastensuojelu 2018. Tilastoraportti 23/2019, 4.6.2019. Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23_19_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y Luettu 29.1.2020.

THL. Lastensuojelun käsikirja, sijaishuollon valvonta. Saatavilla <https://thl.fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-valvonta> Luettu 29.1.2020.

THL, Lasten ja nuorten hyvinvointi –Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/ 2019. Saatavilla verkosta http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138562/Tilastoraportti_33_Kouluterveyskysely.pdf?sequence=2&isAllowed=y Luettu 29.1.2020.

THL 2019. Kulttuurihyvinvointi ja taidelähtöiset menetelmät. Saatavilla https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/kulttuurihyvinvointi-ja-taidelahtoiset-menetelmat. Luettu 20.2.2020.

Tilastokeskus (2017) Perheet 2017. Saatavilla https://www.stat.fi/til/perh/2017/perh_2017_2018-05-25_tie_001_fi.html Luettu 13.3.2020.

Tiitinen, Laura (2019): Kamppailu sananvapaudesta : sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä. Saatavilla <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63711/Tiitinen.Laura.Acta%20electronica%20Universitatis%20Laponiensis%20259.pdf?sequence=17&isAllowed=y>

Tiitinen, Laura (2018): Sosiaalialan mediavaikuttaminen hiljaisuuden kulttuurin murtajana? Yhteiskuntapolitiikka. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 83 (2), 171–181. Saatavilla <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63711/Tiitinen%20osajulkaisu%202.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Tiitinen, Laura & Kauppi, Arto (2014): Viisi vaientamisen tapaa – sosiaalialan työntekijöiden julkiseen viestintään kohdistuvat sananvapauden rajoittamisen ja vaientamisen käytännöt. Oikeus. Demla 43 (2), 125–146. Saatavilla <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63711/Tiitinen%20osajulkaisu%203.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Tiitinen, Laura & Lähteinen, Sanna (2014): Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet. Teoksessa: Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen seura, 191–212. Saatavilla verkostosta <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63711/Tiitinen%20osajulkaisu%201.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli (2013): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki : Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Paananen, Reija & Gissler, Mika (2014): Hyvinvointi ulottuu sukupolvien yli. Sivut 208-215. Teoksessa Karvonen, Sakari & Lammi-Taskula Johanna toim., (2014). Lapsiperheiden hyvinvointi. Terveys ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pohjola, Anneli (2015) Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. 2. painos. Kuopio: Unipress, 16–36.

Puurunen, P., & Suonio, M. (2015). Rakenteellista sosiaalityötä vai sosiaalityötä rakenteissa? (Anneli Pohjola & Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014.). Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 22(3). Saatavilla <https://journal.fi/janus/article/view/51221>

Saastamoinen, Kati (2016): Lapsen suojeleminen viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Helsinki: Edita.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Vanhanen, Jonna, Jaakkola, Outi, Selänniemi, Minna, & Saurama Erja (2016): Miten ylisukupolvista huono-osaisuutta voi jäsentää osana sosiaalityön tiimin työskentelyä? Teoksessa Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. Työpaperi 20/2016. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Saatavilla verkossa

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130733/tyo2016_20_puheista%20tekoihin_web.23.6.16.pdf?sequence=1#page=62

Vauhkonen, Teemu, Kallio, Johanna, & Erola, Jani (2017): Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 82 (2017):5. Sivut 501-512. Saatavilla verkosta

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135433/YP1705_Vauhkonenym.pdf?sequence=2

YK:n lastenoikeuksien sopimus saatavilla <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/>

Liite 1. Aineisto

1. Raju muutos parissa kuukaudessa: huumeongelma rävähti esiin peruskoulussa
Tuomo Väliaho HS, 28.11.2019.
<https://www.hs.fi/kaupunki/vantaa/art-2000006323668.html>
2. Poliisin tutkintojen salaaminen voi jättää vakavia epäkohtia pimentoon, sanoo sisäministeri Ohisalo – ”Poliisin kannalta tilanne on haastava”
Susanna Reinboth HS 28.11.2019. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006323504.html>
3. Helsingin valtuusto hyväksyi kaupungin budjetin: veroprosentti pysyy ennallaan
Valtteri Parikka HS 27.11.2019. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006323034.html>
4. Veijo Baltzarin kultti
Paavo Teittinen ja Katri Kallionpää HS 24.11.2019. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006319025.html>
5. HS-analyysi: Poliisi ajaa tutkintojensa salausta tavalla, joka liikkuu lain rajamailla – ”Aivan liian pitkälle menevää salaamista”, sanoo professori
Susanna Reinboth HS 20.11.2019 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006314795.html>
6. Pelko kiusatuksi tulemisesta voi estää kouluruokailuun osallistumisen ja se näkyy vielä aikuisenakin, sanoo asiantuntija.
Emmi-Liia Sjöholm HS, julkaistu: 20.11. 2:00 , Päivitetty: 20.11. 15:30 Tämä juttu on osa Minä väitän -sarjaa, jossa yksi asiantuntija kertoo näkemyksensä jostakin omaan alaansa liittyvästä kiinnostavasta aiheesta. <https://www.hs.fi/elama/art-2000006313727.html>
7. Eriarvoistuminen uhkaa lapsen oikeuksia. Inka Hetemäki ja Elina Pekkarinen.
Hetemäki on ohjelmajohtaja Suomen Unicefissa. Pekkarinen on lapsiasiavaltuutettu. Artikkelin

kuuluu sarjaan Mieli-pide|vieraskynä. Julkaistu: 18.11. 2:00 <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006312154.html>

8. Anna Rahikaisen lapsuudessa sattui traaginen onnettomuus, ja nyt hän kammoaa vanhoja autoja – HS:n lukijat kertovat peloista, jotka ovat periytyneet lapsuudesta.

Emmi-Liia Sjöholm HS. Julkaistu: 16.11. 2:00 , Päivitetty: 16.11. 6:40. <https://www.hs.fi/elama/art-2000006309065.html>

9. Rovaniemen lastensuojelu sai oikeusasiamieheltä huomautuksen lasten sijaishuollon valvonnan laiminlyönnistä. Susanna Reinboth HS. Julkaistu: 14.11. 11:42.

Utinen. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006307294.html>

10. Kuka hoitaa meitä kahdenkymmenen vuoden päästä? 13.11.2019. Lukijan mieli-pide. <https://www.hs.fi/paivanlehti/13112019/art-2000006305251.html>

11. Kun lapsi jää kiinni näpistelystä, moni vanhempi hermostuu ja häpeää – Asiantuntija neuvoo, miten puhua asiasta ja milloin on syytä huoleen. Marjo Vuorinen, Meidän perhe. Julkaistu: 12.11. 2:00 , Päivitetty: 12.11. 6:35. <https://www.hs.fi/elama/art-2000006304214.html>

12. Lastensuojelun kenttäväki toivoo jatkuvuutta kehittämiseen. Lukijan mieli-pide. Marketta Raivio johtava sosiaalityöntekijä, Satakunnan lastensuojelun kehittämissyksikkö, Satu Mäki-Fossi perhepalvelujen johtava sosiaalityöntekijä, Etelä-Pohjanmaa, Oili Hagström kehittäjäsosiaalityöntekijä, perheiden palvelut, Soite. Julkaistu: 11.11. 2:00 <https://www.hs.fi/paivanlehti/11112019/art-2000006303056.html>

13. ”Kylmä vesi sattuu enemmän kuin lyöntisi” – Uusi teos antaa äänen nuorille, jotka kirjoittivat itse kokemuksistaan lastensuojelussa. Eleonoora Riihinen HS Julkaistu: 11.11. 2:00 , Päivitetty: 11.11. 6:44. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006303112.html>

14. HS selvitti: Poliisi puuttunut huumeidenkäyttöön useimmin Seinäjoella ja Vaasassa, harvimminkin Joensuussa ja Espoossa. Lasse Kerkelä HS Julkaistu: 9.11. 2:00 , Päivitetty: 9.11. 11:18 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006301730.html>
15. Kuntaliitto: Lastensuojelun työn-tekijöiden kuormitus on paikoin huolestuttava. STT-HS Julkaistu: 1.11. 2:00. <https://www.hs.fi/paivanlehti/01112019/art-2000006292155.html>
16. Yhden vanhemman sijaisperhe. Moona Laakso HS Julkaistu: 27.10. 2:00 , Päivitetty: 27.10. 7:50. <https://www.hs.fi/koti/art-2000006284974.html>
17. Uusi ilmiö kasvaa Helsingin leikkipuistoissa: Isien ja lasten yhteiset kaveriporukat. Maija Aalto HS Julkaistu: 27.10. 2:00 , Päivitetty: 27.10. 10:24. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006286954.html>
18. Vakavasti sairaiden nuorten mielenterveysongelmia hoidetaan Helsingin seudulla väärin, sanoo kaksi kaiken nähnyttä ammattilaista. Maija Aalto HS Julkaistu: 23.10. 2:00 , Päivitetty: 23.10. 7:19 <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006282000.html>
19. Erityislapsen tarvitsema tuki arvioidaan yhdessä vanhempien kanssa. Lukijan mielipide. Satu Järvenkallas varhaiskasvatusjohtaja, Outi Salo perusopetusjohtaja, Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala Julkaistu: 23.10. 2:00. <https://www.hs.fi/paivanlehti/23102019/art-2000006281672.html>
20. Mitä suurempi kaupunki, sitä paremmassa kunnossa sen talous on. Pääkirjoitus 23.10.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006281832.html>
21. Helsingin budjettineuvotteluissa sosiaali- ja terveysala nousi suurimmaksi voittajaksi, poliitikot pääsivät sopuun 40 miljoonan euron menolisäyksestä. Minja Rantavaara HS Julkaistu: 21.10. 19:41. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006280773.html>
22. Poika joka pelkäsi kotiaan. Maija Aalto HS Julkaistu: 21.10. 2:00 , Päivitetty: 21.10. 9:18. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006279820.html>

23. Virkamiehen ei pidä ohittaa uhkailua olankohautuksella. Lukijan mielipide 18.10.2019. Mirjami Tuomikoski, valtiotieteiden maisteri, laillistettu sosiaalityöntekijä, Espoo. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006276208.html>
24. Kaksi naista kertoo millaista on kodittomien naisten elämä Helsingin kaduilla: ”Mikään ei ole ilmaista”. Maija Aalto HS Julkaistu: 17.10. 2:00 , Päivitetty: 17.10. 7:30. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006275556.html>
25. Joka neljännen lapsiperheen tulot eivät tahdo riittää menoihin, ja se kuormittaa sekä vanhempia että lapsia. Suvi Vihavainen HS Julkaistu: 16.10. 8:52 , Päivitetty: 16.10. 13:31. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006274528.html>
26. Britannian pahin pedofiili” puukotettiin kuoliaaksi vankilassa. Verna Vuoripuro HS Julkaistu: 15.10. 13:36. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006273625.html>
27. Tätä on lastensuojelun työntekijäkato käytännössä: Vantaalainen perheenäiti piiloutuu suihkuun itkemään, koska kukaan ei auta hänen vaikeasti oireilevaa poikaansa. Maija Aalto HS Julkaistu: 13.10. 2:00 , Päivitetty: 13.10. 17:10. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006270902.html>
28. Oikeuskansleri: Hallitus toiminut lainmukaisesti Syyrian leireillä olevien kotiuttamisasiassa. Nina Törnudd STT Julkaistu: 10.10. 15:49. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006268297.html>
29. Vapaaehtoistöiden piti olla vain yhden illan kokeilu, mutta Saku Seppälä jäikin pysyvästi mukaan nuorisokahvilan toimintaan. Marjaana Varmavuori HS Julkaistu: 10.10. 12:43. <https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000006267960.html>
30. Vantaan sote-budjetissa näkyy suunnanmuutos. Pääkirjoitus Julkaistu: 9.10. 2:00. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006266063.html>

31. Autismikirjon lapset ja nuoret eivät saa tarvitsemaansa apua Helsingissä. Lukijan mielipide Neuropsykiatrisen varhasteinin vanhemmat, julkaistu 8.10. 2:00. <https://www.hs.fi/paivanlehti/08102019/art-2000006264952.html>
32. Poliisi selvittää Martinlaakson kouluun kohdistunutta uhkausviestiä Vantaalla. Juho Jokinen HS Julkaistu: 7.10. 10:21 , Päivitetty: 7.10. 10:30. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006264392.html>
33. Käytetäänkö Helsingin rahat oikein? Näin apulais-pormestarit kommentoivat Vapaavuoren budjetti-esitystä. Valteri Parikka HS Julkaistu: 4.10. 2:00. <https://www.hs.fi/paivanlehti/04102019/art-2000006260910.html>
34. Lasten kaltoin-kohtelusta epäillyn Loikalan kartanon toiminta keskeytetään. Petteri Tuohinen HS Julkaistu: 3.10. 15:06 , Päivitetty: 3.10. 16:43. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006260432.html>
35. IS: Jääkiekon entinen Suomen mestari sai tuomion vauvansa pahoinpitelystä. STT-HS Julkaistu: 3.10. 13:38 , Päivitetty: 3.10. 17:25. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006260220.html>
36. Kouluja uhataan Suomessa kymmeniä kertoja vuodessa: asiantuntija kertoo, mitkä asiat voivat ajaa väkivaltaisuuden tielle. Säde Mäkipää HS, Juho Salminen HS Julkaistu: 3.10. 2:00 , Päivitetty: 3.10. 6:14. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006259443.html>
37. Helsingin kouluissa varaudutaan Kuopion tapahtumien käsittelyyn: ”Kouluissa nostetaan nyt herkkyyttä”. Minja Rantavaara HS Julkaistu: 2.10. 10:16. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006258382.html>
38. Neuvola- ja kouluterveydenhuollon palvelut voidaan päivittää yksinkertaisin keinoin. Lukijan mielipide, Riikka Riihonen lastenpsykiatrisen erikoistuva lääkäri, psyko-terapeuttiopiskelija, koulu- ja neuvolalääkäri (virkavapaalla), Tampere. Julkaistu: 2.10. 2:00. <https://www.hs.fi/paivanlehti/02102019/art-2000006257639.html>

39. Miten puhua lapsen kanssa Kuopion koulu-hyökkäyksestä? Asiantuntija neuvoo, miten asiaa kannattaa käsitellä eri ikäisten kanssa. Katri Kallionpää HS Julkaistu: 1.10. 20:31. <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000006258065.html>
40. Syyriassa al-Holin leirillä olevat suomalaislapset on saatava turvaan nopeasti. Lukijan mielipide Julkaistu: 29.9. 2:00. Line Kurki lääketieteen kandidaatti Heli Salmi Emma Salusjärvi lääkäreitä, Lääkärin sosiaalinen vastuu ry. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006254561.html>
41. Tuki Asperger-lapsille varhaiskasvatuksessa on olematonta. Lukijan mielipide. Julkaistu: 29.9. 2:00 Ihanan ja rakkaan Asperger-pojan äiti. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006254569.html>
42. Kun on viettänyt vaikean lapsuuden, unelmista on vaikea puhua. HS mielipide/kolumni Anu Ubaud Julkaistu: 28.9. 2:00 , Päivitetty: 28.9. 6:22, <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006253806.html>
43. Minua ja lastani on kohdeltu nöyryyttävästi, kun olen taistellut saadakseni lapselleni psykiatrasta hoitoa. Lukijan mielipide Pidä huolta. Julkaistu: 27.9. 2:00. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006251775.html>
44. Panostus lasten psykiatriseen hoitoon säästäisi rahaa ja vähentäisi huostaanottoja. Lukijan mielipide Aila Puustinen-Korhonen erityisasiantuntija Kuntaliitto. Julkaistu: 27.9. 2:00 , Päivitetty: 27.9. 7:52. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006251790.html>
45. Poika oli vain 13-vuotias, mutta teki Hannan pojille jotain peruuttamatonta – Kesä-leirin tapahtumista alkoi synkkä matka alaikäisten tekemien seksuaali-rikosten maailmaan. Vilma Timonen HS Julkaistu: 26.9. 2:00 , Päivitetty: 26.9. 18:30. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006251041.html>

46. Hätäkokous Vantaalla: lääkärijonot ovat venyneet pitkiksi, sote-puolelle halutaan yli sata uutta työntekijää. Marja Salomaa HS Julkaistu: 25.9. 8:44 , Päivitetty: 25.9. 14:38. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006250090.html>
47. Takaisin pinnalle. Maija Aalto HS. Julkaistu: 25.9. 2:00 , Päivitetty: 25.9. 8:24. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006249775.html>
48. Häiriköintiä kesällä Vuosaaressa tutkinut ylikomisario: Monissa tapauksissa aikuiset hakivat itse konfliktia nuorten kanssa. Minja Rantavaara HS Julkaistu: 22.9. 11:17. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006247335.html>
49. Lähisuhdeväkivaltaa kokeneille tai sen uhan alla eläville on tarjolla apua. Lukijan mielipide Laura Laine turvakodin johtaja, sosiaalityöntekijä Sophie Mannerheimin turvakoti / Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Helsingin yhdistys Julkaistu: 20.9. 2:00. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006243915.html>
50. Hyvinkään talous kyntää historiallisen syvällä: Johto panee toivonsa siihen, etteivät talousennusteet toteudu. Jael Nyman HS Julkaistu: 18.9. 14:55. <https://www.hs.fi/kaupunki/hyvinkaa/art-2000006243005.html>
51. Vantaalla pidetään ylimääräinen hätäkokous: Terveysasemilta puuttuu 21 lääkäriä ja lastensuojelun kriisi jatkuu. Maija Aalto HS Julkaistu: 17.9. 11:56 , Päivitetty: 17.9. 13:56. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006241582.html>
52. Nuoriso on nykyään kunnollista: mitä nykyvanhemmat oikein tekevät? Tuija Sorjanen STT Julkaistu: 14.9. 14:25. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006238858.html>
53. Raivoavan valmentajan mieli-valta jätti ikuisen jäljen nuoreen Ville Turkkaan: Tuntee sai alkunsa joukkue, jossa pelaa jo 700 apua tarvitsevaa nuorta. Jonna Hovi-Horkan HS Julkaistu: 14.9. 11:16. <https://www.hs.fi/kaupunki/vantaa/art-2000006238738.html>
54. Lastensuojelun kriisistä on tiedetty jo vuosikymmeniä. Lukijan mielipide Tero Ristimäki puheenjohtaja, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia , Julkaistu: 14.9. 2:00. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006237597.html>

55. Sijaishuollossa olevan lapsen ei tulisi joutua jonottamaan tarvitsemiaan palveluja. Lukijan mielipide Hanna Heinonen toiminnanjohtaja, Miia Pitkänen ohjelmajohtaja, Lastensuojelun keskusliitto Julkaistu: 14.9. 2:00. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006237596.html>
56. Sosiaalityöntekijät tarvitsevat työrauhan. Lukijan mielipide Tiina Lintunen sosiaalityöntekijä, yhteiskuntatieteiden maisteri, Helsinki. Julkaistu: 13.9. 2:00. <https://www.hs.fi/paivanlehti/13092019/art-2000006236424.html>
57. Espoolaisisälle tuomio 7-vuotiaan tyttären toistuvista pahoinpitelyistä. Marja Salomaa HS Julkaistu: 12.9. 18:17. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006236632.html>
58. Kiireellisesti sijoitetun vauvan isoäitinä minut on jätetty vain sivustakatsojaksi. Julkaistu: 12.9. 2:00 , Päivitetty: 12.9. 12:25. Lukijan mielipide Kiireellisesti sijoitetun isoäiti. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006235273.html>
59. Henkilöstöjohtaja suututti Vantaan lastensuojelun työntekijät joulupukki-komentillaan – Ulosmarssia seurasi palkankorotus. Maija Aalto HS Julkaistu: 11.9. 14:18 , Päivitetty: 11.9. 16:26. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006235083.html>
60. Poliisi varoittaa nuoria ”läpällä” tehdyistä koulu-uhkauksista: selittely ei auta, tapaukset voidaan viedä syyttäjälle ja lastensuojeluun. Ines Sirén HS Julkaistu: 11.9. 9:58 , Päivitetty: 11.9. 10:01. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006234782.html>
61. Epäkohtia paljastavat työntekijät ottavat henkilökohtaisen riskin pyrkiessään parantamaan palvelun laatua. Lukijan mielipide Laura Tiitinen sosiaalityöntekijä ja yhteiskuntatieteiden tohtori Rovaniemi. Julkaistu: 11.9. 2:00 , Päivitetty: 11.9. 10:23. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006233916.html>
62. Julkisten palvelujen ammattilaisiin kohdistuu kovia odotuksia, mutta uusia työntekijöitä on vaikea löytää. Pääkirjoitus Julkaistu: 9.9. 20:15. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006233031.html>

63. Laki sanoo: Etsittävä viipymättä. Tommi Nieminen HS Julkaistu: 8.9. 2:00.
<https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006230344.html>
64. Nuori oli vuoden yksityisessä lastensuojelu-laitoksessa käymättä päivääkään koulua. Lukijan mielipide Pekka Bergman Vihti. Julkaistu: 8.9. 2:00.
<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006231156.html>
65. Vaikeita lastensuojelua koskevia päätöksiä joudutaan tekemään yksin ja kiireessä. Julkaistu: 8.9. 2:00 , Päivitetty: 8.9. 6:30. Lukijan mielipide vastuusosiaalityöntekijä. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006231133.html>
66. Omillaan. Satu Vasantola HS Julkaistu: 8.9. 2:00 , Päivitetty: 8.9. 10:59.
<https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006230388.html>
67. Lastensuojelussa vallitsee uuvuttava pärjäämisen kulttuuri, jossa jatkuvan kuormituksen ajatellaan kuuluvan työhön. Lukijan mielipide lastensuojelun sosiaalityöntekijät. Julkaistu: 8.9. 2:00 , Päivitetty: 8.9. 10:41.
<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006231147.html>
68. Tuulikaappien pelihäviäjien rahat kannattelevat niin montaa järjestöä, ettei Veikkauksen uhkapelejä kritisoida. Mielipide/kolumni Esa Mäkinen Julkaistu: 7.9. 2:00 , Päivitetty: 7.9. 6:20. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006230294.html>
69. Vantaan lasten-suojelusta lähti kerralla useita avain-työntekijöitä, laitoksiin sijoitettujen 250 lapsen asioiden valvonta jäi kahdelle työntekijälle. Marja Salomaa HS Julkaistu: 5.9. 14:28. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006228451.html>
70. ”Yleisössä voi istua 15-vuotias, joka ajattelee, että tuo hirviö olen minä” – Suomessa on kaksi terapeuttia, jotka tapaavat pedofiileja työkseen ja nyt he kertovat, mitä me emme pedofiileista tiedä. Laura Hallamaa HS Julkaistu: 4.9. 2:00 , Päivitetty: 4.9. 8:48.
<https://www.hs.fi/elama/art-2000006226295.html>

71. Kioski ryöstettiin puukoilla uhaten Espoossa, poliisi otti kiinni kolme alaikäistä poikaa. Riikka Maukonen HS Julkaistu: 2.9. 11:38. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006224838.html>